

Pla director del jaciment arqueològic de Trepucó

Menorca Talaiòtica
Agència Menorca Talaiòtica
Consell Insular de Menorca

Novembre 2024

Índex

Introducció	3
A. Diagnosi	5
1. Caracterització del bé objecte d'estudi	6
1.1. Coordenades i dades bàsiques del jaciment arqueològic	6
1.2. Descripció	9
2. Trepucó: historiografia i investigació	11
2.1. Evolució del jaciment en els darrers 50 anys a partir de fotografies aèries IDE Menorca	11
2.2. Estat actual del coneixement científic sobre el jaciment de Trepucó	22
3. Anàlisi de l'estat de conservació	31
4. El context territorial i paisatgístic de Trepucó: evolució i diagnòstic preliminar de l'estat del paisatge	35
5. Anàlisi de la socialització dels béns	38
5.1. Accessos i mobilitat	39
5.2. Recepció i serveis als visitants	40
5.3. Senyalització interior	41
5.4. Revisió del circuit	45
5.5. Vigilància, manteniment, neteja i seguretat	46
5.6. Accessibilitat universal	47
6. Conclusions de la diagnosi	49
B. Línies estratègiques i objectius	52
7. Línies estratègiques	52
8. Objectius	54
C. Plans d'acció	55
9. Millora paisatgística i ordenació de l'entorn	56
10. Programa de conservació	59
11. Programa d'adequació de les estructures arqueològiques i històriques	81
12. Programa de millora, adequació i seguretat dels espais	92
13. Programa de recerca	102
14. Accessibilitat i serveis	128
15. Programa de difusió i dinamització	131
13. Quadre resum dels plans d'acció	160
14. Bibliografia	163

Introducció

El jaciment arqueològic de Trepucó, situat en una zona periurbana de Maó, és un dels conjunts monumentals més importants de la Menorca Talaiòtica, i constitueix l'únic jaciment del Component 8 de la inscripció de Menorca Talaiòtica com a Patrimoni Mundial de la UNESCO. Aquest Pla Director es concep com un instrument estratègic fonamental per a la preservació, gestió, valorització i divulgació d'un conjunt que, per la seva monumentalitat i valor històric, és clau per comprendre la prehistòria de Menorca.

El jaciment de Trepucó destaca pel seu caràcter monumental, amb elements emblemàtics com el talaiot central i el recinte de taula, amb una de les taules més impressionants de Menorca per la seva alçada i monumentalitat. Aquests vestigis, juntament amb altres estructures domèstiques, ofereixen un testimoni de l'ocupació humana que s'estén des de l'edat del bronze fins a l'època romana. A més, Trepucó és un dels jaciments que ha estat excavat i estudiat des de molt antic, amb aportacions importants de l'arqueòloga britànica Margaret Murray, que va dirigir les primeres excavacions amb metodologia científica a la dècada de 1930. La seva feina va contribuir a la comprensió del jaciment i va obrir el camí per a futurs estudis. Però, a més de l'arquitectura talaiòtica, Trepucó és singular per la superposició d'estructures, com la fortificació del segle XVIII, la qual fins ara no ha estat suficientment explicada als visitants, malgrat el seu valor històric.

Aquest Pla Director té com a punt de partida una diagnosi exhaustiva de la situació actual del jaciment. Aquesta diagnosi es fonamenta en l'anàlisi de diversos àmbits clau, com l'estat de conservació de les estructures arqueològiques, l'adequació i el manteniment del paisatge, la qualitat dels serveis als visitants i el nivell de recerca científica associada al jaciment. També s'ha dut a terme un estudi específic sobre els elements de socialització del jaciment, centrant-se en la seva capacitat per transferir coneixement al públic, la qualitat dels accessos, les infraestructures per a l'atenció al visitant, i la seva accessibilitat universal.

En aquest sentit, un dels reptes principals que planteja la gestió del jaciment de Trepucó és la seva situació en un entorn periurbà, on l'expansió urbanística pot generar pressions sobre el paisatge i alterar la percepció del patrimoni. El paisatge que envolta Trepucó, tot i haver mantingut alguns trets de la seva configuració original, ha estat modificat per la proximitat a la ciutat de Maó i per l'abandonament de l'ús agrícola tradicional. Per aquest motiu, el Pla inclou accions específiques per gestionar el paisatge, no només des del punt de vista estètic, sinó també per evitar que l'erosió i altres factors naturals deteriorin el jaciment.

D'altra banda, les línies estratègiques que es presenten en aquest Pla Director aborden de manera integral la gestió del jaciment. A curt termini, es prioritzaran les actuacions de conservació preventiva per assegurar l'estabilitat de les estructures més vulnerables, com els talaiots i el recinte de taula. A mitjà i llarg termini, es planifica un programa

d'actuacions més ampli que inclou la millora de les infraestructures per a visitants, la reexcavació de zones que fins ara no han estat suficientment estudiades i la restauració de les estructures afectades per la vegetació i altres agents externs.

Com no podia ser d'una altra manera, el Pla Director fa un conjunt de propostes relatives als suports construïts al segle XX per al monument central del recinte de taula i les pilars perimetrals. L'informe de declaració d'ICOMOS demanava una intervenció al respecte i aquest Pla Director aborda el tema amb iniciatives concretes per tal de resoldre la qüestió.

Un altre aspecte fonamental d'aquest Pla és la seva aposta per la difusió i l'educació patrimonial. Trepucó ha estat durant dècades un dels jaciments més visitats per la població local i el turisme, i es plantegen accions per millorar la seva capacitat d'atracció i incrementar les activitats divulgatives.

Finalment, el pla s'alinea amb els objectius generals de la inscripció de Menorca Talaiòtica com a Patrimoni Mundial de la UNESCO, contribuint al reconeixement i la protecció del llegat talaiòtic com un valor universal.

A. Diagnosi

El pla director del poblat talaiòtic de Trepucó parteix d'una diagnosi que ha permès identificar les necessitats actuals del jaciment. Aquesta diagnosi s'articula al voltant de diversos eixos fonamentals que garanteixen una comprensió global del bé, així com la planificació de les actuacions futures.

En primer lloc, es duu a terme l'estudi de la caracterització del bé, en el qual s'inclou una descripció exhaustiva del jaciment, la seva importància arqueològica i el seu context dins del Patrimoni Mundial de la UNESCO.

A més, la diagnosi aborda la historiografia i la investigació arqueològica associada al poblat, analitzant l'evolució de les excavacions al llarg del temps i els resultats científics obtinguts. Això permet conèixer l'estat actual del coneixement sobre el jaciment i establir noves línies de recerca.

L'anàlisi de l'estat de conservació és un altre dels pilars de la diagnosi. Aquest inclou una valoració de les intervencions de restauració realitzades fins ara, així com una avaluació dels danys causats per l'erosió i altres factors externs. Això és essencial per prioritzar les accions de conservació preventiva i per prendre decisions sobre les accions de restauració.

Finalment, es dedica un apartat a l'anàlisi dels aspectes de socialització del jaciment, amb un enfocament sobre la transferència de coneixement i la interpretació del bé per tal d'afavorir-ne la difusió entre el públic general. Aquest punt inclou també una revisió dels accessos, les infraestructures per a l'atenció al visitant, l'accessibilitat universal i la millora del circuit i dels continguts interpretatius. Tots aquests elements són claus per garantir una experiència satisfactòria i accessible per a tot tipus de visitants.

1. Caracterització del bé objecte d'estudi

El poblat talaiòtic de Trepucó és un jaciment arqueològic de gran rellevància, inclòs dins la inscripció de Menorca Talaiòtica com a Patrimoni Mundial de la UNESCO. Les restes que s'hi conserven evidencien una ocupació prolongada, des de l'edat del bronze fins a l'època romana, i el jaciment sobresurt per les seves impressionants estructures monumentals, com el talaiot T1 i la taula, exemples destacats de l'arquitectura talaiòtica. La caracterització del jaciment no només inclou la seva descripció, sinó també informació essencial sobre la seva ubicació, extensió, protecció i titularitat, que són clau per a la seva gestió i preservació.

1.1. Coordenades i dades bàsiques del jaciment arqueològic

Ubicació	Municipi de Maó, al sud del casc urbà, limitant amb el terme municipal des Castell.
Coordenades del punt central	39°52'26"N 4°15'13"E
Extensió	Superfície arqueològica delimitada de 4,8 Ha.
Titularitat	La part central i més important de la zona arqueològica, amb una extensió superior a les 3,2 Ha, és propietat del Consell Insular de Menorca i de l'Ajuntament de Maó. Fins l'any 2018, una part d'aquesta superfície, de 1,35 Ha, coneguda com l'Hort de Dalt s'Estança de Trepucó, era de titularitat privada, quan el Consell Insular la va adquirir (sessió plenària 19/11/2018). El sector est de la zona arqueològica, que no és accessible i conté les restes arqueològiques menys significatives del conjunt, continua essent de titularitat privada (diversos propietaris).
Protecció	Bé d'Interès Cultural Núm. BIC del Consell Insular de Menorca: 000940 Núm. BIC del Govern de les Illes Balears: 7032-2-2-55-2957 Núm. BIC del Ministeri de Cultura: R-I-55-0000848 Núm. Decret 2563/1966, de 10 de setembre: 1948-1951 Declarat Monument historicoartístic pel Decret de 10 de juny de 1931

Altres proteccions	Carta arqueològica de Maó, aprovada amb la revisió del PGOU.
	Àrea d'Interès Paisatgístic del Pla Territorial de Menorca (PTI) El PTI és el principal instrument de planificació territorial de l'illa. Protegeix i regula els usos del sòl. Va ser aprovat el 2003, en el marc de la Llei 12/2000, de 21 de desembre, d'ordenació territorial de les Illes Balears, i desenvolupat d'acord amb les Directrius d'Ordenació Territorial (DOT) aprovades per la Llei 6/1999, de 3 d'abril, modificada parcialment per la Llei 9/1999, de 6 d'octubre. La revisió preceptiva del PTI va ser definitivament aprovada pel Ple del Consell Insular de Menorca el 23 de maig de 2023. Aquesta revisió, a més d'actualitzar el contingut i adaptar la seva normativa a la nova legislació, incorpora una novetat rellevant pel que fa als béns inscrits com a Patrimoni Mundial de la UNESCO: la totalitat dels seus components han passat a tenir la consideració d'Àrees d'Interès Paisatgístic.
	Protecció de la qualitat del cel nocturn Llei 3/2005, de 20 d'abril, de protecció del medi nocturn de les Illes Balears. Regula els sistemes d'il·luminació exterior i la prevenció de la contaminació lumínica. Afecta a tot el àmbit del bé Patrimoni Mundial per la UNESCO.
	Reserva de la Biosfera de Menorca Declaració del 8 d'octubre de 1993 pel Consell Internacional de Coordinació del Programa MaB de la UNESCO. Regulada per la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat, i de manera específica per la Llei 3/2023, de 17 de febrer, de Menorca Reserva de Biosfera. Afecta tota l'illa i un extens entorn marí.

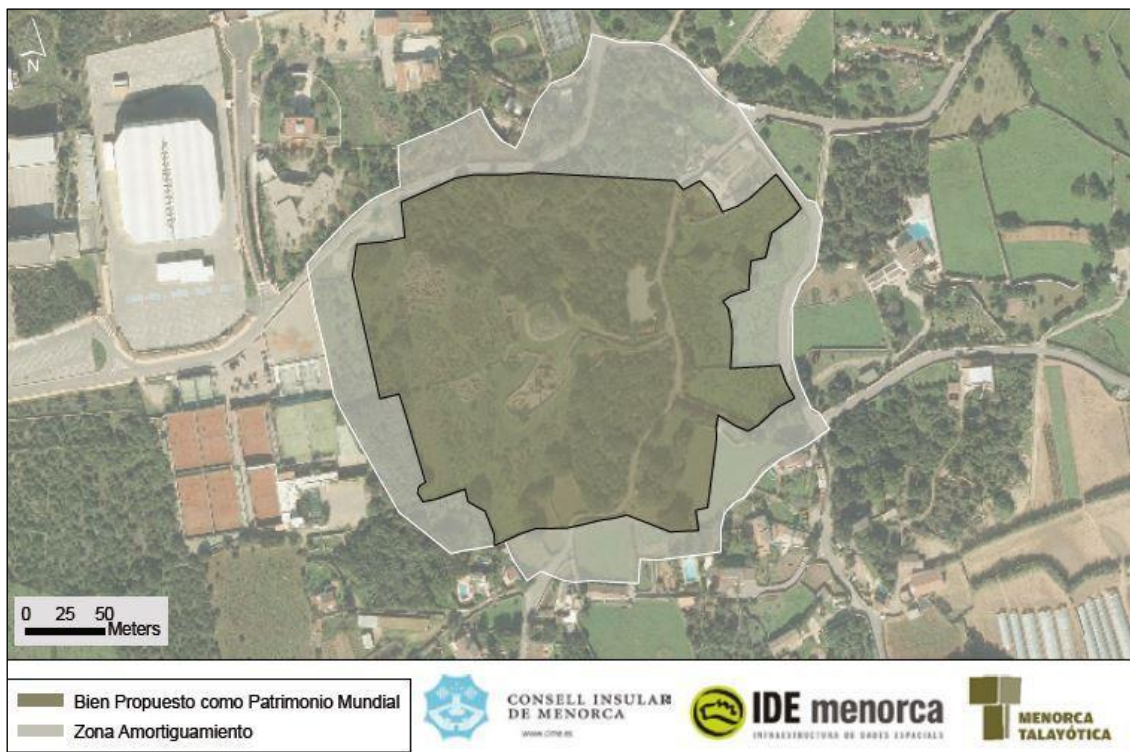

Figura 1. Delimitació del bé i de la seva zona d'amortiment.

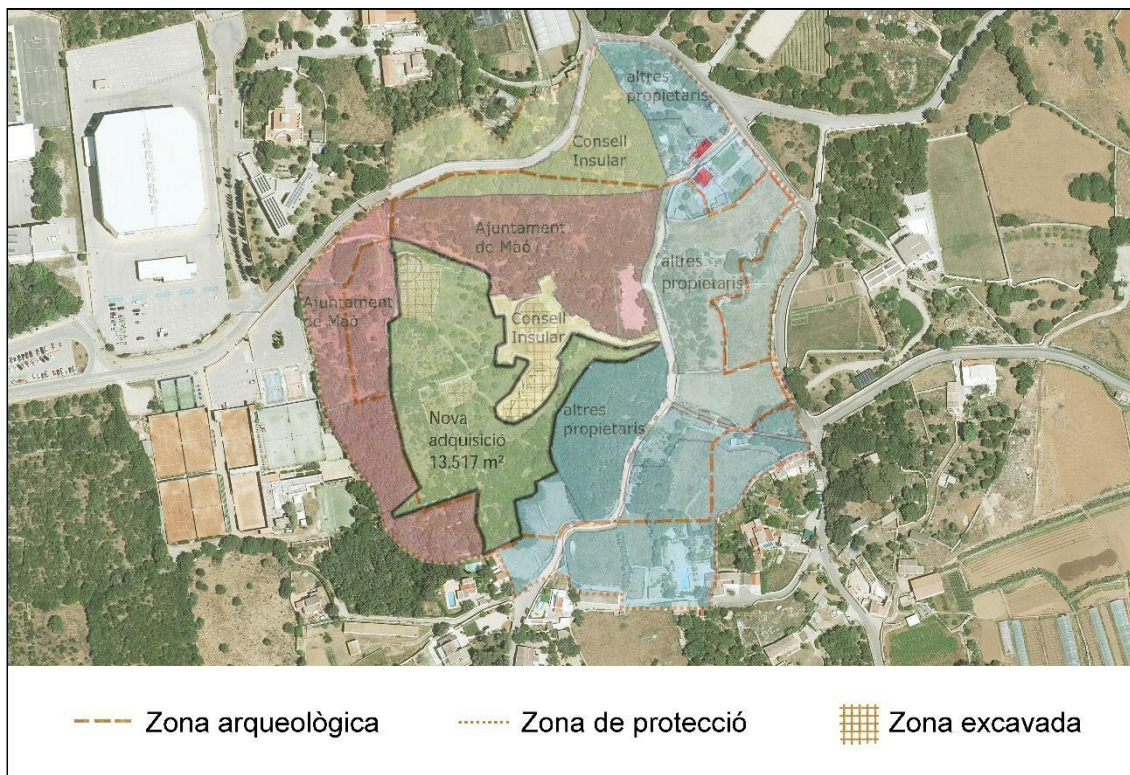

Figura 2. Titularitat de les parcel·les de la zona arqueològica i la zona de protecció.

1.2. Descripció

El poblat talaiòtic de Trepucó és un dels més extensos de Menorca. Situat en la unitat paisatgística anomenada zona periurbana de Maó-Es Castell, conserva els trets característics del paisatge oriental del Migjorn d'aquesta parta del sud-est de l'illa. El poblat s'assenta en un aflorament calcari que, entapissat per mates d'ullastre i llentiscle, li confereix una àmplia conca visual.

Els elements més rellevants del poblat són el recinte de taula i les cases circulars del Talaiòtic Final al sud-oest del recinte de taula, amb el monument central mantenint la seva posició original i que és la taula més alta i espectacular de l'illa; el talaiot T1, el talaiot T2 i les cases circulars del Talaiòtic final del sector oest, i les estructures domèstiques del sector sud-oest.

El poblat de Trepucó constitueix el component C8 del bé seriati de Menorca Talaiòtica Patrimoni Mundial, essent aquest l'únic component format per un sol atribut. La seva proximitat al nucli urbà de Maó i el desenvolupament urbanístic del seu entorn contrasten amb la pervivència dels seus atributs, constituint una autèntica reserva del patrimoni prehistòric de l'illa, i un testimoni de l'actitud de la societat menorquina a l'hora de reconèixer i respectar aquests monuments. Malgrat aquest bon estat de conservació, històricament s'ha vist afectat per destruccions, reutilitzacions o transformacions que permeten resseguir la seva evolució. Una de les alteracions més significatives, que configura la visió que avui tenim del poblat, va ser la construcció d'un baluard al voltant del talaiot T1 i la instal·lació d'un canó a la seva plataforma superior per part de les tropes francoespanyoles en el context del setge al castell de Sant Felip de 1781-1782. Aquesta decisió fou deguda a la posició dominant i estratègica de Trepucó i a l'ampli control visual que ofereix sobre tot el territori que l'envolta.

Trepucó va ser el primer jaciment menorquí excavat científicament, l'any 1930, sota la direcció de l'arqueòloga britànica Margaret Murray. Arran d'aquesta intervenció, que va excavar el sòl del recinte de taula probablement per davall del seu nivell d'ús, el 1932 es va col·locar un bloc de formigó a la part posterior del monument principal per prevenir el seu esfondrament, i sota els pilars perimetrals.

Després d'aquesta primera intervenció arqueològica, el 1972 Manuel Fernández Miranda va dirigir els treballs de consolidació del recinte de taula, per encàrrec del Ministeri de Cultura. En dues campanyes, dutes a terme els anys 1979 i 1986, Lluís Plantalamor, essent director del Museu de Menorca, va dirigir l'excavació, respectivament, de l'àrea adjacent al talaiot T2 i de la zona anomenada "tanques Hernández". La darrera intervenció arqueològica la van dur a terme Elena Sintès i Francesc Isbert l'any 2010, amb la reexcavació i consolidació de les estructures adjacents al recinte de taula excavades per Margaret Murray. L'any 2019 el Consell Insular de Menorca va redactar un projecte de reexcavació, restauració i consolidació del sector oest del poblat.

La proximitat del poblat de Trepucó al nucli urbà de Maó ha facilitat que des d'antic hagi estat un dels jaciments arqueològics més visitats de l'illa, sobretot per la població local, més tard per viatgers il·lustres i erudits, i més recentment pel turisme. La taula de Trepucó va merèixer que l'Arxiduc Lluís Salvador en fes un gravat, que va incloure en la seva obra *Les Balears descrites per la paraula i la imatge*.

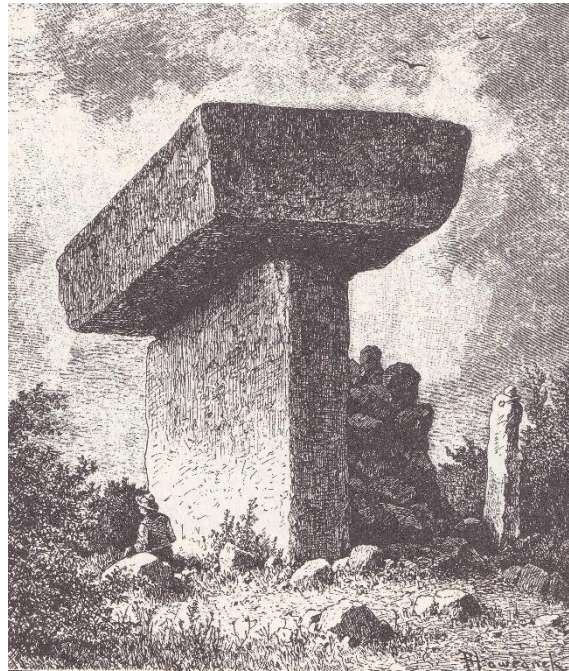

Figura 3. Gravat de la taula de Trepucó, extret de l'obra de l'Arxiduc Lluís Salvador.

L'espai de Trepucó està inscrit en els records de qualsevol persona de Maó i els seus voltants: excursions amb la família, passejades amb els amics adolescents a peu o amb bicicleta, visites escolars, activitats de divulgació... Un detall curiós és que els habitants de Maó coneixen aquest indret com *S'Estalot*, deformació oral d'*Es Talaiot*, fet que indica el seu caràcter especial, de referència: el talaiot T1 de Trepucó no és un talaiot més, és *el* talaiot per antonomàsia.

2. Trepucó: historiografia i investigació

L'estudi del poblat talaiòtic de Trepucó ha estat un procés constant al llarg de les darreres dècades. Aquest apartat aborda l'evolució del jaciment des del punt de vista historiogràfic i científic, amb especial atenció als últims 50 anys, període en què les tècniques de fotografia aèria, especialment a través del projecte IDE Menorca, han permès una nova mirada sobre la transformació física del poblat i la seva interacció amb l'entorn. A més, s'analitza l'estat actual del coneixement científic sobre Trepucó, revisant les principals línies d'investigació, els resultats obtinguts i les hipòtesis que han marcat el progrés en la comprensió d'aquest important jaciment.

2.1. Evolució del jaciment en els darrers 50 anys a partir de fotografies aèries IDE Menorca

El jaciment arqueològic de Trepucó compta avui en dia amb una superfície d'unes 5 hectàrees de terreny. Això fa que sigui un dels més grans de Menorca, fet que indicaria que també degué ser un dels més grans a l'antiguitat. Unes de les primeres notícies que tenim d'aquest indret provenen de l'il·lustrat maonès Joan Ramis i Ramis a la seva obra *Antigüedades Célticas de la Isla de Menorca*, publicat el 1818, on Ramis ens indica l'existència d'una taula i fins a quatre talaiots (Ramis i Ramis 1818). Però el jaciment de Trepucó ha canviat molt des d'aquestes primeres notícies històriques i les que s'han anat publicant en dècades posteriors.

Així ho indica també Martínez Santaolalla, que fins i tot apunta a l'existència de fins a set talaiots a finals de la dècada dels anys vint del segle XX, dels quals tan sols tres estaven ben conservats.

Possiblement, els primers grans canvis en la fesomia de la zona arqueològica provenen de les primeres excavacions científiques realitzades a Trepucó per l'arqueòloga britànica Margaret A. Murray als anys trenta del segle XX i als canvis que això provocà tant al voltant del jaciment com a la fortificació que envolta el talaiot T1, que data de 1782.

La dècada dels 20 serà també important per l'evolució del jaciment, ja que comportarà la compra per part de l'administració pública de diverses tanques als voltants dels principals monuments, senyal inequívoc d'un incipient interès de preservació per part de les institucions. De fet, Trepucó va ser declarat Monument Històric Artístic Nacional pel Govern Provisional de la República el 4 de juny de 1931.

Les dues dècades venidores estaran buides d'informacions històriques, en bona part per l'eclosió de la Guerra Civil espanyola i la posterior postguerra. Aquest panorama polític, econòmic i social, va provocar que ni els equips investigadors ni tampoc les administracions públiques duguessin a terme noves intervencions.

Tot i això, sí que serà d'enorme interès la primera imatge aèria que es té de Trepucó, datada el 1956. Es tracta d'un conjunt d'ortofotografies realitzades a partir de vols nord-americans. Com es pot veure a la figura 4, la imatge mostra un jaciment envoltat d'un ambient rural i de diversos camins que connecten amb finques rústiques. Es pot apreciar, al centre de la mateixa, el talaiot T1 juntament amb el recinte de taula i la fortificació del segle XVIII (a). També es pot veure el talaiot T2, que es troba al nord-oest, encara sense intervenció arqueològica (b) i el cercle excavat per Murray (c). D'aquesta imatge de 1956 també es pot concloure que l'entorn del jaciment es trobava ja enormement alterat per les tasques agrícoles i ramaderes que es realitzaven en els terrenys, a pesar que la pressió urbanística encara no fos massa forta. Es pot veure com al voltants dels principals monuments, els camps estaven sent sembrats, fet que molt possiblement va propiciar la desaparició de nombroses restes arqueològiques.

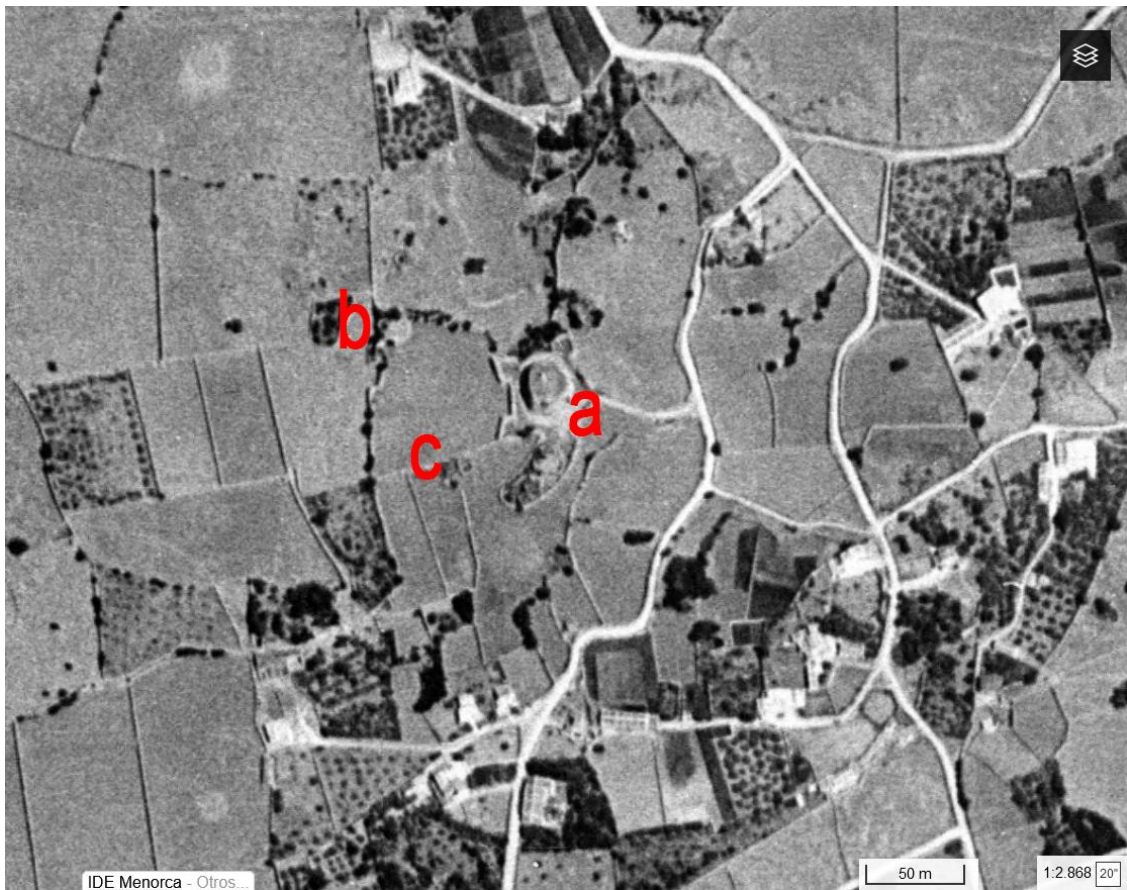

Figura 4. Fotografia aèria realitzada el 1956. Imatge base: IDE Menorca

Haurà de passar una dècada més per trobar una nova descripció del poblat, quan Maria Lluïsa Serra Belabre incideix en l'existència dels talaiots, la taula i alguns cercles (Serra 1961) i descriu també la fortificació francoespanyola del segle XVIII.

Però la segona gran època de canvis al jaciment de Trepucó es donarà a partir d'unes noves excavacions, en aquest cas portades a terme pel Museu de Menorca. Aquestes intervencions es van centrar sobretot al talaiot T2, i es van dur a terme entre la dècada dels anys setanta i vuitanta del segle XX. Cal mencionar que en el marc del mateix projecte, també es van realitzar algunes intervencions puntuals al talaiot est i a la fortificació francoespanyola.

Aquests canvis es podran veure ja ben reflectits a partir de la segona imatge aèria que es disposa de Trepucó, datada el 1984 (figura 5). És sabut que el 1972 l'arqueòleg Manuel Fernández Miranda hi va realitzar tasques de consolidació, però en aquesta imatge es veuen els canvis més significatius en la part alta del talaiot T1 (a), sobretot al talaiot T2 i al seu entorn. És en aquesta zona precisament on es pot observar clarament la intervenció arqueològica realitzada pel Museu de Menorca, utilitzant la metodologia d'excavació proposada per Wheeler (b), que consisteix bàsicament en la realització de cales que després queden com a testimonis.

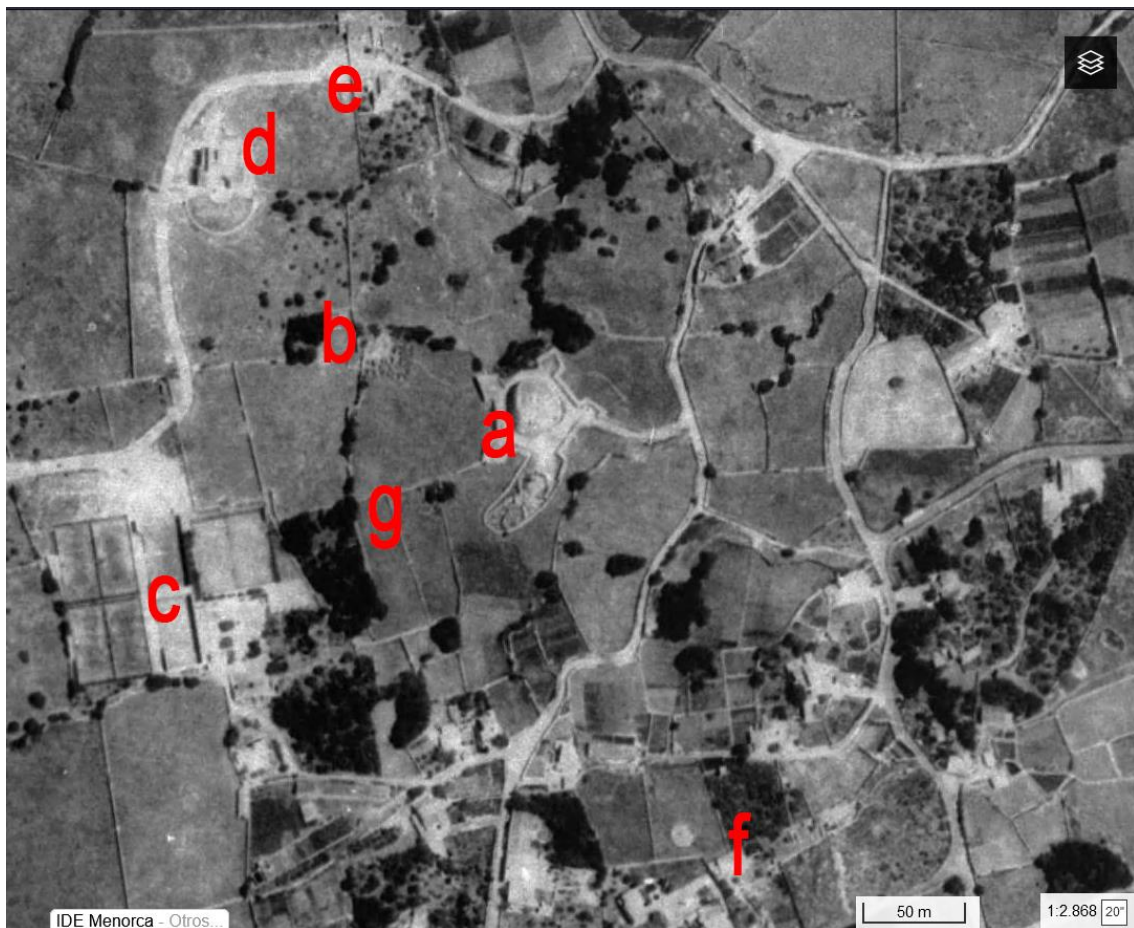

Figura 5. Fotografia aèria realitzada el 1984. Imatge base: IDE Menorca

L'entorn del jaciment, però, no tan sols va patir canvis des del punt de vista arqueològic a principis de la dècada dels vuitanta, sinó que, tal com es pot apreciar perfectament a la fotografia aèria, s'havia anat produint una clara evolució urbanística. De fet, aquest serà el gran inici de la pressió urbanística que exercirà l'expansió de Maó envers el jaciment de Trepucó. Es pot veure, per exemple, la construcció de les pistes de tennis de l'actual club (c) o la residència Trepucó (d), infraestructures que necessitaven una millora de les comunicacions a la zona i que, per tant, seran connectades a partir d'un nou vial que enllaça l'antic camí de Trepucó amb la carretera de Sant Lluís a Maó (e). Aquest creixement es veu reflectit també amb l'aparició d'altres nous edificis, especialment al sud dels principals monuments arqueològics (f).

També s'observen indicis de creixement de la vegetació, fet que demostraria que algunes de les tanques de l'entorn començaven a abandonar-se respecte dels seus usos agrícoles i ramaders. Aquest fet probablement es relacionaria amb el creixement urbanístic que s'ha mencionat. Un dels casos més clars de nova coberta vegetal, es pot veure a la zona de les estructures domèstiques excavades per Murray als anys trenta, que apareix a la imatge completament coberta de mates (g).

Resulta evident, per tant, que entre la imatge aèria de 1956 i la de 1984, l'entorn de Trepucó havia patit forts canvis que tingueren repercussions importants sobre el jaciment.

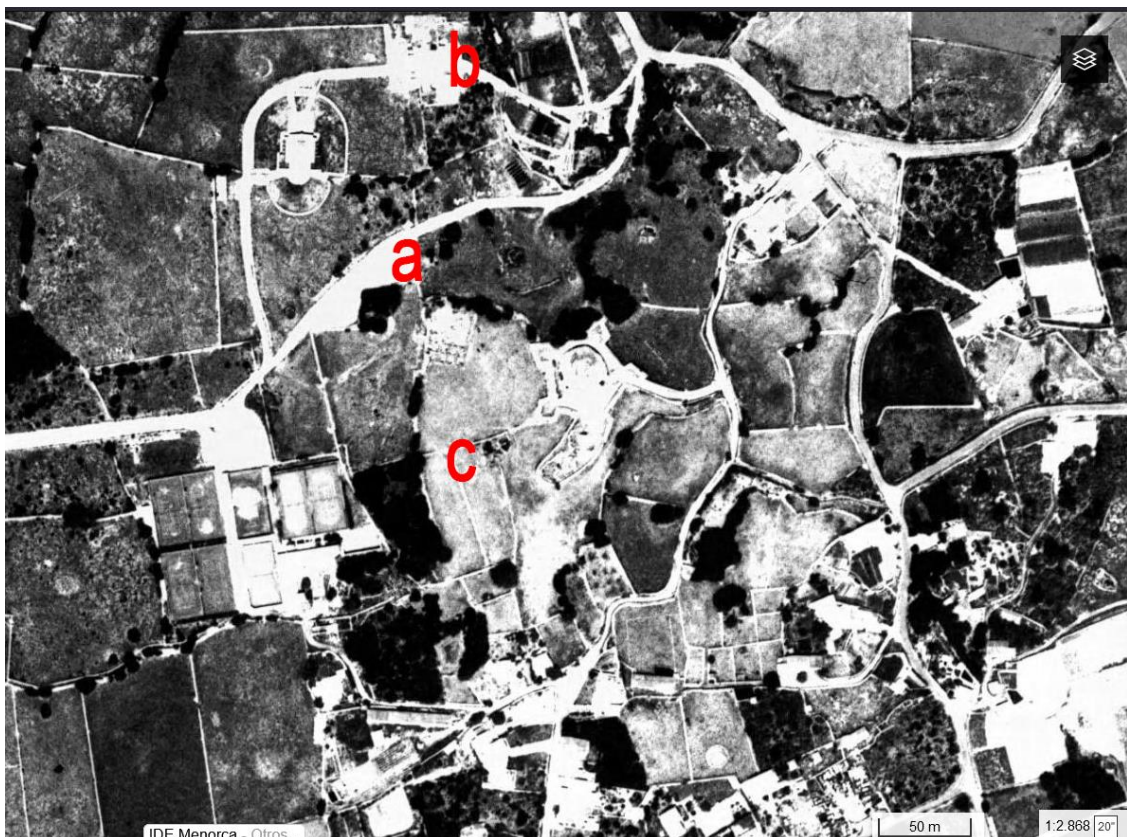

Figura 6. Fotografia aèria realitzada el 1989. Imatge base: IDE Menorca

La tercera imatge aèria que es disposa de Trepucó és de 1989, tan sols cinc anys després de l'anterior. Aquesta vista continua mostrant la pressió urbanística, exemplificada amb el creixent número d'edificacions que es poden veure a tot l'entorn de l'àrea monumental (figura 6). Es crea un nou ramal de comunicacions que fa més curta la connexió entre la carretera de Sant Lluís i el camí de Trepucó (a) i que ben segur va afectar l'àrea arqueològica donada la seva proximitat amb el talaiot T2. També es pot veure com es va urbanitzant el tram on avui en dia s'ubiquen el Centre de la Mar i els vivers de plantes (b). Per una altra banda, les zones monumentals no pateixen canvis en aquest període segons es pot desprendre de les imatges. A la fotografia de 1989 també es pot veure com continua el creixement de la vegetació. El que pot cridar més l'atenció des del punt de vista arqueològic és que sembla que la zona d'estructures domèstiques excavada per Murray (c) va ser eixermada, molt probablement per l'equip del Museu de Menorca.

Dotze anys després, el 2001, es disposarà de la primera fotografia aèria en color (figura 7). Es pot veure com amb un poc més d'una dècada la vegetació ha continuat guanyant terreny dins les tanques, en especial al nord del talaiot est i al sud-est. Les grans àrees monumentals (talaiots, taula i cercles) són ben visibles a les imatges, fet que s'explica per les tasques de neteja i conservació del jaciment per part de l'administració. Ja no s'observen grans canvis urbanístics ni la construcció de noves edificacions.

Figura 7. Fotografia aèria realitzada el 2001. Imatge base: IDE Menorca

El mateix es pot dir de la fotografia realitzada el 2002 (Figura 8), encara que aquí s'observa una diferència prou clara i visible: la construcció d'un aparcament públic a l'est del talaiot T1, al qual s'accedeix des del camí de Trepucó (a).

A partir d'aquest moment el jaciment patirà molts menys canvis, a causa del control més gran del lloc exercit per l'administració, sumat a una major conscienciació social envers la protecció dels monuments arqueològics.

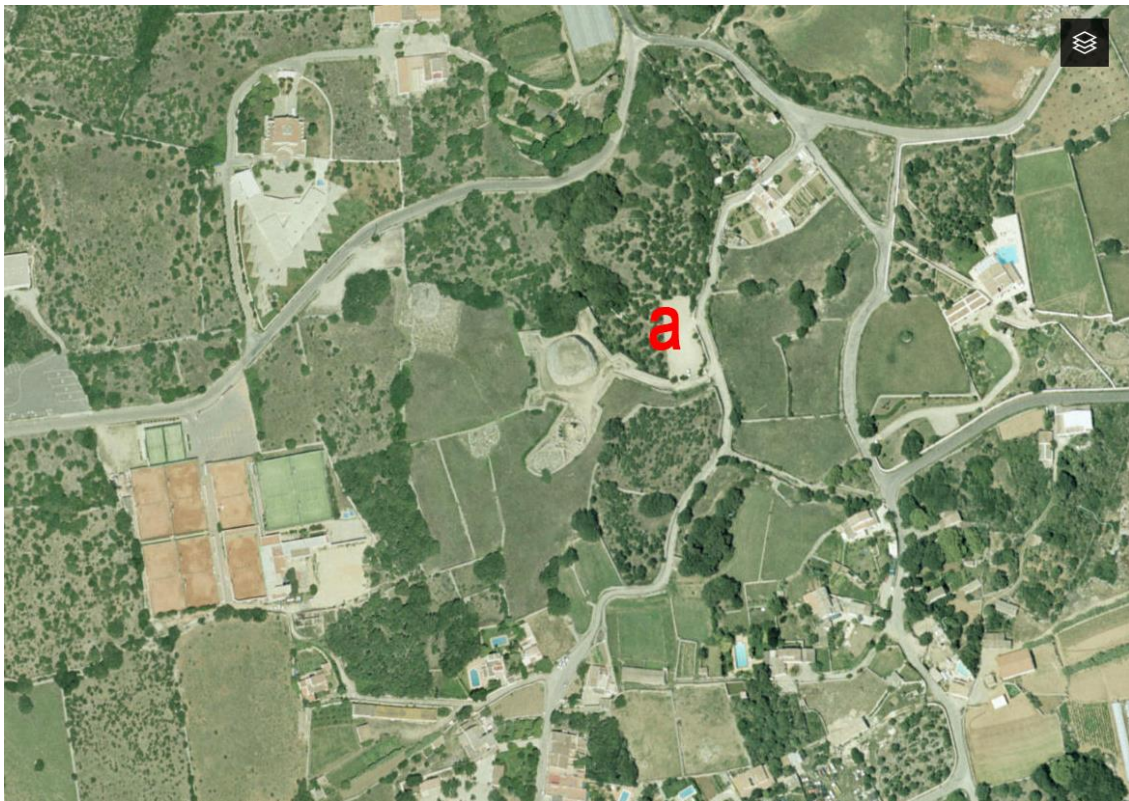

Figura 8. Fotografia aèria realitzada el 2002. Imatge base: IDE Menorca

Tan sols uns anys després, entre 2006 i 2008 (figures 9, 10 i 11), les imatges tampoc mostren grans canvis als voltants més immediats del jaciment, amb la gran excepció de la construcció, el 2005, del Pavelló Menorca el qual se situarà enfront del club de tennis i que, segons els informes, no afectà l'àrea del jaciment de Trepucó (a). Els monuments excavats continuen estant ben visibles i tan sols es comença a observar la creixuda de la vegetació a les tanques que es troben entre el talaiot T1, el talaiot T2 i les estructures domèstiques excavades per Murray. Per la resta, tot l'entorn agrícola del jaciment sembla estar en desús.

Figura 9. Fotografia aèria realitzada el 2006. Imatge base: IDE Menorca

Figura 10. Fotografia aèria realitzada el 2007. Imatge base: IDE Menorca

Figura 11. Fotografia aèria realitzada el 2008. Imatge base: IDE Menorca

Figura 12. Fotografia aèria realitzada el 2010. Imatge base: IDE Menorca

Entre les tres fotografies anteriors i la de 2010 (figura 12) sí que es poden apreciar certs canvis, sobretot en la crescuda de la vegetació. Entre el talaiot T2, el talaiot T1, la taula i les estructures excavades per Murray, es veu com les mates i els petits arbres han començat a guanyar presència i ja són ben visibles. A més, també es pot observar que les tanques continuen estant abandonades.

En relació amb l'arqueologia es pot veure una novetat interessant: s'observa perfectament com s'ha dut a terme la intervenció de restauració i adequació per a la visita de la zona excavada per Murray, que s'havia anat degradant amb el temps, i que va ser promoguda pel Ministeri de Cultura a través de l'Institut del Patrimoni Cultural. Així mateix, s'observa com s'ha habilitat un petit camí d'accés per als vehicles de servei just al sud de l'aparcament, el qual arriba fins al costat est del recinte de taula.

A les següents dues imatges d'entre 2012 i 2015 (figures 13 i 14), els canvis són mínims a excepció de la continuada crescuda de vegetació. Tot i això, també es pot apreciar com els camins que connecten els principals monuments de Trepucó són clarament visibles (a). Aquest fet s'explica per l'augment del nombre de visitants que ha experimentat el jaciment durant els darrers anys, en especial des que s'engegà la candidatura de Menorca Talaiòtica a Patrimoni Mundial de la UNESCO.

Figura 13. Fotografia aèria realitzada el 2012. Imatge base: IDE Menorca

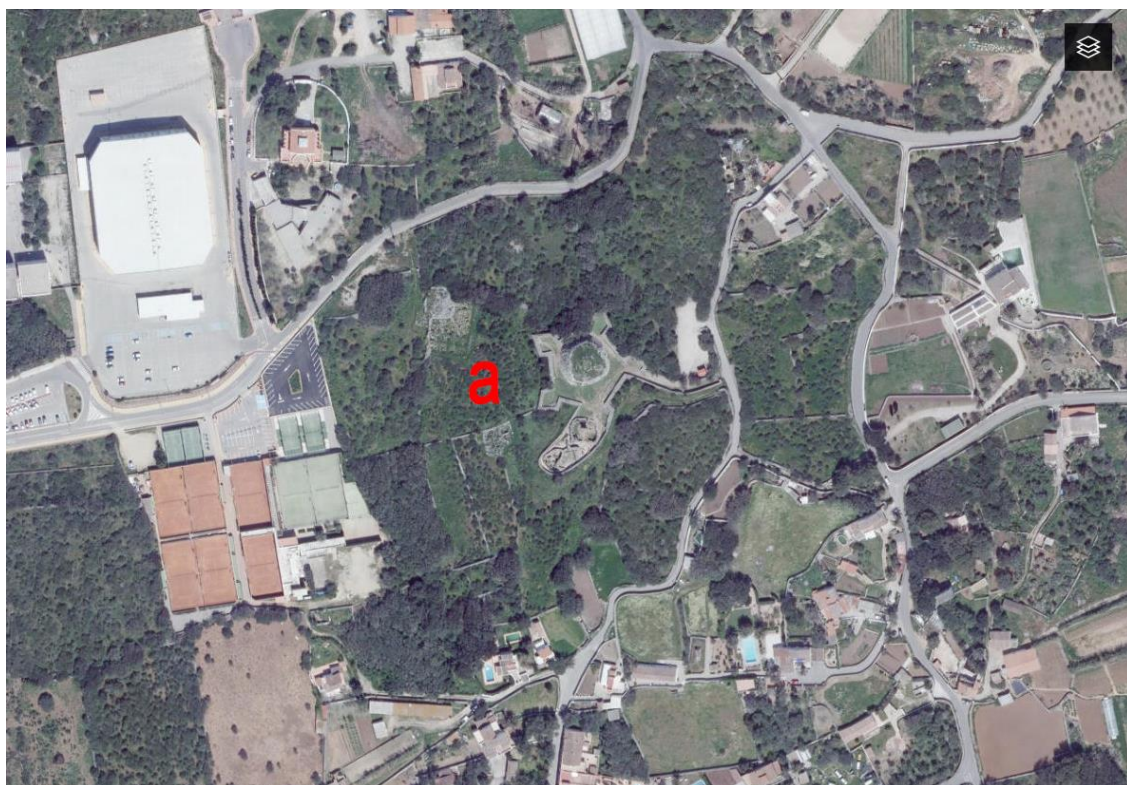

Figura 14. Fotografia aèria realitzada el 2015. Imatge base: IDE Menorca

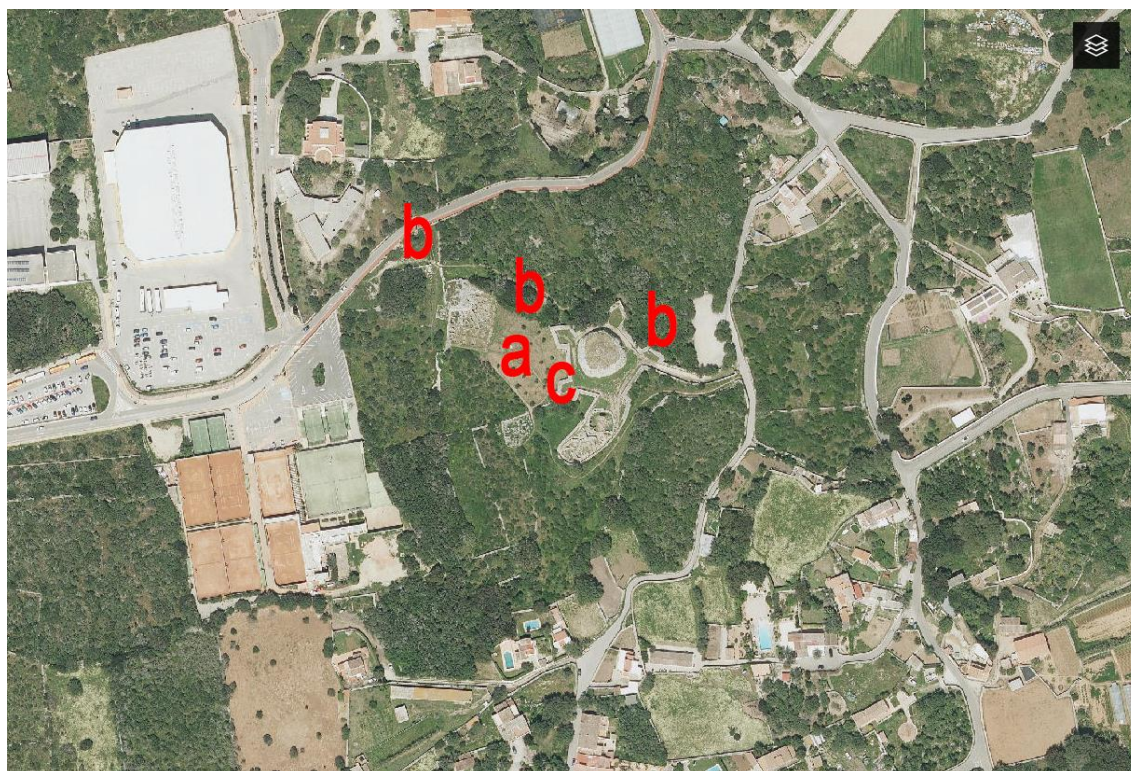

Figura 15. Fotografia aèria realitzada el 2018. Imatge base: IDE Menorca

A l'ortofotografia de 2018 (figura 15) es pot veure com s'ha eixerminat la tanca que es troba entre el talaiot T1 i el talaiot T2, però que igualment s'han deixat alguns petits arbres (a). A la vegada es veu com el 2017 s'havia habilitat un nou accés al poblat des de la zona de les pistes de tennis, que connecta amb l'aparcament del camí de Trepucó i la zona nord del jaciment, el qual permet també visitar una cova (b). A més es pot veure que es va realitzar la instal·lació d'una escala per connectar les dues parts del jaciment, escala que passa per damunt el bastió sud-oest de la fortificació del segle XVIII (c).

A l'ortofotografia de 2021 (Figura 16) es pot veure com s'ha eliminat una paret seca moderna (a) que distorsionava la correcta visualització de la zona anomenada *Gallery* per Murray, que va excavar al sud del recinte de taula. Així mateix, l'eliminació d'aquesta paret permeté connectar aquesta part amb l'altra zona excavada per Murray i l'àrea del talaiot 2, eliminant barreres arquitectòniques i, per tant, permetent que la visita fos molt més còmoda i comprensiva de cara als visitants.

També s'observa com s'han fet tasques d'eliminació de la vegetació que havia crescut entre aquestes àrees (b).

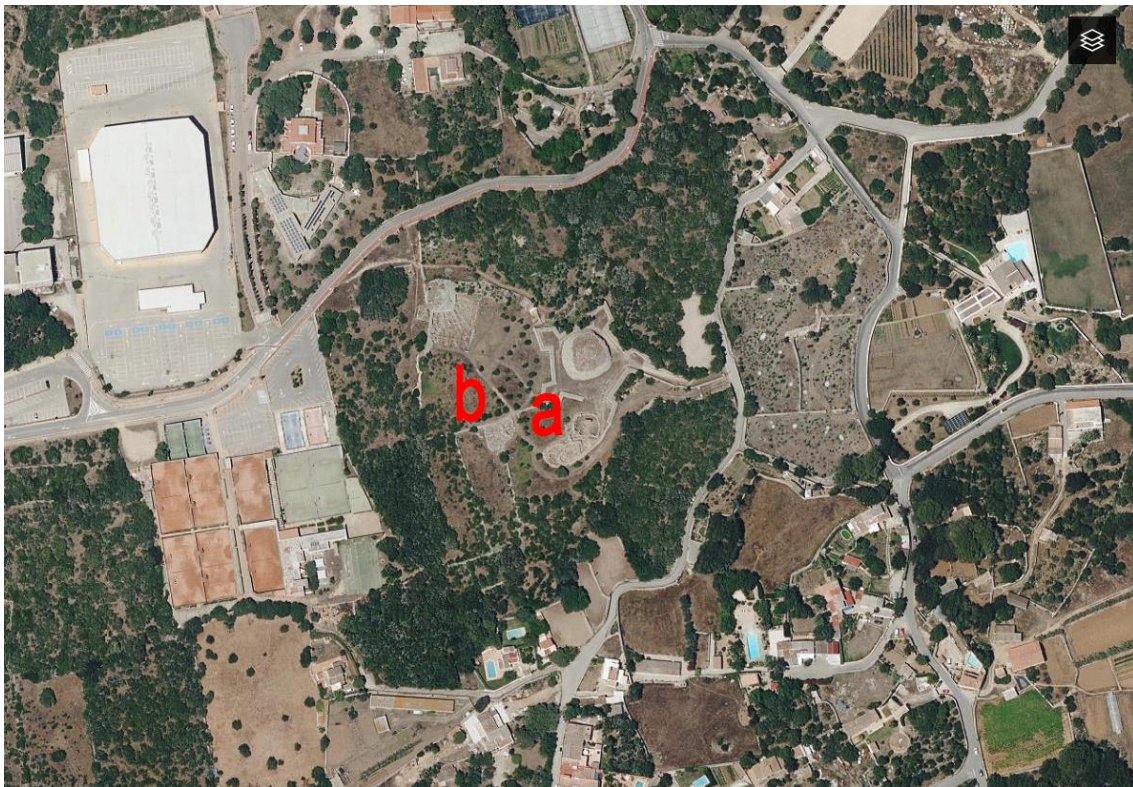

Figura 16. Fotografia aèria realitzada el 2021. Imatge base: IDE Menorca

A la imatge aèria més recent que es té fins a dia d'avui, de 2023 (figura 17) no s'observen grans canvis respecte a la penúltima imatge.

Figura 17. Fotografia aèria realitzada el 2023. Imatge base: IDE Menorca

En definitiva, a través de les imatges aèries de les quals es disposa dels darrers quasi setanta anys, es pot concloure que la fesomia de Trepucó ha variat molt. Si bé és cert que els principals monuments segueixen aparentment inalterats i que molts han estat intervinguts arqueològicament, la pressió urbanística exercida per l'expansió de la ciutat de Maó, l'explotació agrícola i ramadera de les terres i també el seu posterior abandonament, han afectat de forma molt directa el jaciment arqueològic.

Tot i això, es pot dir que Trepucó presenta un estat general de conservació bo, tal i com queda testimoni a partir de les fotografies d'aquests darrers setanta anys, que s'acaben d'analitzar. La població menorquina i les seves institucions, juntament amb diferents equips científics, han estat capaços de preservar i controlar Trepucó, i la plataforma de cartografia IDE Menorca és una gran eina per comprovar-ho.

2.2. Estat actual del coneixement científic sobre el jaciment de Trepucó

Com ja s'ha dit, el jaciment de Trepucó, per la seva ubicació a la zona periurbana de Maó i Es Castell, és un dels llocs que més ha despertat l'interès tant de la gent en general com dels investigadors en particular, des de temps immemorials. Val a dir que tant la presència d'un dels talaiots més monumentals que es conserven, com la d'una de les taules més emblemàtiques que resten en peu, han afavorit aquesta curiositat i interès.

L'estat general de conservació del jaciment es pot considerar bo. Tot i això, durant la història el lloc ha anat patint diverses transformacions i ha estat objecte de diverses funcions, que han fet que moltes de les restes dels edificis originals hagin desaparegut o s'hagin vist afectats.

Precisament per la seva proximitat als municipis mencionats, el jaciment va resultar un escenari perfecte per construir una fortificació en el marc dels enfrontaments entre les tropes britàniques i franco-espanyoles en el segle XVIII. Aquest fet va malmetre algunes de les estructures arqueològiques centrals.

Durant els anys 30 del segle XX cal destacar que el recinte de taula de Trepucó va ser objecte de la primera intervenció arqueològica realitzada a Menorca amb metodologia científica. Murray va excavar també part de les estructures domèstiques de la banda sud i sud-oest. Després d'això, no va ser fins a finals dels anys 70 i principis dels 80 quan un equip del Museu de Menorca dirigit pel Dr. Lluís Plantalamor quan es va tornar a realitzar una intervenció, en aquest cas a la zona oest. A finals de la primera dècada dels 2000, Elena Sintès va dirigir un projecte de condicionament i restauració de les estructures al sud del recinte de taula.

Antecedents d'intervencions sobre el jaciment: afectació de la zona central per la construcció de la fortificació en estrella del segle XVIII

Com s'ha mencionat, entre els anys 1781 i 1782 les tropes franco-espanyoles liderades pel Duc de Crillon van dur a terme un setge de mig any que va culminar el 5 de febrer de 1782 quan el Tinent General Sir James Murray va rendir el castell de Sant Felip (Terrón Ponce 1981). Amb aquesta claudicació per part dels britànics, Menorca tornava a formar part del territori de la corona espanyola.

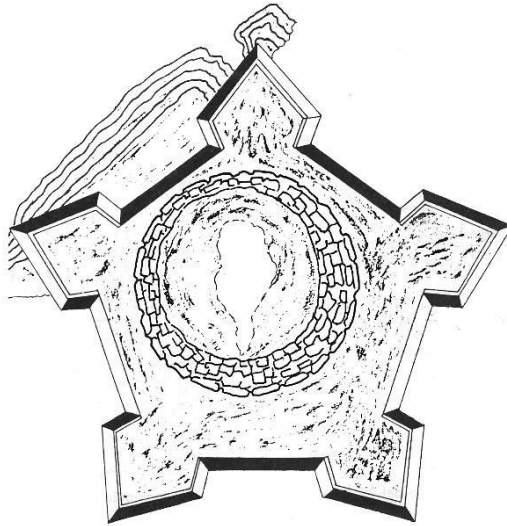
Dins el marc d'aquest conflicte, el jaciment de Trepucó hi va jugar un paper de certa rellevància, ja que va ser un dels escenaris escollits pel citat Duc de Crillon per construir-hi una fortificació en forma d'estrella de cinc puntes.

Aquesta fortificació es va construir al voltant del talaiot T1. És molt probable que durant els treballs d'adequació de l'espai es destruïssin les restes de diversos edificis prehistòrics que devien romandre encara en possible bon estat de conservació. Una de les hipòtesis que es plantegen és que al voltant d'aquest talaiot, i de forma similar al que passa amb el talaiot oest de Cornia Nou, hi podria haver hagut diversos edificis adossats.

De forma concreta, se sap que es va haver d'adequar la plataforma superior del talaiot, per poder-hi situar un canó que apuntava cap al castell de Sant Felip. Per aquest motiu, es va haver de reforçar també la cara nord-est de l'estructura amb una mena de "pegat" de pedra petita, que encara es conserva en l'actualitat.

La construcció de la punta sud de la fortificació va implicar el desmantellament de la part nord-est del mur perimetral del recinte de taula. Tot i això, es va respectar tant la taula en si com tota la banda sud i oest del recinte, el qual evidentment encara no s'havia excavat.

La fortificació en l'actualitat es conserva en molt bon estat, encara que en algun moment indeterminat es van eliminar dos breus trams (part del bastió est i part del sud-est) per poder obrir accessos per visitar els monuments arqueològics.

Puesto de mando del Duque de Crilón en el Talayot de Trepucó.

Figura 18. Croquis de la fortificació estrellada que envoltava el talaiot T1 de Trepucó (Terrón Ponce 1981, p. 86)

Figura 19. Reconstrucció hipotètica de tot el perímetre original de la fortificació estrellada. Imatge base: IDE Menorca.

Figura 20. Vista aèria de la zona central de Trepucó. En vermell es ressalten les zones del talaiot que es van veure afectades (plataforma superior i banda nord-est del parament extern) i en groc la part del mur perimetral del recinte de taula que es va eliminar per mor de la construcció de la fortificació del segle XVIII. Imatge base: IDE Menorca.

Figura 21. Vista del revestiment de paret seca que es va col·locar a la cara nord-est del T1 durant les obres de construcció de la fortificació del segle XVIII.

Margaret Murray: el recinte de taula, la zona anomenada *Gallery* i les estructures domèstiques al sud-oest

Aquesta excavació es va dur a terme en el marc d'un projecte impulsat per la Universitat de Cambridge, i va ser dirigit per l'arqueòloga britànica Margaret Murray.

Murray havia visitat Menorca el 1923, seguint les recomanacions que sobre l'illa li havia fet Louis Clark, el qual era el conservador del Museu d'Arqueologia i Etnologia de la Universitat de Cambridge. Durant aquest viatge coneix Joan Flaquer, figura amb la qual va iniciar una relació d'amistat molt duradora i que resultaria clau per desenvolupar els seus futurs treballs a Menorca (Riudavets i Bravo 2019).

Un cop despert l'interès científic de Murray, qui ja havia excavat a l'illa de Malta, es van organitzar fins a dues campanyes d'excavacions a Menorca, que incloïen la intervenció a Trepucó i a Sa Torreta de Tramuntana, centrant-se en els seus recintes de taula.

La primera campanya s'executà l'estiu de 1930, un cop confirmat el permís per part del Govern Central. Aquest any va iniciar la intervenció al recinte de taula de Trepucó. Per dur a terme les excavacions, es va rodejar d'un equip ampli, que incloïa no tan sols experts en diversos camps, sinó també erudits locals, tals com el ja mencionat Sr. Joan Flaquer (el qual esdevindrà l'inspector de les intervencions de Murray) o l'arquitecte Francesc Femenías. Aquest últim va ser qui va aconsellar Murray sobre quins mètodes utilitzar a l'hora de conservar l'estabilitat de les construccions, especialment la taula (Murray 1932, p. 5). També es va comptar amb Guillermo Triay, el qual va realitzar els treballs de cimentació a l'interior del santuari. La tasca física de l'excavació la realitzava un equip de manobres i peons locals, liderats per Miquel Gomila Cardona.

Durant les dues campanyes desenvolupades a Trepucó es va comptar amb experts en diverses disciplines. Aquest grup, dirigit per Murray, estava compost a més per la Dra. Edith Guest (encarregada de les fotografies i planimetria), Hilda Champion i John Vernon (ambdós tècnics, encarregats de realitzar dibuixos, assistir els treballs de planimetria i en l'excavació arqueològica).

Encara que l'arqueòloga no va donar per finalitzats els treballs, va haver-los d'aturar per mor de la inestabilitat política que s'estava generant en el context internacional, que se sumava a les dificultats de finançament, de cada vegada més acusades, que havia tingut per sufragar les intervencions. Més endavant, amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial, li va ser impossible tornar a reprendre el projecte menorquí. Tot i això, el 1949 va poder acomplir un darrer viatge a l'illa, durant el qual va realitzar una conferència a l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó.

Tot i això, va publicar els resultats obtinguts en una obra que compta amb 3 toms (dos dedicats a Trepucó i un a Sa Torreta de Tramuntana). Aquestes publicacions evidencien que Murray realitzà els primers treballs arqueològics duts a terme amb metodologia científica a Menorca.

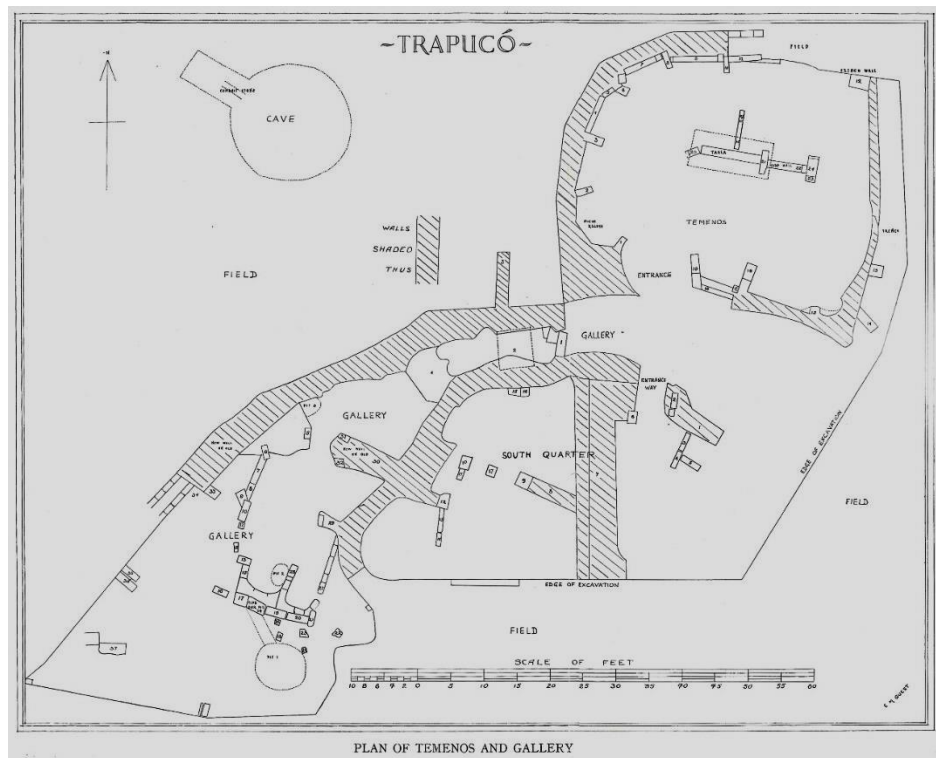

Figura 22. Planta de les intervencions realitzades per Margaret Murray a Trepucó. Font: Murray, 1932

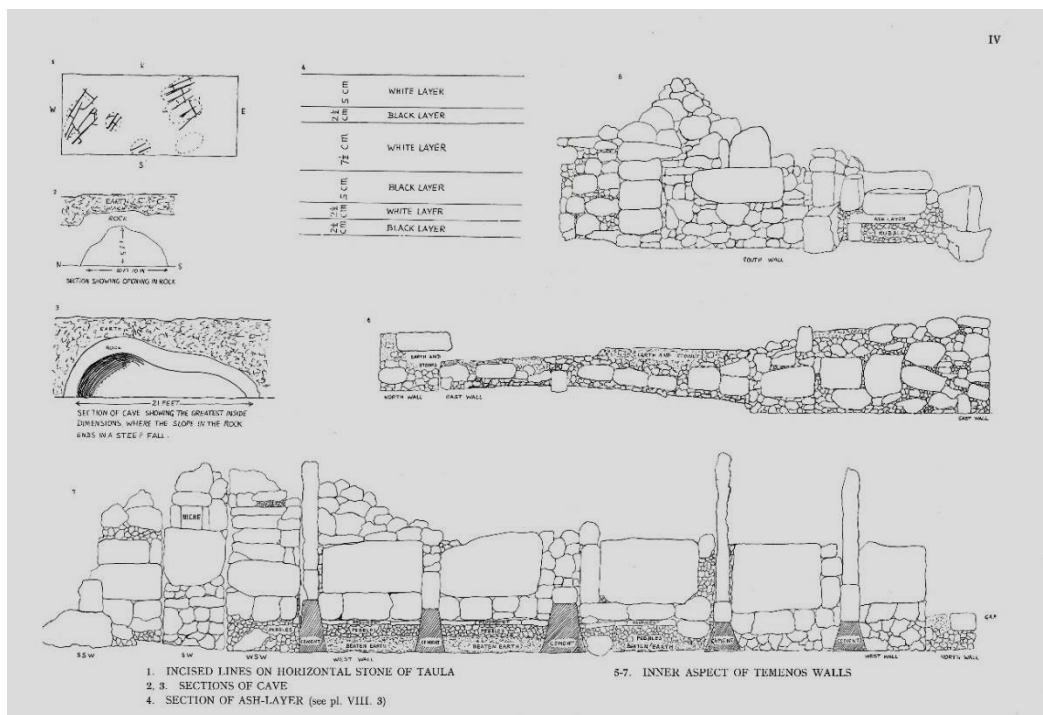

Figura 23. Seccions del recinte de taula extretes de la memòria de la intervenció al recinte de taula de Trepucó. Font: Murray, 1932.

Lluís Plantalamor: neteja de la plataforma del T1 i l'aplicació del mètode Wheeler a les estructures domèstiques adossades al T2

L'any 1976 i fins el 1987, un equip del Museu de Menorca liderat pel seu director, el Dr. Lluís Plantalamor, van realitzar diverses intervencions que van tenir dos focus principals.

Els treballs es van centrar primerament en l'excavació a la banda sud del T2. Es van aplicar dues metodologies diferents. Per una banda, les estructures domèstiques adossades al T2, anomenades C3, C4 i C5, es van excavar en extensió (únicament es va excavar sencera la C3), proporcionant informació sobre la distribució d'aquests espais. Les estructures de més al sud de la C4 i la C5, però, no van ser excavades en extensió, sinó que es va aplicar el mètode Wheeler, que consisteix en realitzar una quadrícula sobre el terreny, excavant la zona central d'aquesta, i deixant les bandes en forma de testimoni, que en aquest cas varien entre 1 i 2 m d'amplada.

Segons la tesi publicada pel director, el 1982 es va realitzar una primera campanya centrada en la meitat sud de la plataforma superior del T1. En aquest cas, els treballs no van comportar una excavació arqueològica, sinó que es van centrar en la neteja superficial d'aquesta zona del T2 (Plantalamor 1991). Així, es va poder documentar que al centre de la plataforma s'hi intuïa una construcció de planta absidal amb un pilar polilític central.

Els treballs es van interrompre, inacabats, el 1987 per manca de pressupost.

Figura 24. Planta del T1 de Trepucó amb les estructures identificades a la plataforma superior. Font: Làm. V Plantalamor, 1991

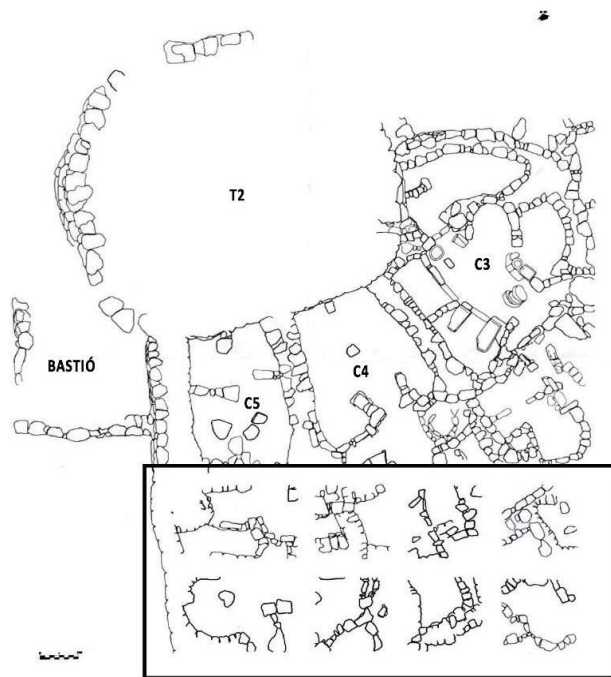

Figura 25. Planta del T2 i les estructures adossades a la banda sud i sud-est, intervingudes pel Museu de Menorca entre el 1976 i el 1987. El requadre marca la zona excavada amb la metodologia Wheeler. Font: Lám. VI Plantalamor, 1991

Elena Sintes: Intervenció a la zona anomenada *Gallery* i *South Quarter*, adjacents al recinte de taula

A la zona excavada per Margaret Murray a Trepucó, no s'hi havia tornat a realitzar cap tipus d'intervenció des que l'arqueòloga britànica va acabar els seus treballs, i les estructures de la banda sud, adjacents al recinte de taula, havien patit una degradació important. Per aquest motiu, el 2009 el Ministerio de Cultura, a través de la Subdirección General del Instituto del Patrimonio Cultural de España, va promoure un projecte que fomentava la investigació arqueològica i la restauració d'aquesta zona.

La zona d'actuació, en aquest cas, es centrava en les estructures englobades dins els espais que Murray va denominar *Gallery* i *South Quarter*.

El projecte es va adjudicar a les empreses MPolo SL i Patrimoni Arqueològic i Cultural SL, i l'arqueòloga directora de la intervenció va ser Elena Sintes.

Els treballs van consistir bàsicament en la recuperació de la zona per a la visita, millorant l'enteniment de les estructures excavades per Murray, facilitant la seva comprensió de cara al públic visitant (Sintes i Isbert 2011).

La intervenció va propiciar la reinterpretació de la distribució dels espais, i va permetre establir una seqüència cronològica relacionada amb la construcció dels murs, alguns dels quals s'haurien bastit en èpoques anteriors a la construcció del recinte de taula (Sintes i Villalonga 2012).

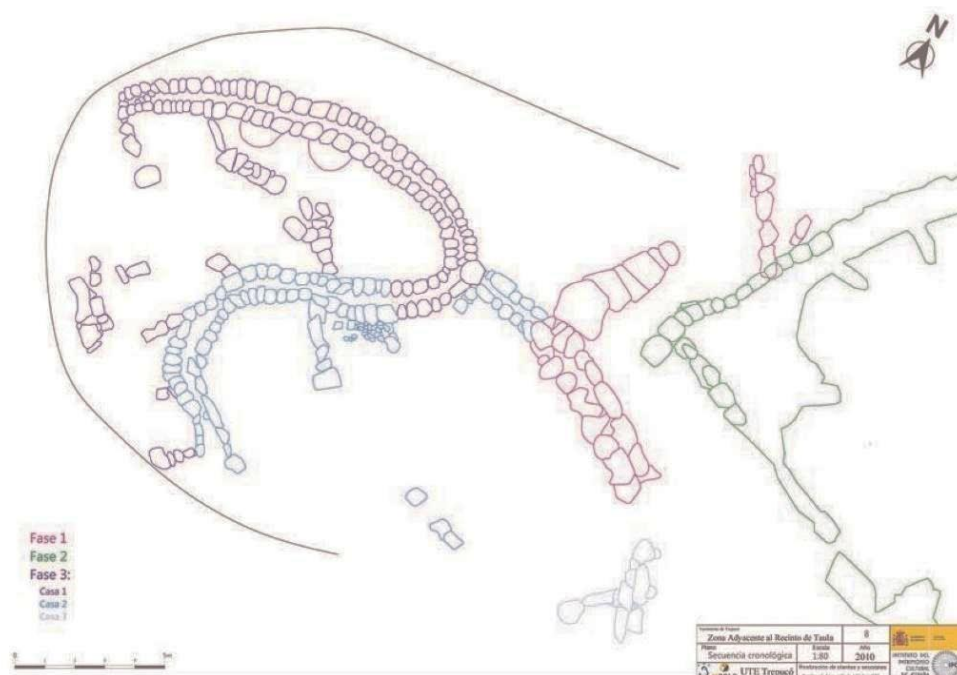

Figura 26. Planta extreta de Sintès i Isbert, 2011 (PAC SL)

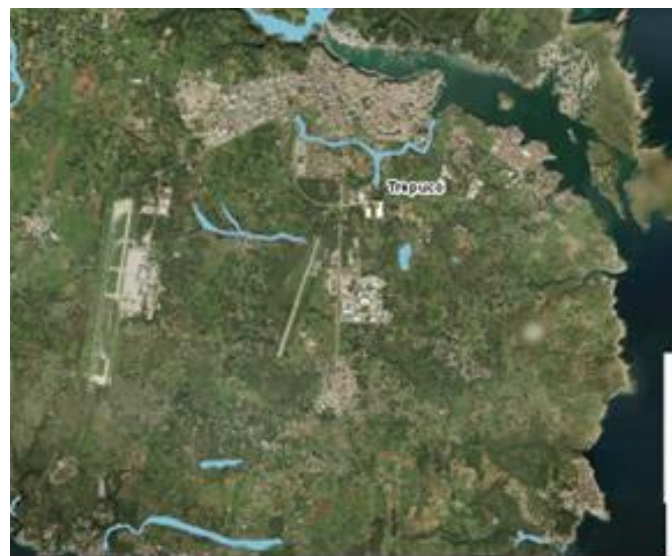
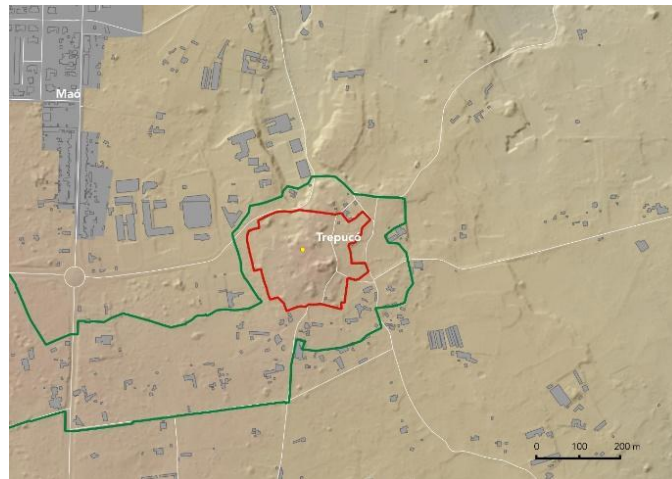

Figura 27. Fotogrametria extreta de Sintès i Isbert, 2011 (PAC SL)

3. Anàlisi de l'estat de conservació

L'estat de conservació del jaciment de Trepucó és relativament bo, tot i que la proximitat de l'assentament als nuclis urbans de Maó i Es Castell fan que sigui un dels més concorreguts i obligui a controlar alguns factors, menys presents en d'altres jaciments, com ara l'acumulació de brossa.

El jaciment està situat a 60 m d'altitud i es desenvolupa en un terreny força pla amb un lleuger desnivell cap el sud. La massa rocosa del Miocè del substrat és porosa i, per tant, drena correctament, i té característiques geotècniques de gran capacitat de càrrega, tot i que existeix el risc d'ensorrament localitzat a causa de la carstificació. El risc d'inundació per avinguda d'aigua és baix, atès que la zona inundable més propera es localitza a 300m.

Figures 28 i 29. Mapa del relleu del lloc i mapa del risc d'inundació (ideib.caib.es)

El creixement de la vegetació es controla gràcies a les tasques de manteniment periòdiques. La vegetació recobreix un 60% de la superfície i s'hi observen l'ullastre (*olea europea* subsp. *Sylvestris*), *Pistacia lentiscus*, *Dittrichia viscosa* i *Thapsia gymneica*. Les arrels de les plantes superiors durant molt temps han exercit pressions importants i s'observen algunes arrels seques al talaiot i en d'altres elements.

Figura 30. Any 1902. La vegetació quan no es controla envaeix l'entorn del recinte de taula.
Font: Otto Bürger "Spaniens Riviera und die Balearen" Trepucó.

Pel que fa les estructures, la construcció de la fortificació del segle XVIII va afectar especialment el talaiot T1, damunt el qual es va situar un canó així com el mur de tancament del recinte de taula. Al segle XX es van eliminar algunes parts de la fortificació.

En el decurs dels darrers cent anys s'han dut a terme diverses actuacions, moltes de les quals han estat de consolidació:

- 1932. Reforç de la taula i alguns pilars realitzat durant les excavacions realitzades per Margaret Murray. Expedició del Museu d'Etnologia de Cambridge.
- 1976. Intervenció de neteja de la part alta del talaiot T1 i dels trams de muralla que envolten el poblat. Equip Museu de Menorca dirigit per Lluís Plantalamor. Els treballs continuen fins al 1987 a les cases que s'adossen al talaiot T2.
- 2000. Habilitació d'una zona d'aparcament exterior del poblat.
- 2009. Memòria preliminar d'excavació arqueològica i restauració de la zona d'hàbitat adjacent al recinte de taula.

- 2010. Intervenció de restauració i adequació per a la visita de la zona excavada per Murray que havia estat molt degradada, promoguda pel Ministeri de Cultura a través de l'Institut del Patrimoni Cultural d'Espanya.
- 2017. Nou accés des de l'aparcament, instal·lació d'escala per connectar les dues parts del jaciment i la restauració de la muralla.
- 2019. Projecte de reexcavació, restauració i consolidació del sector oest del poblat.

Figura 31. Treballs de restauració realitzats l'any 2010. Font: Diari de Menorca

Tot seguit es fa un breu apunt sobre l'estat de conservació dels monuments:

Talaiot T1

A la banda nord-est del talaiot hi ha un reforçament fet amb pedra en sec realitzat al segle XVIII en el context de la construcció de la fortificació. La plataforma superior ha estat objecte de diverses intervencions i requereix d'una revisió per a l'estabilització de blocs. Aquesta intervenció haurà de coincidir amb la intervenció arqueològica que es proposa en aquest Pla Director.

Recinte de taula

El rebaix de l'excavació va descalçar les estructures, part del mur perimetral està refet i la taula i les pilastres es van reforçar amb formigó. Actualment, s'observen algunes pedres caigudes.

Estructures domèstiques del sector sud-oest

Les restes de sediment generen creixement de vegetació i l'erosió de la pluja propicia la caiguda de blocs. Hi ha pedres desplaçades i algunes amenacen de caure.

Estructures domèstiques al sud de la taula (*Gallery* i *South Quarter*)

Presenta acumulació de terra i algunes pedres al voltant de la zona oest. També s'ha desplaçat la grava.

Estructures domèstiques del sector oest i talaiot T2

El tractament està contemplat en el projecte ja redactat: REEXCAVACIÓN, RESTAURACIÓN Y CONSOLIDACIÓN DEL SECTOR OESTE DEL POBLADO TALAYÓTICO DE TREPUCÓ (MAÓ).

Acumulació de pedreny en diversos punts de l'excavació

En diversos punts del jaciment s'acumulen blocs ciclopis desplaçats del seu lloc original, probablement, durant el desenvolupament d'alguna de les excavacions.

Muralla

La muralla ciclòpia presenta alguns blocs fracturats i buits que responen a pressions, presència de diàclasis i processos de dissolució característics de les roques calcàries. La vegetació aprofita els buits per desenvolupar-se i les arrels poden accentuar les alteracions existents.

Hipogeu 1 (H1)

A l'entrada de l'hipogeu situat a tocar de la muralla s'observa una diàclasi important de la qual cal fer el seguiment oportú. L'any 2014 dins els estudis desenvolupats per a la candidatura Menorca Talaiòtica es va fer la fitxa del seu estat de conservació. Destaquen les fissures, fractures, el recobriment biològic (algues), crosta, buits.

Al seu interior s'hi ha acumulat pedra de mida petita i mitjana i també fems.

Hipogeu 2 (H2)

Presenta una situació similar a la de l'hipogeu H1 i una major acumulació de fems.

A la vista de l'estat del jaciment es considera necessari abordar la conservació a través d'un seguit de plans d'acció (veure apartat específic) que vindran a resoldre les problemàtiques següents:

- La pèrdua d'elements ciclopis
- Inestabilitat de les estructures (consolidació, anastilosis)
- Amenaça de col·lapse i pèrdua
- Fractures o esquerdes
- Meteorització
- Esfondraments
- Anivellat de paviments amb aportació de graves o altres materials

4. El context territorial i paisatgístic de Trepucó: evolució i diagnòstic preliminar de l'estat del paisatge

El poblat de Trepucó s'assenta sobre una lleu elevació sobre la plataforma calcoarenítica del Migjorn sud-oriental, situant-se el gran talaiot T1 sobre una base rocosa lleugerament per sobre dels 63 m, el punt culminant de l'entorn, i exercint per això un destacat paper en la xarxa de intervisibilitat de la zona en època talaiòtica (A. Galmés).

En l'actualitat el jaciment forma part de la unitat de paisatge del PTI denominada “Periurbà de Maó-Es Castell”, el caràcter del qual resideix precisament en l'empremta morfològica i funcional d'usos urbans diversos, al costat d'edificacions residencials i turístiques disperses de caràcter unifamiliar, amb tanques intercalades d'erm a pastures, una mica de cultiu i un pes creixent del matoll d'ullastre i bosc baix d'alzina.

El component i la seva reduïda zona d'amortiment constitueixen, doncs, una mena d'illa patrimonial, envoltada d'una mescla d'usos propis dels paisatges periurbans; alguns edificis residencials i d'altres tipus se situen de fet dins de l'àrea meridional de la zona buffer i al nord-est d'aquesta.

Aquesta peça territorial està travessada per una xarxa viària relativament densa d'antics camins habilitats per al trànsit rodat, pròpia d'una trama rural tradicional altament parcel·lada, al qual s'hi ha sumat l'obertura d'un nou vial a finals dels anys 80, el Camí des Tennis, que voreja pel nord el bé i que queda dins de la zona buffer en part del seu recorregut.

La dinàmica d'aquest paisatge periurbà en els últims 70 anys, com posa clarament de manifest la comparació diacrònica de les fotografies aèries des de 1956 a la més recents del PNOA (2023), s'ha caracteritzat per diversos fets que han modificat profundament la morfologia i les funcions del paisatge rural tradicional heretat, monumentalitzat per la conspícua presència del talaiot T1 de Trepucó, i s'ha vist substituït, com ja s'ha comentat, per un paisatge típicament periurbà amb clars signes de deterioració d'alguns dels seus elements característics, la irrupció a petita escala de nous usos i implantacions i la falta d'ordre territorial. Alguns trets significatius del procés de periurbanització són els següents:

- Difusió, densificació i diversificació funcional d'usos urbans de diferents característiques, amb presència d'alguns volums edificats de grans dimensions, encara que d'escassa altura, i equipaments esportius a la vora nord-oest del bé i la seva zona d'amortiment.
- Obertura d'un nou vial al nord del component i adequació per al trànsit rodat del camí tradicional existent a mitjan segle passat; s'ha configurat així una xarxa una mica caòtica i d'escassa qualitat, amb pobre manteniment de les seves vores en alguns trams i serioses dificultats per a la mobilitat per als vianants i pedalable.

- Prolifерació de cablejat aeri de telefonia i elèctric, amb abundància de suports de distint tipus al costat dels camins i viari d'accés a Trepucó.
- Abandó gairebé general de l'ús agroromader del sòl, encara que en el terreny i en el cadastre es mantenen algunes parcel·les dedicades a “pastures” i a “labor de secà”.

Gran avanç del matoll d'ullastre i bosc baix d'alzinar, amb una modificació radical de la cobertura vegetal de l'entorn del jaciment i dins del propi recinte del bé. En el marc de l'agricultura tradicional en la seva maduresa, a mitjans del segle XX, els usos del sòl eren els característics del Migjorn del sud-est de Menorca: tanques mitjanes i petites de pastura i labor, algunes de major grandària amb cultiu en guaret, petits horts i una escassa presència de la coberta forestal, amb estrets rodals d'alzina i ullastre al costat d'alguns canalons, i arbres petits dispersos d'ullastre i alzines en els camps o al costat d'algunes parets. En aquest context de coberta vegetal predominantment herbàcia i de molt escassa edificació, vinculada abans a l'explotació agrària, el poblat i, en particular, el talaiot major de Trepucó havia de destacar monumentalment en el seu entorn agrari, com pot deduir-se de la visió aèria del vol de 1956. En aquell moment, a la neteja dels camps de l'entorn immediat del poblat s'hi sumava a més la llunyania relativa de la vora urbana de Maó i la plena ruralitat agrària del paisatge de Trepucó.

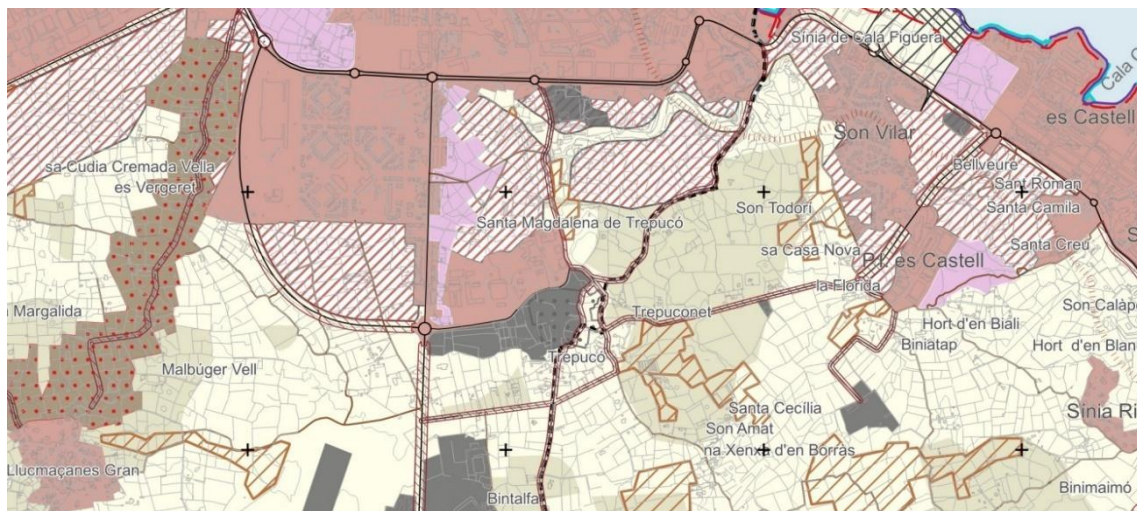

Figura 32. Classificació del sòl de la Revisió PTI (2023). Entorn de Trepucó.

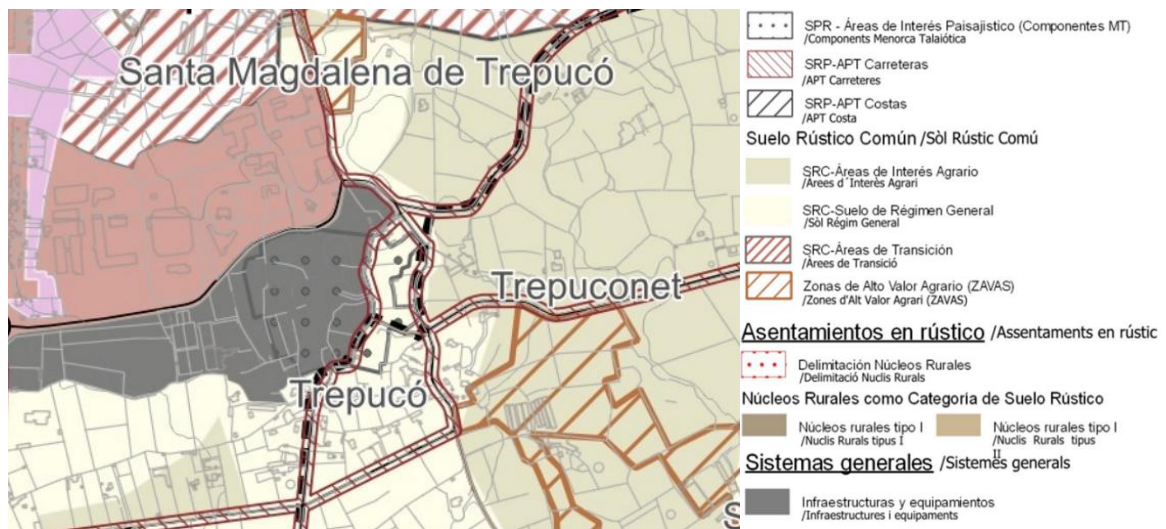

Figura 33. Trepucó i entorn, classificació del sòl PTI (2023)

Figura 34. Vistes de l'entorn del jaciment cap al nord i nord-oest

5. Anàlisi de la socialització dels béns

Més enllà de les intervencions arqueològiques dutes a terme en distints moments del segle XX, en les darreres dècades el Consell Insular de Menorca i l'Ajuntament de Maó hi han fet actuacions diverses: ordenació i senyalització dels accessos, instal·lació de senyals i plafons informatius, adequació de l'entorn per facilitar el recorregut pel jaciment. Però en tots els casos s'ha tractat d'intervencions puntuals que perseguien un objectiu concret, mancades d'una planificació global que atengui les múltiples necessitats del poblat, tant pel que fa a la recerca científica com a la millora de les condicions de visita i la difusió.

Fins fa pocs anys, la fragmentació de la propietat de la zona arqueològica de Trepucó en diferents titularitats, públiques i privades, havia dificultat un tractament integral del jaciment. L'adquisició l'any 2018, per part del Consell Insular de Menorca, de la part que restava privada de la zona arqueològica visitable, i la posterior intervenció per suprimir els murs que dividien aquestes propietats, ha obert noves possibilitats per a una planificació global de les actuacions que convé dur a terme en aquest jaciment. Per altra banda, la inscripció de la Menorca Talaiòtica com a Patrimoni Mundial de la UNESCO, de la qual Trepucó conforma, en solitari, el component 8, aconsella també aquest abordatge integral.

Aquest Pla Director té, doncs, l'objectiu d'organitzar i orientar d'una manera coherent aquest abordatge integral, cobrint tots els aspectes necessaris: la investigació, la conservació i restauració, l'ordenació urbanística, la difusió i les activitats, i la gestió. La primera tasca imprescindible per assolir aquest objectiu és analitzar l'estat actual del jaciment i del seu entorn, identificant els àmbits que presenten necessitats i possibilitats de millora.

El sistema de categorització dels atributs de Menorca Talaiòtica que estableix el Pla de gestió situa el poblat de Trepucó en el grup 1, que representa els millors exemples i més ben conservats de monuments i paisatges. Els jaciments del grup 1 han de gaudir del màxim nivell de serveis i equipaments, arribant a disposar dels següents elements:

1. Infraestructura d'interpretació annexa
2. Atenció al públic
3. Càmeres de vigilància
4. WC
5. Zona d'aparcament (autocars, cotxes, bicicletes)
6. Senyalització interpretativa
7. Accessos
8. Protecció
9. Conservació i manteniment propis
10. Senyalització identificativa

En el moment actual, Trepucó únicament disposa dels serveis 5, 6, 7, 8 i 10, però, com es veurà a continuació, presenten mancances i necessitats de millora.

5.1. Accessos i mobilitat

Trepucó és un dels jaciments de la Menorca Talaiòtica amb més facilitat d'accés (a peu, en bicicleta o en vehicles motoritzats), i amb més potencial de difusió, amb capacitat per augmentar significament el número de visitants i la realització d'activitats comunitàries sense generar un risc de pressió perjudicial si s'adopten les mesures adequades.

Donada la proximitat a Maó, a Trepucó s'hi pot arribar a peu. Des de l'aparcament públic de sa Sínia des Cuc, al centre de Maó, el recorregut no supera els 25 minuts. Des de l'aparcament públic del Camí d'en Guixó, més proper al jaciment, no es tarden més de 15 minuts. I des de l'aparcament públic de la zona esportiva i escolar de Bintalfa, val a dir que en aquest cas perifèrica, més allunyada del centre de Maó, Trepucó es troba a tan sols 5 minuts caminant. L'Ajuntament de Maó ha facilitat l'accés a peu o en bicicleta des d'aquests dos últims aparcaments amb la creació de sengles carrils mixtos (per a vianants i per a bicicletes) que permeten transitar amb seguretat fins al nucli del poblat de Trepucó, amb l'única excepció, si s'accedeix des del centre de Maó pel camí de Trepucó, d'un darrer tram de 240 m. que, a causa de l'estretor del camí, obert tant al trànsit de vianants com al rodat, està mancat d'una zona marcada exclusiva per a vianants, un dèficit que s'hauria de solucionar.

L'obertura d'un accés per a vianants des de la zona esportiva de Bintalfa fins a l'interior del jaciment, habilitada pel Consell Insular de Menorca l'any 2017, poc abans de l'adquisició pública dels terrenys de la zona arqueològica visitable que restaven com a propietat privada, es revela com l'accés idoni per poder arribar en vehicle motoritzat, aparcar ben a prop del jaciment i fer el breu recorregut de 5 minuts a peu.

Pel que fa a la mobilitat rodada, tota la zona de Trepucó és una teranyina d'antics camins rurals que han estat asfaltats per on circulen sobretot els nombrosos residents del nucli rural de Trepucó, així com el públic general que utilitza la xarxa de camins que connecten els municipis de Maó, Es Castell i Sant Lluís. En aquest sentit, és possible arribar en cotxe fins a Trepucó per múltiples accessos:

- a) Des de dins Maó, pel camí de Trepucó.
- b) Des de la perifèria sud-est de Maó, a la carretera que duu a Es Castell, pel camí Verd.
- c) Des de la zona escolar i esportiva de Bintalfa, situada al sud de Maó en direcció a Sant Lluís.
- d) Des de Castell, pel camí de Trepucó.
- e) Des de Sant Lluís, directament pel camí vell de Sant Lluís, o des de la carretera Sant Lluís-Maó pel camí de Terranova.

- f) Des del nucli rural de Trebalúger, del terme municipal des Castell, pel camí de Trepucó a Trebalúger.

Tots aquests accessos compten en algun punt amb senyals viaris que indiquen i faciliten l'accés rodat fins a Trepucó. El fet que la majoria d'aquests accessos siguin camins històrics de pocs metres d'amplada, envoltats de paret seca, tant per raons de propietat com d'ordenació urbanística i de qualificació paisatgística fan inviable la seva alteració, excepte, potser, alguna intervenció molt puntual.

En alguns casos, aquests camins són de direcció única per al trànsit rodat, però alguns camins mantenen la doble direcció, i la seva estretor provoca inconvenients quan dos cotxes es troben cara a cara, obligant a fer maniobres de retrocés fins a fer possible que els dos cotxes es creuin i puguin continuar el seu recorregut. Aquesta dificultat aconsella una revisió global de tots els accessos rodats.

L'esmentat nou accés per als vianants al poblat de Trepucó (2017) des de la zona escolar i esportiva de Bintalfa, que compta amb una àmplia zona d'aparcament tant per a vehicles privats com per autocars, es presenta com l'accés idoni per concentrar l'accés motoritzat a l'entorn de Trepucó, i planteja la conveniència d'estudiar la conversió d'aquest punt en l'accés principal al jaciment, minimitzant l'accés rodat fins a l'aparcament del poblat, situat en plena zona arqueològica, a l'est del nucli principal. Una possibilitat seria limitar l'accés a aquest aparcament a visitants amb mobilitat reduïda.

Cal notar que l'accés des de Bintalfa, en el punt en què traspassa el mur oest del jaciment, molt a prop del talaiot T2, actualment està obert i permet accedir a una part de la zona arqueològica no excavada, de la qual n'és titular l'Ajuntament de Maó. Aquesta parcel·la, que ressegueix tot el mur oest del poblat i fa mitgera amb les instal·lacions del Club de Tennis, no condueix enlloc. La facilitat d'accés a aquest espai afavoreix que a vegades hagi estat freqüentada per alumnes dels instituts Pasqual Calbó i Cap de Llevant, que es troben a 4 minuts a peu des d'aquest punt, havent-s'hi trobat burilles i brossa diversa, circumstància que aconsella el seu tancament.

5.2. Recepció i serveis als visitants

Fins l'any 2012 el poblat de Trepucó comptava amb el mateix servei de recepció i informació als visitants que la Naveta des Tudons i el poblat de Torre d'en Galmés, durant la temporada turística. La reestructuració de la Fundació Destí, que fins aleshores gestionava la Xarxa Menorca Monumental, va comportar una dràstica reducció dels seus recursos i serveis, entre els quals el tancament del servei de recepció de Trepucó, que fins avui no ha estat recuperat.

Si es pretén donar un nou impuls a la difusió del poblat de Trepucó, la recuperació d'aquest servei de recepció de visitants hauria de ser una prioritat, ja sigui amb la recuperació de l'antiga caseta de fusta on el visitant trobava l'informador turístic, o amb l'habilitació d'una estructura amb millors condicions. També es troben a faltar uns serveis

higiènic, aptes per a persones amb mobilitat reduïda. La ubicació de Trepucó, prou enfora de qualsevol servei públic o privat, converteix aquesta necessitat en imprescindible per millorar les condicions de la visita.

El poblat de Trepucó no té actualment cap zona habilitada per al descans dels visitants. Només hi ha un banc de jardí, situat a prop del talaiot T1, a la zona d'accés al jaciment venint de l'aparcament interior.

Es troba a faltar una zona d'esplai, tant per a l'esbarjo dels visitants com per a la realització d'activitats de difusió. Tampoc no hi ha cap zona d'ombra, ja que els arbres que hi ha dins la zona arqueològica són ullastrès, de petites dimensions i periòdicament podats. L'avanç del canvi climàtic fa necessària la creació d'una zona per al confort dels visitants.

Per altra banda, els darrers anys el Consell Insular de Menorca i diverses entitats han organitzat activitats culturals a Trepucó, preferentment a l'espai que separa el talaiot T1 del recinte de taula, una zona plana i sense cap tipus de barrera. També la zona situada a l'oest de la muralla de la fortificació francoespanyola fins a les estructures del talaiot T2 és una àrea plana, sense restes en superfície, prou apta per a la realització de diversos tipus d'activitats. Tanmateix, el poblat està mancat de tot tipus d'infraestructura de serveis, de manera que qualsevol activitat que s'hi dugui a terme requereix la seva instal·lació ocasional: il·luminació i preses de corrent, receptor de dades de banda ampla, serveis higiènics suficients per a un públic nombrós, subministrament d'aigua potable, etc.

5.3. Senyalització interior

En l'actualitat el poblat de Trepucó compta amb una sèrie de plafons informatius muntats amb vinils adhesius sobre suports d'acer inoxidable; tots els plafons que incorporen textos informatius s'ofereixen en català, castellà i anglès. Emprar els plafons per oferir només una informació estàtica (gràfica o textual) és limitar les seves possibilitats. Es troben a faltar elements que millorin i ampliin la informació i que la facin accessible per a visitants amb diversitat funcional, o que donin accés a continguts complementaris des de dispositius intel·ligents.

En aquests plafons, la informació sobre el baluard del segle XVIII hi té una presència gairebé testimonial. Al plafó de l'aparcament d'informació general sobre el jaciment hi ha una referència genèrica a l'afectació de l'estructura general del poblat per la intervenció de 1781, i al plafó específic d'informació sobre el talaiot T1 també hi ha una referència a aquest context. Però es tracta d'una informació totalment insuficient perquè el visitant pugui entendre les estructures que observa. La falta d'una explicació específica més aviat facilita que el visitant pugui adquirir una percepció errònia d'allò que veu, confonent els murs de l'època talaiòtica amb els de la fortificació del segle XVIII.

Per altra banda, la informació que es dona en els plafons actualment instal·lats es limita a explicar la configuració, l'estructura i els usos del poblat en la prehistòria, sense parar atenció als moments rellevants de la seva història posterior i ajudar així a una interpretació

integral de l'espai visitat. Hi falta especialment una explicació de l'esmentada remodelació del segle XVIII, i la important intervenció arqueològica dirigida per l'arqueòloga britànica Margaret Murray, amb atenció a la biografia i la rellevància d'aquesta investigadora en perspectiva de gènere, així com a les obres de consolidació estructural del recinte de taula.

La distribució actual dels plafons informatius és la següent:

- a) Dos plafons de mida gran ubicats a l'aparcament interior del jaciment; un plafó sobre tots els components de la Menorca Talaiòtica Patrimoni Mundial, comú a tots els jaciments visitables dels components de Menorca Talaiòtica Patrimoni Mundial, que conté un mapa amb la ubicació d'aquests components, una línia cronològica de la prehistòria de Menorca, i un text explicatiu, el mateix a tots els jaciments; l'altre plafó és específic sobre el poblat de Trepucó, amb quatre fotografies i un text explicatiu (fig. 35).

Figura 35. Plafons informatius aparcament

- b) Un plafó davant el talaiot T1, amb una fotografia aèria del talaiot i del recinte de taula, i un text explicatiu. Al costat d'aquest, un petit plafó gràfic indicant la prohibició de pujar al talaiot (fig. 36).

Figura 36. Plafó informatiu talaiot T1

- c) Dos plafons davant el recinte de taula; un sobre l'àrea anomenada *Gallery* i *South Quarter*, amb una fotografia aèria d'aquest sector i un text explicatiu, i un altre d'específic sobre el recinte de taula, amb un oportú dibuix sobre el procés d'aixecament del monument principal, que sol ser un dels interrogants habituals de qualsevol visitant, i un text explicatiu (fig. 37).

Figura 37. Plafons informatius recinte de taula i *Gallery* i *South Quarter*

- d) Un plafó sobre el talaiot T2, situat davant les estructures excavades annexes a aquest talaiot, amb una fotografia aèria del sector i una altra fotografia de bales de fona, acompanyat d'un altre petit plafó amb el signe gràfic de prohibició d'accedir a la zona excavada i al talaiot (figura 38).

Figura 38. Plafó talaiot T2

- e) Una sèrie de petits suports d'acer inoxidable amb una fletxa que indica el sentit del recorregut pel jaciment.

Figura 39. Senyalització direccional.

L'estat actual de conservació d'aquests plafons és en general defectuós. Els vinils s'han degradat, i alguns resulten pràcticament il·legibles, com alguns de les fletxes que assenyalen el recorregut i el senyal gràfic de prohibició d'accés al talaiot T1.

Els plafons informatius de l'aparcament van ser col·locats fa pocs anys, durant el període de preparació de la candidatura de la Menorca Talaiòtica a Patrimoni Mundial. La instal·lació d'un plafó d'informació general sobre la prehistòria de Menorca va ser una contribució positiva per tal que els visitants puguin entendre millor el context i posar en relació el poblat de Trepucó amb els altres jaciments prehistòrics de l'illa. Tanmateix, el conjunt dels plafons informatius actuals és clarament incompleta, tant per la seva quantitat (algun sector del jaciment no està senyalitzat), com per la informació estàtica que ofereixen, insuficient perquè el visitant pugui comprendre i interpretar allò que veu.

També és deficitària la informació gràfica que ofereixen els plafons. L'orientació dels plànols arqueològics sovint no coincideix amb la visió real des de la ubicació del plafó en qüestió, fet que provoca confusió entre els visitants i converteix el diagrama en una eina poc comprensible i útil.

5.4. Revisió del circuit

L'itinerari assenyalat actualment amb fletxes ha quedat obsolet, especialment d'ençà que la supressió de les parets que dividien les antigues propietats ha unificat tot el jaciment. Es fa necessària la revisió d'aquest itinerari i la creació d'un circuit més clar i lògic per tot el jaciment i que faciliti la seva comprensió, tant des d'un punt de vista espacial, amb àrees temàtiques clarament identificades, com històric, explicant l'evolució del poblat en totes les seves fases d'ús, abandonament, reaprofitament i reutilització al llarg dels segles fins els nostres dies, i les intervencions arqueològiques que s'hi ha realitzat.

El nou circuit ha de tenir en compte que actualment nombroses estructures excavades són accessibles als visitants, que hi poden entrar sense cap limitació. Aquesta facilitat d'accés, sense barreres físiques dissuasòries, resta efectivitat als senyals gràfics que informen de la prohibició de pujar al talaiot T1 o d'entrar a la zona excavada adjacent al talaiot T2 (fig. 40).

Figura 40. Visitants dalt el T2. Fotografia del 24/09/2024

Per altra banda, la visita al poblat de Trepucó només es pot realitzar a plena llum del dia. Pel que fa als accessos, l'únic tram il·luminat per a vehicles i vianants és l'anomenat Camí des Tennis que va des de la zona esportiva fins al creuament amb el camí de Trepucó, que compta amb fanals elevats d'enllumenat públic. La resta d'accessos, inclòs l'aparcament del jaciment, així com l'interior del jaciment, estan desproveïts de qualsevol punt de llum. En tot cas, és important mantenir zones de fosca en els espais rurals de Menorca, tant per raons d'estalvi energètic com per coherència amb la condició de Reserva Starlight. Una

il·luminació permanent durant la nit facilitaria eventuais comportaments incívics en un espai d'alt valor patrimonial i de tranquil·litat veïnal.

L'any 2015 el Consell Insular de Menorca va instal·lar un sistema d'il·luminació nocturna del talaiot T1, però al cap d'un any va ser destruït per un acte vandàlic i la falta de vigilància permanent del poblat va desaconsellar la seva reposició.

El nou circuit de visita també haurà de tenir en compte que l'any 2017, abans de l'adquisició pública de la part privada del jaciment, es va instal·lar una escala amb plataforma (fig. 41) que connectava la zona del talaiot T1 amb el sector del talaiot T2. Després d'aquesta instal·lació es van suprimir les parets que dividien les antigues propietats, connectant a peu pla tots els sectors del poblat, de manera que aquella escala ha perdut la seva funció. És necessari revisar la conveniència de mantenir aquesta escala.

Figura 41. Escala que connecta la zona del T1 amb el sector del T2.

5.5. Vigilància, manteniment, neteja i seguretat

El poblat de Trepucó rep la visita assídua i periòdica dels vigilants del Servei de Patrimoni Històric del Consell Insular de Menorca, i és un dels jaciments inclosos en el contracte de neteja i manteniment en el marc del conveni entre el Consell i els vuit ajuntaments de l'illa, que cobreix una cinquantena de béns d'interès cultural. Tenint en compte que el Pla de gestió de Menorca Talaiòtica preveu que els jaciments del grup 1 hauran de tenir un règim de conservació i manteniment propis, i en funció de l'evolució del nombre de visitants, caldrà valorar la idoneïtat del servei que presta l'empresa contractista del servei de neteja, i la suficiència de l'actual gestió de residus al jaciment (hi ha poques papereres i no s'hi fa recollida selectiva).

No existeix un protocol que coordini la vigilància periòdica per part de la Policia Local de Maó i dels cossos i forces de seguretat de l'Estat (Policia Nacional i SEPRONA), que seria altament recomanable.

Trepucó no compta tampoc amb un sistema de videovigilància amb control remot. Fins ara, de tots els jaciments que integren el bé seriati de la Menorca Talaiòtica únicament a dos s'hi han instal·lat càmeres de videovigilància: la Naveta des Tudons i Torre d'en Galmés. Es tracta d'una experiència pilot iniciada l'any 2018, després de l'aparició de pintades a la Naveta des Tudons, a partir d'un estudi realitzat per la Fundació Santa Maria la Real per encàrrec del Consell Insular de Menorca (fig. 42). El Pla de gestió de la Menorca Talaiòtica preveu, entre altres intervencions per a la millora de la seguretat dels jaciments, l'avaluació del funcionament d'aquestes càmeres i l'elaboració d'un projecte d'instal·lació a tots els jaciments del grup 1, entre els quals es troba Trepucó.

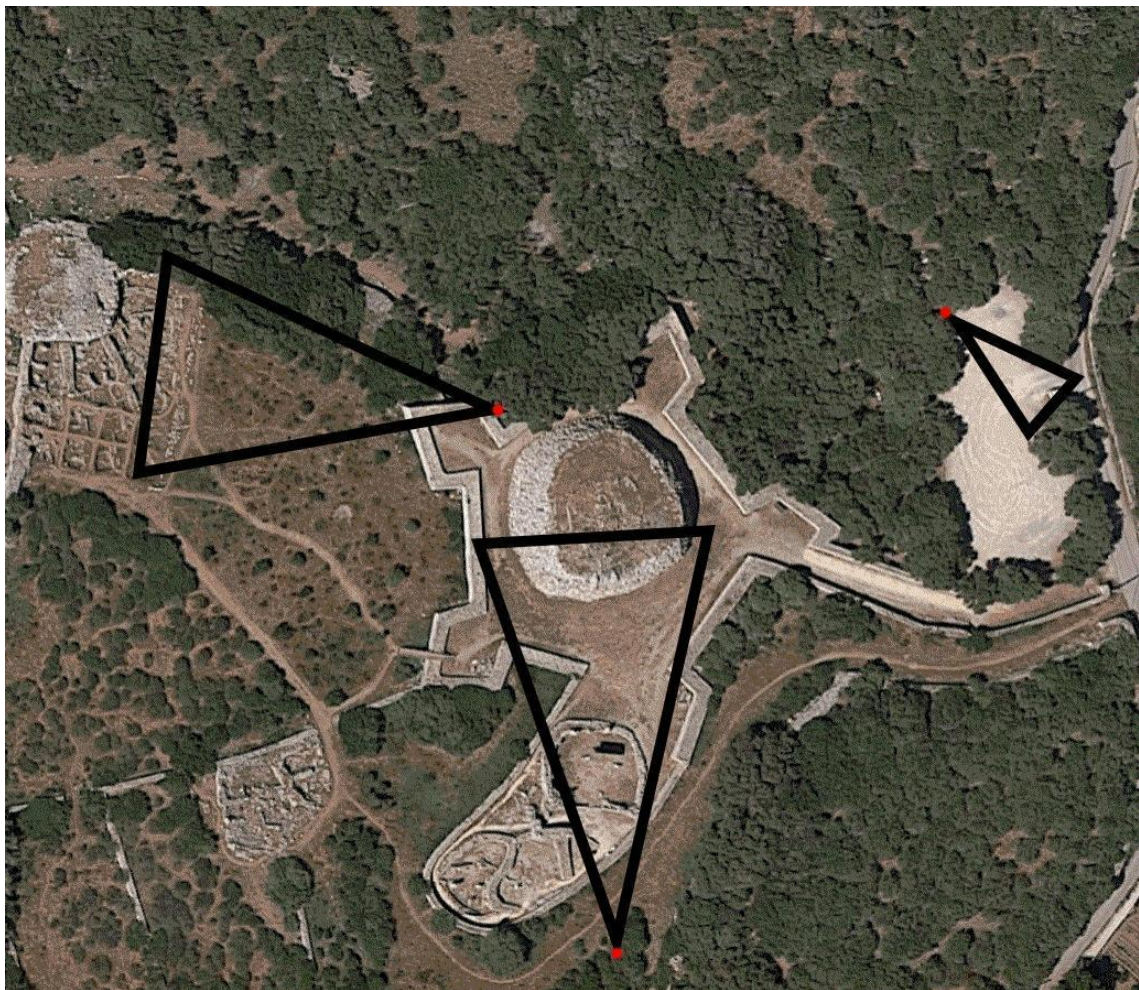

Figura 42. Proposta d'instal·lació de tres càmeres de videovigilància, amb el seu camp de visió (Fundación Santa María la Real, 2018)

5.6. Accessibilitat universal

A diferència d'altres jaciments de la Menorca Talaiòtica que tenen importants desnivells o amb una morfologia que complica l'accés de persones amb discapacitat, especialment motriu però

també sensorial, l'orografia pràcticament plana de la major part del poblat de Trepucó ofereix possibilitats per a l'accessibilitat universal que fins ara no han estat explorades. En tot cas, fa falta un pla de millora de l'accessibilitat universal.

El nou accés per a vianants (2017) des de la zona de Bintalfa presenta, en el seu tram final, un desnivell d'entre un i dos metres que es va salvar amb la construcció de dues escales d'obra: una (fig. 43) amb 12 escalons que condueix al sector nord-oest del poblat, i una altra escala (fig. 44) amb 9 escalons que duu fins a l'aparcament.

Figura 43. Escala d'accés al sector nord-oest

Figura 44. Escala d'accés a l'aparcament

6. Conclusions de la diagnosi

L'anàlisi subratlla la importància del jaciment per la seva monumentalitat, però també per la seva continuïtat històrica des de l'edat del bronze fins a l'època moderna, i la seva relació amb esdeveniments històrics com el setge del segle XVIII, que va impactar significativament en la seva morfologia. També es destaquen les intervencions d'arqueòlegs com Margaret Murray i Lluís Plantalamor, així com els esforços recents per a la seva restauració i conservació.

Trets clau de Trepucó

Localització i context paisatgístic

Situat a la perifèria de Maó, el poblat es troba en una zona que combina el paisatge rural amb la influència urbana creixent. Aquesta situació periurbana ofereix avantatges d'accés, però també ha provocat una pressió constant sobre el jaciment i el deteriorament del seu entorn paisatgístic.

Monumentalitat i atributs arquitectònics

El talaiot T1 i la taula de Trepucó són les estructures més emblemàtiques. El talaiot es va utilitzar estratègicament durant el setge francoespanyol al segle XVIII, alterant el seu estat original. La taula és una de les més ben conservades i espectaculars de Menorca, essent un punt d'interès destacat.

Història d'intervencions arqueològiques

Des dels treballs pioners de Margaret Murray el 1930 fins a les intervencions recents d'Elena Sintès, Trepucó ha estat objecte d'excavacions i estudis periòdics. Això ha ajudat a conservar-lo i comprendre'n millor la història i les funcions al llarg dels segles.

Pressions contemporànies i estat de conservació

Tot i estar relativament ben conservat, el jaciment ha patit per la pressió urbanística, les activitats agrícoles i ramaderes, i l'abandonament parcial de la seva gestió. L'expansió de Maó i la manca de serveis adequats pels visitants són reptes continus.

Estat actual de conservació i socialització

L'anàlisi destaca la necessitat urgent de millorar les infraestructures del jaciment, incloent-hi:

Accessibilitat

El jaciment necessita una millor planificació d'accesos i millores en la mobilitat interna, especialment per evitar el deteriorament dels monuments per accés indiscriminat dels visitants.

Serveis als visitants

Trepucó no disposa de serveis bàsics com zona d'acollida, lavabos, zones d'ombra i espais de descans. A més, la senyalització actual és insuficient i requereix una revisió que amplii i clarifiqui la informació històrica i arquitectònica disponible.

Vigilància i seguretat

Actualment no hi ha un sistema de videovigilància, i el nivell de seguretat és baix, cosa que pot provocar actes de vandalisme o intrusió dins les zones arqueològiques més sensibles.

Conservació

El jaciment de Trepucó presenta un bon estat general de conservació, tot i que l'acumulació de brossa per la proximitat als nuclis urbans és un problema recurrent. Les condicions geològiques són favorables, però existeix un risc d'ensorraments localitzats per la carstificació, i el risc d'inundació és baix. La vegetació està controlada, tot i que les arrels han danyat algunes estructures, cosa que requereix vigilància contínua. La fortificació del segle XVIII va afectar el talaïot **T1** i el mur de tancament, i malgrat les diverses actuacions de consolidació, encara persisteixen problemes estructurals com el desplaçament de blocs, acumulació de terra i erosió. És necessari un pla d'acció per abordar aquests problemes i garantir la preservació a llarg termini del jaciment.

FORTALESES	DEBILITATS
▪ Un dels jaciments més extensos i importants de Menorca. Component C8 de Menorca Talaiòtica. L'informe d'ICOMOS d'avaluació de la candidatura recomana la compleció del Pla director. ▪ Forma part del grup 1 (prioritari) del Pla de gestió de Menorca Talaiòtica. ▪ Alta protecció patrimonial i territorial: BIC i Àrea d'Interès Paisatgístic (PTI). ▪ Estat de conservació general correcte. ▪ Intervencions de neteja periòdiques (contracte de neteja de BICs Consell-Ajuntaments). ▪ Llarg historial de recerca arqueològica i potencial per a noves intervencions. ▪ Visita escolar guiada (Programa Salut Jove i Cultura) i realització eventual d'activitats culturals. ▪ La seva ubicació estratègica, prop del nucli urbà de Maó, facilita l'accés i la visibilitat del jaciment per a turistes i residents locals.	▪ Accés per xarxa de camins estrets, difícils per al trànsit rodat. ▪ Manca de serveis als visitants: recepció, informació, WC, aigua potable, zones de descans i ombra. ▪ Senyalització interpretativa insuficient i obsoleta, manca de tecnologies de la informació. ▪ Poca informació sobre la fortificació francoespanyola del segle XVIII i sobre la intervenció de M. Murray. ▪ Itinerari interior poc senyalitzat i no apte per a la comprensió de tot el jaciment i la seva història. ▪ Baix nivell de vigilància, manca de mitjans de seguretat. ▪ Barreres arquitectòniques i manca de mesures d'accessibilitat universal. ▪ No disposa d'infraestructures bàsiques per organitzar esdeveniments o activitats culturals, la qual cosa limita la seva capacitat per atraure més públic i generar dinamització cultural.

▪ Bon estat general de conservació. ▪ Bones condicions geològiques amb baix risc d'inundació.. ▪ Intervencions de restauració i consolidació prèvies.	▪ Risc d'ensorraments per la carstificació del terreny. ▪ Danys per arrels de la vegetació i erosió. ▪ Acumulació de brossa per la proximitat urbana. ▪ Estructures afectades per la fortificació del segle XVIII.
OPORTUNITATS	AMENACES
▪ Proximitat al nucli urbà de Maó (facilitat d'accés i recorregut quasi pla). ▪ Identificació emocional de la població de Maó amb el jaciment més emblemàtic del municipi. ▪ Discurs de gènere a partir del llegat de Margaret Murray. ▪ Idoneïtat per prioritzar la mobilitat sostenible per accedir-hi (a peu i en bicicleta) i l'accessibilitat universal. ▪ Vinculació dels instituts de secundària amb el jaciment a través de projectes. ▪ Interès turístic: informació disponible a portals turístics, excursions i visites amb guies per iniciativa aliena a la gestió del jaciment. ▪ Implementació d'un pla de conservació integral.	▪ Inseguretat, perill de comportaments incívics. ▪ Degradació de les estructures per intrusió dels visitants dins les zones excavades i dalt els monuments, especialment al sector oest. ▪ Degradació de les estructures descobertes per l'impacte del canvi climàtic. ▪ Saturació de l'aparcament interior amb un eventual increment alt de visitants. ▪ Si no es gestiona adequadament, un augment del nombre de visitants podria generar un impacte negatiu sobre el jaciment, deteriorant-ne les estructures i l'entorn. ▪ Deteriorament per condicions climàtiques. ▪ Pressió turística i degradació del jaciment. ▪ Risc de col·lapse d'estructures sense manteniment adequat.

B. Línies estratègiques i objectius

7. Línies estratègiques

El Pla Director de Trepucó inclou cinc línies estratègiques que articulen les propostes programàtiques orientades a una gestió més eficient i sostenible del jaciment. Aquestes línies estableixen el marc d'actuació per a les polítiques públiques vinculades a la seva conservació, interpretació i posada en valor. A través d'aquestes estratègies, es desenvoluparan programes i plans integrats que permetran abordar simultàniament tots els àmbits d'actuació, assegurant un enfocament global i coordinat en la preservació i dinamització del poblat talaiòtic de Trepucó.

1. Conservació i protecció integral del jaciment

Mesures per conservar les estructures del jaciment de Trepucó mitjançant intervencions regulars de manteniment i restauració, juntament amb una gestió sostenible de l'entorn natural que respecti el paisatge i la biodiversitat.

Estudi i propostes relacionades amb els sistemes de suport dels elements del recinte de taula.

2. Requalificació de l'entorn paisatgístic del jaciment

La periurbanització i l'acusada deterioració del paisatge rural de l'entorn del jaciment requereix actuacions de requalificació dels principals elements del paisatge, com a camins, parets i soterrament del cablejat.

3. Impuls de la recerca científica i innovació en arqueologia

Promoció de la recerca científica en col·laboració amb institucions acadèmiques i centres d'investigació per aprofundir en el coneixement del jaciment de Trepucó. L'objectiu és garantir que el coneixement generat contribueixi a la valorització del jaciment i a la seva interpretació cultural, reforçant també la vinculació del jaciment amb la comunitat científica i la societat en general.

4. Millora de l'accessibilitat i dels serveis als visitants

La millora de l'experiència del visitant al jaciment de Trepucó basat en l'optimització de l'accés i la senyalització, juntament amb l'adaptació dels recorreguts i millora dels serveis, sempre respectant la conservació de les estructures.

5. Millora de la posada en valor del jaciment i interpretació cultural

Valorització i interpretació cultural del jaciment, destacant aspectes històrics rellevants que fins ara no s'han abordat, com l'evolució del lloc i les contribucions científiques en el llarg procés d'investigació.

6. Impuls de la seguretat i la vigilància activa

Protecció activa del jaciment mitjançant videovigilància i col·laboració amb cossos de seguretat, això com la promoció de la implicació d'entitats locals per desenvolupar un model de seguretat integral que preservi el jaciment.

7. Promoció de la sostenibilitat i la integració social

Foment de la integració social i la sostenibilitat del jaciment de Trepucó a través d'activitats educatives, mobilitat sostenible i la seva inclusió en rutes culturals de Menorca.

8. Objectius

El Pla Director de Trepucó té com a objectiu principal desplegar les línies del Pla de gestió de Menorca Talaiòtica, adaptant-les específicament a aquest jaciment. En aquest sentit, el document no només s'alinea amb els objectius generals del pla de gestió, sinó que també formula metes a mig i llarg termini per millorar de manera integral la gestió del jaciment. Els objectius establerts aborden aspectes clau com la conservació del patrimoni, la seva posada en valor, l'enriquiment de l'experiència dels visitants i la sostenibilitat de les intervencions. A més, es persegueix una gestió eficient que asseguri la protecció i la promoció del jaciment de cara al futur.

1. Establir protocols d'actuació per a la protecció, conservació i recerca, garantint la qualitat i la documentació de totes les actuacions.
2. Implementar un sistema de conservació preventiva per mitigar riscos potencials que afectin les estructures arqueològiques del jaciment.
3. Millorar l'estat de conservació amb accions de manteniment continuades per frenar el deteriorament de les restes arqueològiques.
4. Promoure i planificar la recerca científica i coordinar els agents involucrats per ampliar el coneixement del jaciment, alineant els esforços amb línies de recerca establertes.
5. Protegir i destacar els valors paisatgístics del lloc, preservant l'entorn com a part essencial del valor cultural de Trepucó.
6. Potenciar i ampliar la interpretació i difusió del jaciment, augmentant el seu impacte social i cultural.
7. Impulsar l'educació arqueològica a través de Trepucó, convertint-lo en un espai d'aprenentatge i un recurs educatiu important.
8. Contribuir a la qualitat del destí turístic, posicionant Trepucó dins el turisme cultural i paisatgístic de Menorca.
9. Optimitzar la gestió del jaciment, augmentant els serveis i millorant l'impacte públic.
10. Integrar les TIC en la gestió i difusió per millorar l'eficiència en la gestió, així com l'experiència dels visitants i la comunicació del patrimoni.

C. Plans d'acció

Els Plans d'acció articulen un conjunt de projectes associats a diferents dimensions de la gestió del jaciment arqueològic de Trepucó. Aquests pretenen prioritzar les iniciatives que es consideren més importants per aconseguir orientar la gestió a les línies estratègiques marcades i assolir els objectius estratègics establerts en cadascun dels diferents àmbits de la gestió. Es tracta d'enunciar les iniciatives en un full de ruta, motiu pel qual serà necessari desenvolupar, en cada pla d'actuació, el contingut, l'estructura i la documentació tècnica específica. Així, el que s'exposa a continuació és una proposició prèvia que permetrà crear un projecte i, posteriorment, executar-lo.

Trepucó és un jaciment viu i visitat per multitud de perfils. És un lloc molt vinculat als pobles de Maó, Es Castell i Sant Lluís, ja que es situa en un punt de cruïlla entre els tres municipis. És també un lloc de fàcil accés, molt visitat, i que s'ha conservat d'una manera especial, ja que el creixement urbà, sobretot de Maó, ha anat afectant totes les zones que l'envolten, però no l'ha destruït. D'aquesta manera, el nucli del poblat talaiòtic ha anat sobrevivint a les nombroses vicissituds que s'han anat plantejant durant el pas del temps.

Actualment, el jaciment es troba en un estat de conservació relativament bo. Tot i això, es plantegen una sèrie d'accions orientades a la millora en la seva conservació, el seu manteniment, la seva comprensió i també a la millora tant de les infraestructures com dels diversos espais que el conformen.

Tot i que les iniciatives es detallen en aquest full de ruta, caldrà que cada pla d'actuació desenvolupi el contingut, l'estructura i la documentació tècnica necessària. El que segueix a continuació és una proposta preliminar que facilitarà la creació i, posteriorment, l'execució dels projectes.

Els Plans d'acció s'han organitzat segons els programes bàsics d'actuació, oferint una visió general de com es relacionen els projectes amb els diferents àmbits funcionals.

9. Millora paisatgística i ordenació de l'entorn

PA-01: Elaboració d'un projecte de requalificació paisatgística (PRP) de Trepucó

A la vista de l'anàlisi realitzada de la qualitat paisatgística del jaciment arqueològic de Trepucó (component 8) i per la seva ubicació en un entorn periurbà, es donen les circumstàncies per plantejar una intervenció múltiple i coordinada dirigida a la millora i ordenació paisatgística del component, la seva zona buffer i el seu entorn territorial. El Pla de Gestió de Menorca Talaiòtica recull amb bon criteri en el seu apartat 13.1.4., dins del bloc 13.1. Programa de preservació, conservació, manteniment i restauració, un Pla de preservació del paisatge.

En plena sintonia amb el PTI revisat i aprovat el 2023, aquest esmentat Pla de preservació remet a un instrument innovador incorporat per la normativa del PTI, els denominats Projectes de requalificació paisatgística (PRP) (Normativa PTI, art. 106), destinats precisament a la millora de paisatges degradats. El propi article, en el seu primer paràgraf, fa referència a la conveniència d'actuar sobretot en entorns periurbans i turístics, “de manera prioritària si en aquests espais es localitzen béns de la sèrie Menorca Talaiòtica”.

Aquests plans constitueixen un instrument per a la implementació de l'Objectiu de Qualitat Paisatgística núm. 6 de les Directrius de Paisatge de Menorca, que diu així: “Un sistema territorial de patrimoni històric-cultural, amb destacat paper dels components de la cultura talaiòtica, incardinat en el paisatge, protegit i ben gestionat, com a element fonamental de qualificació i interpretació del paisatge”.

Sembla convenient, per tant, posar en marxa a Trepucó, i al seu entorn paisatgístic i territorial, un instrument d'aquesta naturalesa, que hauria de començar per definir l'àmbit d'intervenció. Al nostre parer, més enllà dels límits estrictes del component i la seva reduïda zona buffer, i una vegada justificat i definit l'àmbit, caldria formular i articular les iniciatives projectuals de regeneració necessàries per a la millora del paisatge i, en aquest cas, per ordenar també la mobilitat, facilitant l'accessibilitat per a vianants i bicicletes.

A partir d'un diagnòstic preliminar, en què el propi PRP-Trepucó Patrimoni Mundial hauria d'aprofundir, les iniciatives de requalificació podrien dirigir-se de manera prioritària als següents aspectes, entre altres possibles:

- Millora i cohesió de la imatge de l'àmbit en què s'insereix el component.
- Correcció d'impactes visuals negatius: reducció/eliminació de l'impacte del cablejat de telecomunicacions i elèctric, mitjançant soterrament en la mesura del possible.
- Conservació i millora de les parets perimetrals dels camins i, en general, de les existents en el conjunt territorial inclòs dins el PRP.

- Establiment de criteris morfològics i estètics per a les edificacions de l'àmbit, especialment per a les que confronten amb els camins.
- Habilitació de la xarxa viària per a un ús segur per a vianants i bicicletes.
- Recuperació dels marges de la xarxa viària amb actuacions que contribueixin a generar una imatge coherent i de qualitat del conjunt.
- Ordenació clara del trànsit i millora i coordinació de la senyalització relacionada amb l'accés al poblat talaiòtic de Trepucó i altres tipus existents a l'àrea d'intervenció.
- Estudi de la viabilitat ecològica i patrimonial de determinades podes paisatgístiques de vegetació llenyosa per facilitar la visió monumental del gran talaiot T1 en el seu entorn pròxim.

Aquest Pla de requalificació paisatgística es concep, en principi, com un possible instrument de cooperació entre el Consell Insular, a través de l'Agència Menorca Talaiòtica i el departament competent en ordenació del territori i paisatge, i l'Ajuntament de Maó. Després d'un diagnòstic detallat de l'àmbit i a la vista de la delimitació de l'espai d'actuació i del conjunt d'iniciatives projectuals necessàries, podria concloure's la conveniència de formular un Pla Especial per a la intervenció, tot i que de moment no es considera imprescindible.

Context	Agents implicats	Institucionals:
		- Consell Insular de Menorca, a través de l'Agència Menorca Talaiòtica i el Departament competent en ordenació del territori i paisatge" - Ajuntament de Maó.
		Perfils tècnics:
		- Geògraf / paisatgista - Tècnic urbanisme - Tècnic ambiental
	Antecedents	S'ha identificat que el jaciment de Trepucó es troba en un entorn periurbà amb impactes visuals negatius i manca de cohesió paisatgística. El Pla de Gestió de Menorca Talaiòtica i el PTI inclouen instruments específics com els PRP (Projectes de Requalificació Paisatgística) per a la millora de paisatges degradats, especialment en zones amb components de la sèrie Menorca Talaiòtica.

	Beneficis	- Millora de la imatge del paisatge. - Reducció dels impactes visuals negatius. - Conservació i millora de les parets perimetrals i altres elements estructurals del territori. - Ordenació i millora de la mobilitat, amb facilitats per a vianants i bicicletes. - Millora de la senyalització i accessibilitat al jaciment.
Calendari i recursos	Prioritat	Alta. És essencial millorar la cohesió del paisatge i reduir els impactes visuals negatius, especialment perquè el jaciment forma part del Patrimoni Mundial de la UNESCO, amb alt valor cultural i turístic.
	Planificació	Actuació a mig i llarg termini (3-10 anys)
	Recursos econòmics	15.000 €

10. Programa de conservació

El programa de conservació i manteniment del jaciment de Trepucó inclou un conjunt d'actuacions destinades a garantir la preservació a curt, mig i llarg termini d'aquest jaciment arqueològic. Entre les accions previstes, es contempla la difícil decisió de l'eliminació del bloc de formigó de la taula, instal·lat el 1931 per reforçar la seva estructura, seguint les recomanacions d'ICOMOS. L'objectiu és trobar una alternativa menys invasiva que asseguri l'estabilitat de la taula, sense comprometre la seva integritat històrica i visual.

La definició de l'alternativa es basarà en un estudi exhaustiu interdisciplinari que inclourà l'anàlisi de l'estat actual de la taula per determinar-ne les necessitats estructurals mitjançant estudis estàtics, dinàmics i de la resposta a càrregues variables com les vibracions o sismes. El programa inclourà també la caracterització i estudi de les alteracions de la pedra del monument. El projecte d'estudi interdisciplinari haurà de definir quina és la solució apropiada i culminarà amb la posterior celebració d'una jornada internacional de presentació dels resultats. També es preveuen diverses propostes de divulgació a la ciutadania, dins i fora del jaciment.

El programa de conservació, a més a més, es proposa un pla de monitoratge periòdic per controlar l'estat de conservació del jaciment, que inclourà inspeccions regulars, monitoratge mitjançant sensors i l'ús de drons per a obtenir imatges detallades de l'estat dels elements. Aquest seguiment permetrà anticipar-se a qualsevol problema de deteriorament i adoptar mesures correctives immediates.

També es contempla la participació ciutadana en la conservació mitjançant la captura d'imatges dels visitants per ajudar a monitoritzar l'estat del jaciment. Finalment, es proposa la creació d'un sistema integral de documentació per registrar totes les intervencions, manteniments i alteracions, i garantir la traçabilitat i el seguiment històric de les actuacions.

Objectius principals:

- Estudi sobre la substitució del suport estructural per a la taula: necessitat, viabilitat, solucions.
- Monitoratge periòdic de l'estat de conservació amb inspeccions i tecnologia avançada.
- Estudi de les alteracions de la pedra per garantir la seva estabilitat a llarg termini.
- Implicació ciutadana en la protecció del jaciment.
- Creació d'un sistema integral de documentació de les intervencions realitzades.
- Difusió en l'àmbit especialitzat i divulgació a la ciutadania.

PA-02: Projecte d'estudi interdisciplinari I:

Tractament de l'element de reforç de formigó de la taula de Trepucó: estudi estàtic i dinàmic de la taula, del seu sistema constructiu i de la necessitat i alternatives de reforç estructural.

Descripció:

En les excavacions realitzades per Murray el 1931, la taula del jaciment es va apuntalar, preventivament per evitar que amb el rebaix de terres i pedres que hi havia al seu voltant aquesta es pogués desestabilitzar. Poc després, els puntals es van substituir per un bloc de reforç de formigó. Aquest bloc, segons els criteris patrimonials actuals, resulta invasiu i afecta la correcta visualització del monument. D'altra banda, l'ús del ciment pot comportar problemes per a la seva conservació. A causa d'això, malgrat que el bloc de formigó ha assegurat l'estabilitat de la taula de manera efectiva durant més de 90 anys, ICOMOS en el seu informe inclou la recomanació expressa de retirar el bloc de formigó i així preservar els valors del bé. A la vista d'aquests arguments, el pla director proposa com un dels eixos principals estudiar la viabilitat de l'eliminació del bloc de formigó, amb total garantia de seguretat i respecte patrimonial per al monument.

El tractament haurà de ser analitzat en profunditat i des de diverses vessants, atès que el formigó es va construir per exercir una funció de reforç estructural. Amb aquest objectiu es proposa la creació d'un equip interdisciplinari que investigarà l'estàtica de la taula i les alternatives possibles al sistema actual d'apuntament. L'equip estarà format per enginyers especialistes en estàtica, geòlegs, arqueòlegs, restauradors i arquitectes, entre d'altres, i treballaran en col·laboració per tal de trobar les solucions que garanteixin la integritat del monument i l'absolut respecte als seus valors. Els resultats de la recerca es presentaran en una reunió internacional d'experts. Amb la celebració de la reunió culminarà la fase d'estudi i es passarà a la fase executiva. Paral·lelament, es programarà la divulgació dels treballs mitjançant diversos formats i productes.

Treball de recerca:

L'anàlisi s'haurà de fer sobre el suport del pilar del monument de taula, però també s'haurà de fer extensiu als suports de formigó dels pilars del recinte de taula que es van reforçar en el mateix moment que la taula.

a) Fase d'estudi

Tècnics especialitzats en enginyeria d'estructures / Arquitectura

- Taula: Estudis estàtics i d'avaluació de l'estabilitat de la taula i del capitell en relació al bloc de suport (instal·lació de sensors); determinació del grau d'inclinació del bloc de suport de la taula i com funciona l'equilibri amb el capitell (es valorarà la forma i dimensions dels blocs i l'equilibri estàtic que mantenen). Segons l'aixecament fotogramètric realitzat el 1998 aquesta inclinació era de 5.1° ; Pressió lateral que exerceix; determinar si necessita d'un element de suport, requeriments estàtics.

- Suport de formigó: caracterització del formigó; estat de conservació (presa de mostres i anàlisis), determinar si es tracta de formigó armat o no; determinar si està suportant càrrega o si es va construir de manera preventiva.
- Substrat rocós: caracterització del substrat (presa de mostra i anàlisis), estabilitat, porositat, etc.
- Ciment emprat per estabilitzar la base de la taula: caracterització (presa de mostres i anàlisis) i determinació de l'estat i la funció que compleix.
- Recinte de taula: avaluació de l'estabilitat dels pilars i del suport de formigó.
- Anàlisi de riscos: determinació de factors que poden comprometre l'estabilitat de la taula. Analitzar les respostes estructurals de la taula a càrregues variables, incloses les vibracions, en una anàlisi dinàmic que garanteixi l'equilibri front a riscos com podrien ser els sismes.

Tècnics en arqueologia:

- Buidatge de dades rellevants per a l'estudi relacionades amb les excavacions realitzades per Murray i posteriors.
- Recopilació d'imatges que aportin informació sobre l'evolució del monument al llarg del temps.
- Indicacions sobre la viabilitat de recuperar el nivell d'ús del recinte de taula afegint àrids, graves o altres materials

Tècnics en conservació-restauració:

- Mapa d'alteracions de la pedra de la taula i el recinte de taula, diagnosi de l'estat de conservació.
- Determinació dels agents implicats en les alteracions: grau d'exposició al vent i a la pluja, etc.
- Anàlisi sobre l'escorrentia d'aigua i l'erosió del terreny en el recinte de taula i entorn. (En les actuacions de 1930 es fa referència a l'erosió de l'aigua de pluja com a causa per fer els reforços de formigó dels pilars)

Tècnics en geologia

- Litologia: duresa, avaluació de les diàclasis i desplaçacions; riscos de manipulació; predicció sobre l'evolució de les alteracions (veure PA-03).

Tècnics en biologia

- Paper protector/ deteriorador de la pàtina biogènica.

Operaris que realitzen el moviment de blocs en els jaciments .

- Descripció del comportament dels blocs que han observat a través de la seva experiència.

b) Fase diagnosi

Valoració conjunta dels diversos tècnics sobre l'estabilitat de la taula i del funcionament del suport; determinació de quina és la necessitat de suport estructural; determinar si és pertinent o no l'eliminació del suport de formigó; viabilitat i operativa a seguir en un hipotètic procés de substitució per un altre element més escaient i menys invasiu; proposta d'alternatives que puguin garantir l'estabilitat, que siguin inerts i el menys invasives possible; mesures de prevenció de riscos i amenaces que puguin comprometre l'estabilitat de la taula i del recinte de taula en el seu conjunt.

Un cop es coneixen les característiques litològiques i les estàtiques de la taula es confirmarà, en primer lloc, si requereix o no d'un sistema de suport. En cas afirmatiu, es definirà quina funció i característiques ha de tenir, s'establirà si el bloc de formigó les compleix i per quan temps. De confirmar-se la conveniència d'eliminar el formigó s'estudiarà el sistema viable per eliminar-lo sense que perilli el monument i les solucions tècniques de reforç possibles que no resultin invasives i que siguin el més innòcues per al jaciment i la pedra.

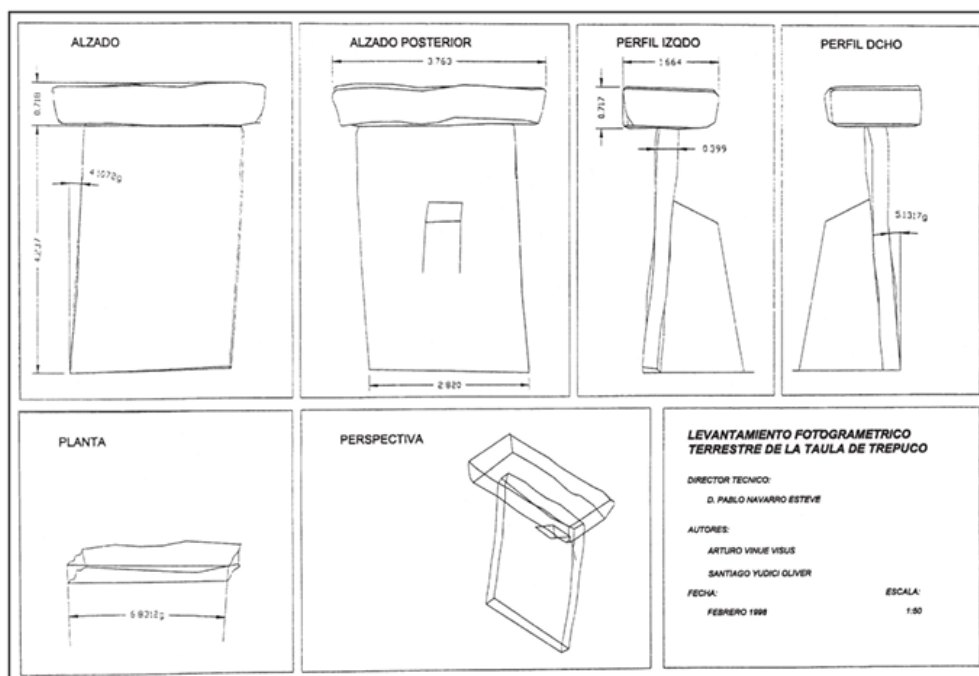

Figura 45. Aixecament fotogramètric de la taula de Trepucó. Ibáñez Orts, Vicente. "Análisis geométrico de la piedra capitel de las 'taulas' de Menorca". *Revista de Menorca*, vol. 85 no. 1, (2001), pp. 57-79.

L'estudi estàtic requereix aprofundir i fer balanç del coneixement arqueològic de la taula i el recinte de taula i donar les indicacions precises que garanteixin que la solució proposada sigui respectuosa, reforci el valor i la comprensió de com havia estat el recinte, sense crear noves interferències. L'estudi haurà d'incloure la recopilació i anàlisi de tot tipus de documentació com ara les valuoses imatges històriques de l'estat de la taula a la dècada de 1930, així com d'altres de posteriors que permetin analitzar quina ha estat l'evolució.

Francesc Femenias, membre de la comissió per a la conservació dels monuments (Sub-comisión de Monumentos Históricos y artísticos de Menorca) va ser qui durant les excavacions de 1930 va aconsellar sobre els mètodes més aptes per conservar l'estabilitat de les estructures, especialment de la taula. A l'emprendre l'excavació la taula es va apuntalar, es va fer escolar ciment dins l'encaix fet a la roca mare per fixar millor la llosa de pedra vertical de la taula i es van fer reforços de formigó sota els pilars dels murs per evitar que s'esfondressin a causa de les pluges. La solució antiga serà analitzada exhaustivament. En la nova proposta que es formuli, l'ús de materials nous es reduirà al mínim necessari i garantirà sempre la compatibilitat amb el comportament estructural de la taula : dilatació/contracció, evapotranspiració dels elements constructius, estabilitat, durabilitat, visibilitat dels afegits i comportament plàstic front a les condicions climàtiques. Es tindrà en compte, així mateix, com era l'interior d'un recinte de taula i la cota del terra de la mateixa.

c) Jornada/reunió internacional de difusió:

Els resultats i conclusions del treball d'investigació es presentaran en una reunió internacional . En aquesta reunió hi assistiran:

- Institucions implicades en la candidatura: Agència Menorca Talaiòtica, ICOMOS.
- Institucions de l'àmbit de la conservació-restauració: IPCE, ICCROM
- Alguns especialistes amb experiència àmpliament reconeguda en l'àmbit de la conservació- restauració de jaciments arqueològics com podria ser Nicholas Stanley-Price (Roma), Luigi Marino. (Universitat de Florència), entre d'altres.

d) Divulgació:

Es farà la difusió dels treballs i de les conclusions en diversos formats amb voluntat d'arribar al màxim de gent:

- Publicació: Explicativa del procés i dels estudis realitzats.
- Cartell informatiu: Prop de la taula es proposa la instal·lació d'un cartell per explicar al visitant quan i perquè es va posar el reforç de formigó i l'estudi de les

alternatives. S'inclouran imatges antigues per poder veure l'evolució del monument en 100 anys d'excavacions.

e) Monitoratge i manteniment.

Es proposa la creació d'un equip de conservació-restauració dedicat als treballs d'inspecció periòdica, monitoratge i tractament (veure PA-05)

Els treballs de presa de mesures in situ estandarditzats s'hauran d'implementar i fer-los periòdicament en els corresponents controls de seguiment de l'estat segons una metodologia establerta. S'han de contemplar també la instal·lació de sensors. Aquest treballs formaran part de la darrera fase del projecte corresponent al monitoratge i seguiment que es definirà en funció dels resultats de la recerca.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica Perfils tècnics: - Especialista en estàtica, enginyer - Geòleg - Restaurador - Arqueòleg - Arquitecte
	Antecedents	1931. Reforç de la taula amb bloc de formigó 1988. La taula té una inclinació d'aproximadament 5,1° 2023. ICOMOS recomana eliminar el bloc de formigó
	Beneficis	- Millora de la comprensió del monument - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	80.000 €/any

PA-03: Projecte d'estudi interdisciplinari II:

Caracterització i alteracions de la pedra utilitzada en la construcció de la taula i en els pilars del recinte.

Descripció:

El projecte i actuació sobre el reforç de formigó de la taula s'ha d'adequar i tenir presents les característiques i alteracions dels blocs de pedra. Es proposa, per tant, aprofundir en el coneixement de les característiques litològiques, les característiques formals i el treball de la pedra que seran molt útils per assegurar la conservació del monument i del jaciment en general.

Els estudis abordaran l'anàlisi de les característiques litològiques dels blocs que conformen la taula i també del sol del recinte.

En relació la manera de treballar la pedra de la taula, al bloc de suport s'observen diferències entre la cara nord, que està tot just desbastada, i la cara sud, més ben treballada i amb incisions diagonals. També al capitell s'hi aprecien concavitats i incisions diagonals. Aquests aspectes seran considerats.

L'anàlisi de les alteracions de la pedra i la seva localització (mapificació) donarà idea del seu grau de vulnerabilitat i de la velocitat amb què es desenvolupen les alteracions. S'observen fissures, esquerdes, diàclasis, desplaçacions, erosions pel rentat de l'aigua, crostes biogèniques, etc. En el bloc de suport el creixement líquènic és elevat. S'estudiarà quina pot haver estat la pèrdua de massa de pedra al llarg del temps i si pot influir en l'estabilitat actual i futura. També s'analitzarà la presència de diàclasi i el risc de fragmentació de la pedra a rel d'aquesta discontinuïtat.

Tots aquests aspectes caldrà tenir-los en compte en el plantejament i definició de les solucions de reforç estructural alternatiu al bloc de formigó i a l'hora de definir la manera d'operar i manipular els elements de la taula per garantir que no es produirà més erosió o alteració del seu relleu.

D'altra banda, el jaciment pot esdevenir un laboratori per avaluar l'alteració de la pedra utilitzada en altres monuments.

Figura 46. Detalls de diàclasis, fissures i laminacions del bloc de la taula.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Especialista en estàtica - Geòleg - Restaurador - Arqueòleg
	Antecedents	1931. Reforç de la taula amb bloc de formigó 1988. La taula té una inclinació d'aproximadament 5,1° 2023. ICOMOS recomana eliminar el bloc de formigó
	Beneficis	- Millora de la comprensió del monument - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Alta-mitja
	Planificació	Actuació a curt i mig termini (1-6 anys)
	Recursos econòmics	25.000 €/any

PA-04: Projecte d'estudi interdisciplinari III:

Construcció/instal·lació del nou sistema de suport estructural de la taula

Descripció:

En cas que les conclusions dels estudis apuntin a l'eliminació del suport de formigó i la construcció d'un sistema nou de reforç es realitzarà el corresponent projecte executiu i es durà a terme la seva execució.

El projecte haurà d'incloure el programa de manteniment i seguiment posterior.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - ...
		Perfils tècnics: - Enginyer - Arquitecte - Geòleg - Restaurador - Arqueòleg
	Antecedents	1931. Reforç de la taula amb bloc de formigó 1988. La taula té una inclinació d'aproximadament 5,1° 2023. ICOMOS recomana eliminar el bloc de formigó
	Beneficis	- Millora de la comprensió del monument - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	90.000 €/any €

PA-05: Inspecció periòdica i monitoratge de l'estat de conservació

Descripció:

La tasca d'inspecció i monitoratge és un instrument de control indispensable per tenir un coneixement precís de l'estat de conservació actualitzat, així com per a la planificació de mesures correctives.

Es proposa un pla de monitoratge específic, dut a terme per l'equip de conservació-restauració destinat específicament a la conservació d'aquest jaciment, que es realitzarà seguint un protocol. Els trets bàsics del mateix són els següents:

- Recull de la documentació relativa a l'estat de conservació del jaciment i dels seus monuments generada al llarg dels anys.
- Elaboració d'un document d'estat de conservació actualitzat i detallat amb el balanç de punts més vulnerables.
- Mapa d'alteracions.
- Crear un protocol d'inspecció on es detalli el recorregut a fer i els aspectes a revisar de manera obligatòria, procedint al seu registre. Es tindran en compte els resultats recollits en el document d'estat de conservació.
- Documentar les observacions efectuades de manera sistematitzada. En aquest sentit es pot valorar fer-ho a partir d'imatges de 360°.
- Elaborar un document de referència amb els resultats de la inspecció exhaustiva que es farà inicialment. El document es consultarà en cada nova visita per detectar i deixar testimoni dels possibles canvis.
- Arxivar la documentació segons el pla de documentació integral que es defineixi.
- Desenvolupar un sistema de suport al sistema d'inspecció presencial que es recolzi en la instal·lació de sensors o altra mena de dispositius que puguin proporcionar informació d'interès per determinar l'evolució dels problemes de conservació. Estudiar la implementació de fissuròmetres per determinar l'evolució de les fractures i si hi ha desplaçament dels blocs de pedra, càmeres o dosímetres de radó. Pel que fa a l'ús de sensors o sistemes de detecció s'haurà d'estudiar quins poden ser d'utilitat. D'entrada pot ser útil instal·lar:
 - o Fissuròmetre
 - o Sensors d'HR i T
 - o Imatges obtingudes a partir de vols efectuats amb drons equipats amb càmeres hiperespectrals.
- Crear un sistema integral de control. Implicar i cercar fórmules per a integrar les observacions que puguin fer els vigilants, els visitants, els arqueòlegs, etc. El sistema de recull de dades "in situ" estandarditzat i preestablert ha d'incloure anotacions i el registre gràfic corresponent. A partir d'aquests, s'elaboraran els informes periòdics. (Veure fitxa del pla específic de col·laboració ciutadana).

Aquesta dinàmica de treball d'inspecció es tradueix a la pràctica en les accions següents:

- Revisió periòdica completa i general, determinant els aspectes generals que cal observar a nivell d'entorn.
- Revisió periòdica aprofundida de cada element present.

Freqüència de les revisions:

- Intensiva durant la primavera i l'estiu
- Bimensual durant la tardor i l'hivern
- Inspeccions extraordinàries supeditades a fenòmens tempestuosos o a la celebració d'esdeveniments especials

Caldrà disposar, com dèiem, d'un suport estandarditzat de recull de dades. Es proposa valorar un sistema gràfic d'anotacions sobre una planta completa de cada jaciment o d'una fotografia aèria, així com la realització d'una fitxa d'estat de conservació de les estructures que es consideri. Aquesta fitxa s'utilitzarà com a referència en les inspeccions posteriors. Per tant, el desenvolupament d'aquest Pla d'Acció requereix d'un esforç previ per a la realització de les fitxes de referència.

Es generarà la documentació següent:

- Plànol general amb localització de les observacions de tipus general.
- Fitxa de conservació-restauració per a cada element. Fitxa d'incidències o canvis sobre la fitxa d'estat inicial. Esdevindrà l'historial clínic de l'element

Model de fitxa de documentació d'una estructura: Aquesta fitxa estarà formada per fotografies de l'element fetes en la primera inspecció segons un recorregut complet entorn l'estructura i d'aquí a l'interior. S'ha d'estudiar de fer aquest reportatge amb fotografia de 360° i també la possibilitat d'imatges obtingudes amb un dron.

Cada dos anys aquest reportatge es pot repetir prenent les imatges des del mateix angle. Això permetrà avaluar i deixar constància de l'evolució de l'estat de conservació. Sobre les imatges es marcarà la presència de les alteracions segons codi d'abreviacions i en una graella es farà el resum de tot allò detectat agrupant les alteracions segons les seves característiques:

- Dipòsits superficials: crosta, recobriment biogènic, creixement de plantes superiors i/o arbustives, crosta/eflorescència salina, altres dipòsits. Pèrdues de cohesió: disjuncions, disgregacions, buits. Discontinuitats físiques: fissures i esquerdes, fractures i fragmentació. Problemes estàtics: buits, esfondraments, desplaçament d'elements.

Caldrà afegir-hi també dades sobre l'evolució de:

- Humitats/embassament d'aigua, presència de plantes, signes de vandalisme, canvis en l'entorn que tinguin efectes sobre el jaciment.

Es pot seguir l'exemple utilitzat en l'estudi inclòs en el dossier de la candidatura de patrimoni mundial de la cultura talaiòtica de Menorca amb les modificacions que es considerin oportunes.

Es confegirà l'historial dels 13 elements identificats al jaciment

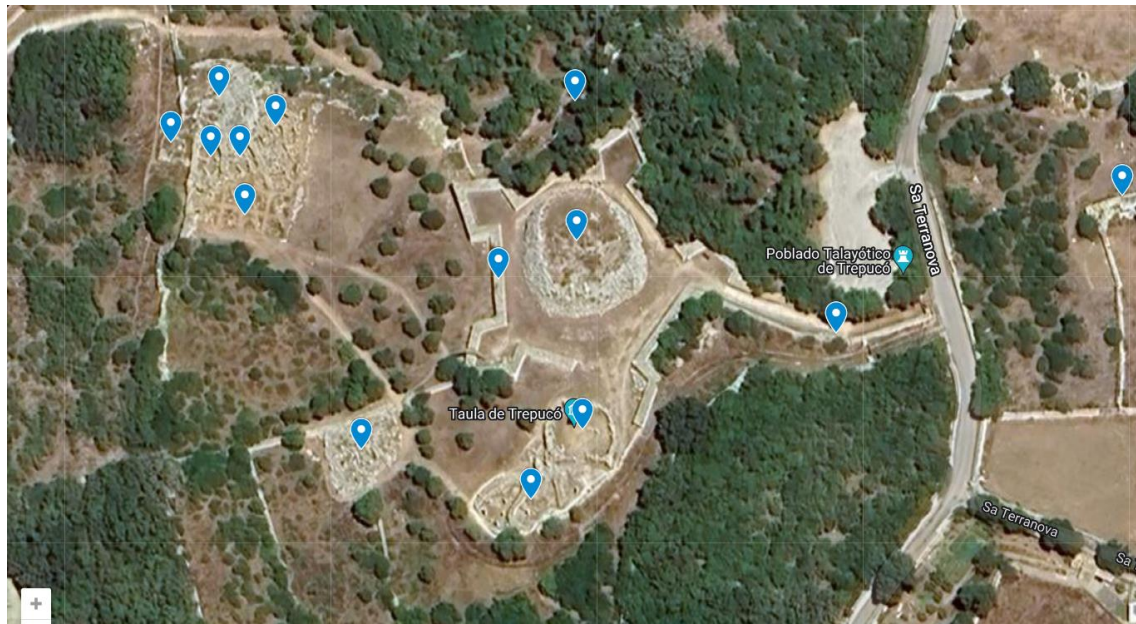

Figura 47. Localització dels 13 monuments del jaciment als quals cal prestar una atenció especial en les visites d'inspecció periòdiques

<https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=14gFbduDtVEYsb4c5i5zL7hAmwUy3Xak&ll=39.87383994497633%2C4.265392613146157&z=19>

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Restaurador - Arqueòleg
	Antecedents	Programa de manteniment existent
	Beneficis	- Millora de la comprensió del monument... - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	10.000 €/any

PA-06: Col·laboració ciutadana per la protecció/conservació del jaciment

Descripció:

El jaciment de Trepucó per la seva proximitat a Maó és un lloc molt freqüentat. Es proposa implicar els veïns/veïnes i visitants convidant-los a col·laborar en la protecció del jaciment (social media data) aprofitant que molts d'ells utilitzen telèfons mòbils. Les imatges que capturen els visitants poden ser de gran ajut en la tasca de monitoratge a distància. Les imatges són un instrument molt valuós per a la conservació preventiva dels llocs, permeten detectar canvis en l'estat i faciliten la interpretació dels processos d'alteració.

Es proposa estudiar la viabilitat de col·locar cartells que incitin el visitant a prendre fotografies i enviar-les. Pot interessar que es prenguin sempre des d'un punt determinat que pot correspondre al lloc on està situat el cartell. Cal facilitar una adreça de correu electrònic, un WhatsApp, via Twitter o Instagram on adreçar-se i es pot demanar d'utilitzar un hashtag determinat junt al nom del jaciment per ajudar a la identificació de la imatge.

L'experiència es pot inspirar en la campanya realitzada al Regne Unit després del confinament anomenada: "Monument Monitor at Home".

Figura 48. Cartell situat als Machrie Moor Stone Circles. Se sol·licita col·laboració per tal de monitoritzar l'embassament del jaciment neolític

Figura 49. Cartell situat a Clava Cairn (esquerra) i les imatges proporcionades que mostren l'erosió al llarg del temps. Es monitoritza els efectes de l'erosió del sòl, pedres que s'han mogut de lloc, etc.

Font: Brigham, R., Orr, SA, Wilson, L., Frost, A., Strlič, M. y Grau-Bové, J. (2022). Uso de la ciencia del patrimonio ciudadano para monitorear sitios remotos antes y durante el primer confinamiento por COVID-19: una comparación de dos métodos. *Conservación y gestión de sitios arqueológicos*, 24 (4-6), 127-142. <https://doi.org/10.1080/13505033.2022.2147299>

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip de conservació-restauració
	Antecedents	2016-2019, programa educatiu "Adopta un monument"
Calendari i recursos	Beneficis	- Millora del coneixement de l'evolució de l'estat de conservació... - Implicació/sensibilització ciutadana - Millora de la programació de la conservació
	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	4.000 €

PA-07: Sistema de documentació de les inspeccions i tractaments de conservació-restauració

Descripció:

Aquest pla consisteix en la creació d'un sistema de documentació global que inclogui el procediment de recollida de dades de camp així com el sistema d'arxiu definitiu.

El sistema ha de ser el més operatiu i àgil possible.

Per tal de construir-lo el punt de partida serà l'anàlisi del sistema o sistemes de documentació que s'han utilitzat fins ara. A partir d'aquí, es donarà un pas endavant buscant millores possibles. Cal que el sistema s'organitzi pensant en la centralització de tota la informació i pensant en donar resposta a les consultes habituals.

Consistirà en:

- Un sistema de registre de l'estat de conservació/tractament útil en el treball de camp.
- Un sistema d'arxiu de la documentació. Aquest repositori ha de ser segur i tenir capacitat d'emmagatzematge suficient. Per facilitar-ne l'organització és indispensable crear, prèviament, una nomenclatura per designar cada monument sempre de la mateixa manera.
- Un sistema d'arxiu fotogràfic que integri les metadades. En aquest sentit seria bo adquirir coneixements i contactar especialistes per tal que la incorporació de les dades sigui fàcil de fer.

Es pot pensar un sistema que es pugui alimentar en línia.

- Sistema ambiciós però amb la justa mesura que garanteixi el desenvolupament amb els recursos humans disponibles.

Aquest sistema ha de formar un tot amb l'estudi de riscos i amb el sistema d'arxiu de memòries d'intervenció arqueològiques.

- Generar un sistema normalitzat i complet de documentació dels tractaments/inspeccions per tal de facilitar la consulta i explotació de dades. Aquest nou sistema haurà d'incloure, entre d'altres: localització de la patologia, documentació fotogràfica, justificació i característiques dels productes o dels sistemes de reforç, etc.
- Organitzar la informació dels tractaments/inspeccions de manera que pugui funcionar com a "historial clínic" de cada monument.

- Aplegar i integrar al nou sistema totes les dades disponibles sobre els tractaments/inspeccions que s'han dut a terme fins ara als jaciments objecte d'aquest Pla Director.
- Crear un sistema àgil i útil tan a l'hora de prendre les dades "in situ" com a l'hora d'arxivar-les i consultar-les.
- Crear un sistema per a la conservació coordinat amb el seguiment general que es faci del jaciment treballant de manera conjunta com un equip arqueòleg, restaurador, personal de vigilància, etc.

Estudiar l'escorrentia de l'aigua i els efectes en el fenomen de dissolució de la pedra

Figura 50. S'elaborarà un document que inclogui la comparativa d'imatges preses des del mateix punt en cada una de les inspeccions.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip conservació-restauració - Arqueòlegs
	Antecedents	Base de dades del Servei de Patrimoni Històric del Consell Insular de Menorca
	Beneficis	- Unificació i homogeneïtzació de tota la informació disponible - Major eficàcia de les accions de conservació i restauració - Accés a la informació per part de tècnics i experts
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys), mig termini (3-5 anys) i llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	10.000 €/any

PA-08: Identificació i cartografia dels blocs de pedra que estan en el seu lloc d'origen, i els retornats al seu lloc (anastilosis).

Descripció:

El sistema constructiu basat en el treball de la pedra en sec juntament amb el grau d'arrasament dels vestigis conservats representen un risc significatiu de desplaçament de blocs de pedra malgrat que els blocs tenen unes dimensions i un pes considerables.

El pla es proposa la identificació i cartografia dels blocs de pedra dels diferents monuments diferenciant els que estan al seu lloc, els que en algun moment es van desplaçar de lloc i han estat restituïts mitjançant un procés d'anastilosi i aquells que estan dispersos i dels quals no es possible identificar quina era la seva posició original (només s'inclouran aquells que no es puguin treure i aplegar en un lloc conjunt tal i com es proposa en el pla director).

En el jaciment de Trepucó aquest treball pot resultar especialment interessant atès que l'excavació realitzada per Murray es va documentar científicament i es disposa, entre d'altres, d'un ampli reportatge fotogràfic amb la imatge de l'estat dels monuments a partir de 1930. D'altra banda, hi ha disponible la informació recollida en les excavacions i restauracions posteriors gràcies a les quals es poden comparar i identificar nous desplaçaments i canvis que s'hagin pogut produir.

La identificació de blocs desplaçats s'ha fet de manera parcial en alguns dels treballs realitzats fins la data com ara al Projecte de Reexcavació, restauració i consolidació del sector oest del poblat talaiòtic de Trepucó (Maó) de 2019. El pla hauria de buscar la metodologia per fer-ho de manera sistemàtica i plasmar els resultats de manera gràfica, tant en planta com en alçat.

Figura 11: Sistema d'acòs entre les cambres D i C.

Figura 12: Sistema d'acòs entre les cambres D i C (Murray, 1938).

Figura 13: Sistema d'acòs entre les cambres D i C (Murray, 1938).

Figura 51. Comparativa de l'evolució de les cambres C i D a partir de les imatges de l'excavació de M. Murray inclosa en el Projecte de Reexcavació, restauració i consolidació del sector oest del poblat talaiòtic de Trepucó (Maó) de 2019. Autors: Carlos de Salort Giménez, Borja Corral Garcia, Alex Valenzuela Oliver, Francesc Isbert Vaquer, Cecília Ligeró Muñoz

L'objectiu seria disposar d'una planimetria específica que identifiqués les parts originals i intactes de les que no. En aquesta mateixa planimetria s' identificarien les consolidacions efectuades i es localitzarien les zones amb presència de morters o formigó de reforç. La planimetria es complementarà amb un reportatge fotogràfic sistematitzat per a la recollida d'aquesta informació.

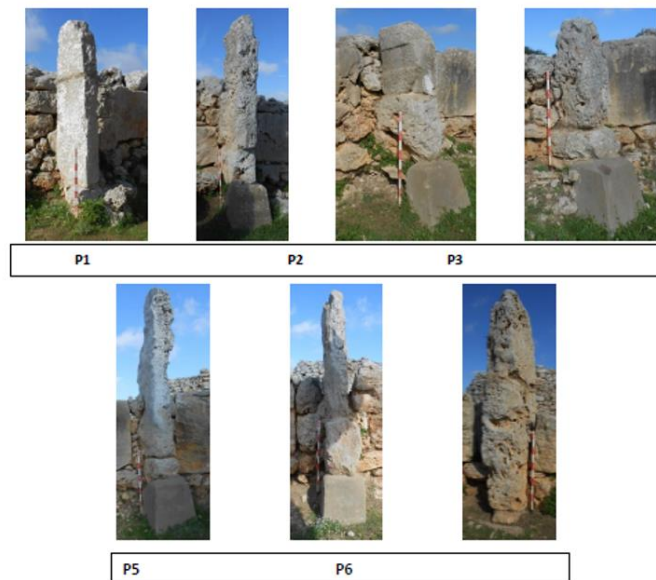

Figura 52. Exemple de fitxa de sistemes de suport corresponent als estudis vinculats a la candidatura Menorca Talaiòtica amb el títol: La base de datos para el estudio de los monumentos.
Irene Rudavets y Raquel Ruíz.

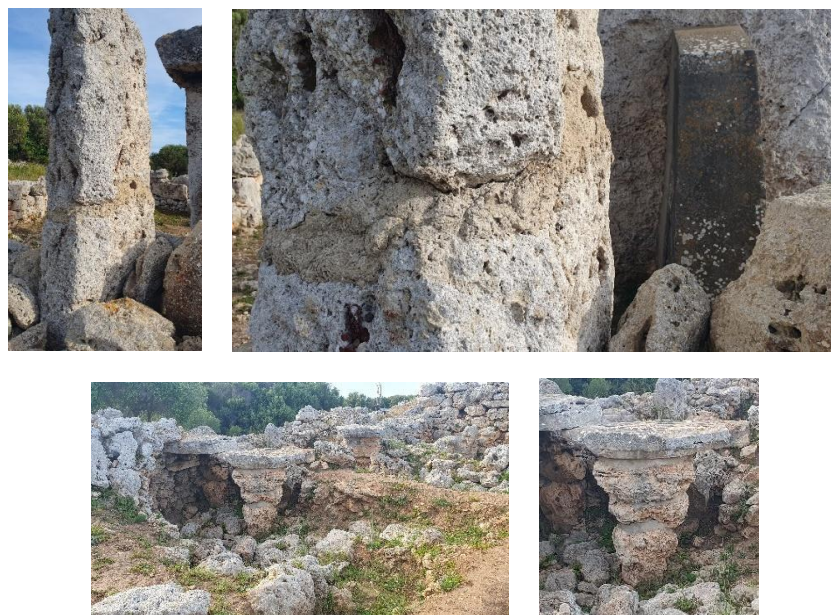
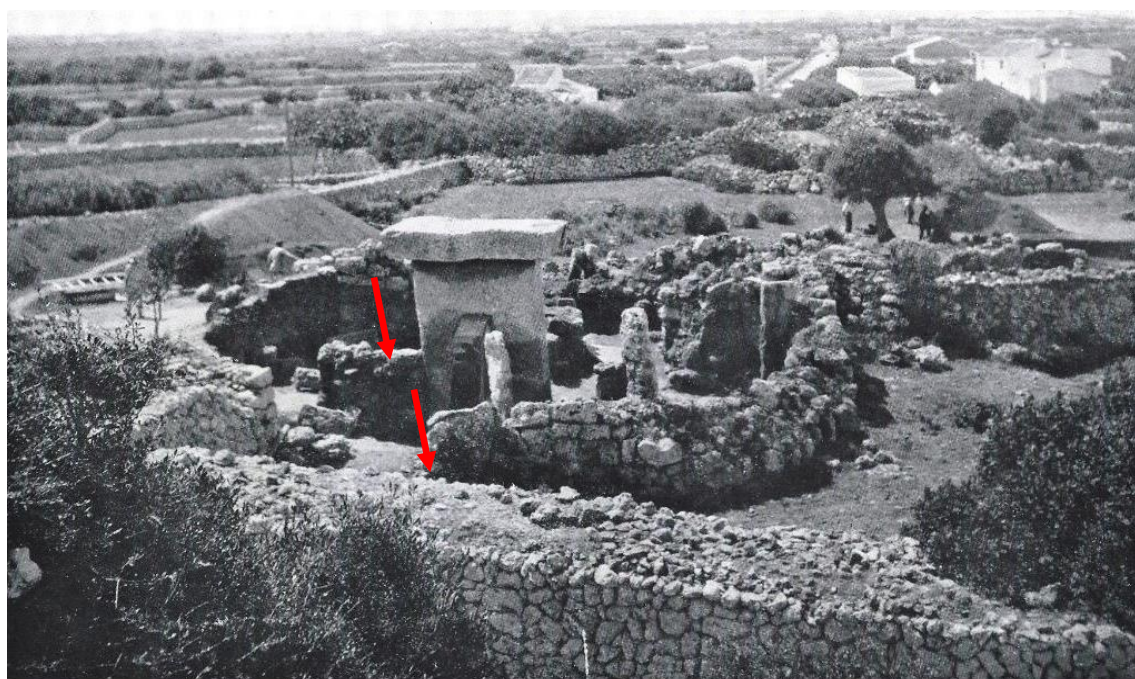

Figura 53. Imatge superior, detall del morter de consolidació utilitzat en una pilastra. Imatge inferior, àrea del jaciment consolidada i detall d'una pilastra reforçada amb morter.

VIEW FROM TALAYOT

E.M.G.

Figures 54 i 55. A la part superior, imatge actual del recinte de taula. A la part inferior, taula de Trepucó pels volts de 1930. Font: MURRAY, M. (1932): *Cambridge excavations in Mi-norca. Trapucó. Part I*, B. Quaritch, Londres.

La comparativa entre les imatges permet comprovar com una part dels blocs de pedra del recinte de taula són una aportació posterior a l'excavació. Es proposa fer el registre de les parts refetes i la identificació de les parts originals i plasmar-la sobre planimetria.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Arqueòleg - Tècnic cartografia
	Antecedents	Documentació fotogràfica i cartogràfica
	Beneficis	- Seguiment i registre de qualsevol moviment de blocs de pedra - Informació d'utilitat per a intervencions arqueològiques i projectes de restauració...
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja-Baixa
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys), mig termini (3-5 anys) i llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	100.000 €/any

11. Programa d'adequació de les estructures arqueològiques i històriques

El Programa d'adequació de les estructures arqueològiques i històriques està dissenyat per establir quines actuacions cal desenvolupar per preservar i millorar la comprensió de les estructures arqueològiques presents a Trepucó. Tant les estructures excavades com les que encara no han estat explorades seran objecte d'aquesta adequació, amb l'objectiu de garantir la seva conservació i mantenir-ne l'autenticitat. Aquestes tasques, que no impliquen excavacions invasives, busquen millorar la visualització i l'accessibilitat dels monuments per part del públic, alhora que assegurin el manteniment constant de les estructures, prolongant la seva durabilitat. D'aquesta manera, s'aconsegueix augmentar la comprensió històrica i cultural del jaciment sense comprometre la seva integritat.

PA-09: Manteniment i prevenció de riscos

Descripció:

Es proposa desenvolupar un pla de manteniment específic en el qual es controlarà la vegetació per evitar que s'estengui i afecti l'estabilitat de les estructures, s'efectuaran les consolidacions mínimes necessàries i es resoldran les incidències detectades en les inspeccions periòdiques. S'inclouen les tasques que puguin suposar una millora a l'hora de redirigir la percolació de l'aigua de pluja que eviti la seva acció erosiva, tasques de millora del drenatge d'aigua que es pugui estancar en les zones on l'excavació és profunda.

El pla de manteniment donarà resposta als resultats de les inspeccions i quedarà convenientment registrat en el sistema documental del jaciment.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip conservació-restauració - Arqueòlegs
	Antecedents	Programa de manteniment
	Beneficis	- Millor comprensió de les estructures del jaciment, tant les excavades com les no intervingudes - Garantir la conservació, el manteniment, i preservar l'autenticitat de integritat de tot el jaciment

Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys), mig termini (3-5 anys) i llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	20.000 €/any

PA-10: Pla per a l'adequació del recinte de taula

El recinte de taula necessita d'una lleugera adequació de tot el seu espai a fi que la seva visita sigui més comprensible i segura. No es tracta en cap cas de realitzar una excavació arqueològica (en aquest sentit, el monument està exhaurit), sinó de realitzar intervencions puntuals per tal d'adequar les voreres del mur perimetral del jaciment, eliminant tota la terra acumulada amb el pas del temps i les pedres caigudes. Aquests treballs s'han de dur a terme sempre tenint en compte de no malmetre cap estructura arqueològica ni tampoc cap element que pugui afectar d'alguna manera la seva conservació. Aquesta tasca s'ha de realitzar amb especial atenció a la zona entre capelles del parament intern del mur occidental de l'edifici i a la cantonada sud-est (veure zones marcades en vermell a la fotografia). També s'hauria de retirar l'acumulació de terra i pedra moderna de la banda sud-est de l'interior del recinte. Aquestes feines s'hauran de realitzar amb cura, per tal de no eliminar cap element (ni sediment, ni pedres) que puguin provocar afectacions als murs de pedra o als afegits de ciment a curt o llarg termini.

També es planteja solucionar les irregularitats i els petits desnivells que hi ha en el sòl del recinte de taula. Aquests en alguns punts poden provocar problemes als visitants a l'hora de transitar pel monument, i podrien ser causa de lesions físiques. La solució passa per l'anivellament del terreny amb algun tipus de material adequat (geotèxtil + grava) per fer la visita més segura. Aquests materials haurien de permetre que el visitant pugui interpretar de forma clara que no es tracta del sòl original del monument. Es proposa utilitzar un tipus de pedra porosa, més gran i de color marró clar perquè es vegi que és un afegit.

Figura 56. Recinte de taula

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip de manteniment - Arqueòleg per seguiment
	Antecedents	El recinte de taula va ser excavat el 1931. Des d'aquell moment, s'hi han realitzat tasques de manteniment, però hi ha elements que s'han anat degradant
	Beneficis	- Millora de la comprensió del monument - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	5.000 €

PA-11: Pla d'adequació de la zona amb estructures domèstiques al sud de la taula excavades per Murray

Aquesta àrea, anomenada *Gallery* i *South Quarter* per Murray, va ser reexcavada el 2010, però també necessita una petita intervenció d'adequació. Amb el pas dels anys s'ha anat acumulant terra i algunes pedres als voltants de la zona oest de les estructures que haurien de ser retirades (veure zones en vermell a la figura 57). Aquesta intervenció no implica una excavació.

Així mateix, a l'estructura domèstica més a l'est, l'escorrentia de l'aigua i el pas de persones ha provocat que la grava que va ser col·locada per damunt del geotèxtil hagi corregut cap el sud i no es trobi a lloc. Es proposa, per tant, la retirada de tota aquesta grava (color blau a la figura 57), la recol·locació de geotèxtil nou per protegir les estructures i el reompliment a partir d'un altre tipus de pedreny que sigui més estable. Es proposaria utilitzar un tipus de pedra més porosa, més gran i de color marró clar perquè es vegi que és un afegit.

Figura 57. Estructures domèstiques al sud de la taula excavades per Murray

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip de manteniment - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	Aquest espais es van excavar per Margaret Murray el 1931. El 2010 es va realitzar una intervenció d'adequació, reexcavació i restauració .
	Beneficis	- Millora de l'estat del monument - Millora en l'accessibilitat - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	10.000 €

PA-12: Pla d'adequació de l'Hipogeu H1

Aquest hipogeu, situat molt a prop de l'accés al jaciment des de l'aparcament del camí de Trepucó, necessita també d'una petita actuació. A l'interior hi ha molta pedra de mida petita i mitjana que s'hi ha anat acumulant al llarg del temps i hauria de ser remoguda del seu interior per deixar-la visitable i interpretable de forma més adequada. Així mateix, el fons també hi és ben present i s'hauria de retirar. Aquesta actuació seria bàsicament de neteja, i no implicaria una excavació arqueològica.

Figura 58. Ubicació de l'hipogeu H1

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip de manteniment - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	Aquest hipogeu no ha estat objecte de cap intervenció arqueològica. És probable que es reutilitzés com a estable per animals
Calendari i recursos	Beneficis	- Millora de l'estat del monument - Millora en l'accessibilitat - Millora del seu estat de conservació general
	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	3.000 €

PA-13: Pla d'adequació de l'hipogeu H2

Aquesta segona cova que es troba al sender que connecta l'aparcament del camí de Trepucó i les pistes de tennis i el Pavelló Menorca, presenta la mateixa problemàtica que l'anterior. S'hauria de retirar tot el fens i, especialment, el pedreny acumulat durant els darrers anys. Es tracta d'un hipogeu que, per la seva ubicació, queda bastant arredossat, i s'utilitza com a lloc habitual de reunions, després de les quals les restes de fens generades no es retiren.

Figura 59. Entrada de l'hipogeu H2

Figura 60. Estat actual de l'interior de l'hipogeu H2

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Equip de manteniment - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	Aquest hipogeu no ha estat objecte de cap intervenció arqueològica. És probable que es reutilitzés com a estable per animals o com a magatzem
	Beneficis	- Millora de l'estat del monument - Millora en l'accessibilitat - Millora del seu estat de conservació general
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	3.000 €

PA-14: Pla pel marcat del traçat original de la fortificació del segle XVIII

Una actuació que ajudaria a incrementar la correcta interpretació del jaciment, seria el marcat de la línia original per on passaven les parts de la muralla de la fortificació francoespanyola del segle XVIII que s'han anat eliminant durant el segle XX. Es proposa, per tant, indicar a nivell del terra aquest traçat original dels trams de fortificació que avui en dia ja no existeixen, amb un sistema similar al que es pot veure a la plaça Bastió de Maó (línia metàl·lica a nivell del terra, que no representi un obstacle a l'hora de passar-hi per sobre).

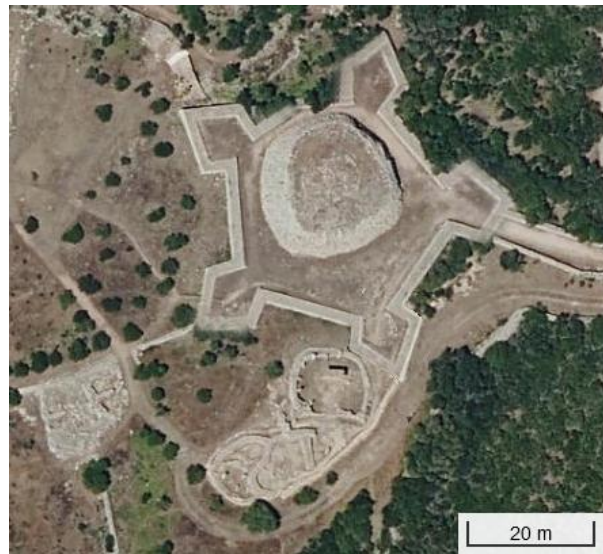

Figura 61. Simulació del traçat original de la fortificació en estrella del s. XVIII

Figura 62. En vermell es ressalta de forma aproximada els dos punts on s'ha de situar la línia marcant les parts eliminades de la fortificació

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Empresa constructora - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	Durant les diverses intervencions al jaciment, s'han anat eliminant algunes de les parts que formaven els murs de delimitació de la fortificació en estrella del s. XVIII.
	Beneficis	- Millora en la comprensió de la fortificació en estrella del s. XVIII - Millora en la comprensió global del jaciment
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	2.000 € €

12. Programa de millora, adequació i seguretat dels espais

El Programa d'adequació d'espais es centra en el condicionament general de l'entorn del jaciment, millorant aquells elements no monumentals però essencials per a la seva correcta interpretació i apreciació. Aquestes millores inclouen la neteja d'elements que actualment dificulten la visualització de les estructures i la reorganització de l'espai per facilitar una experiència més fluida per als visitants. L'objectiu principal és crear un entorn segur, ben organitzat i fàcilment accessible, tant per garantir la seguretat dels visitants com per preservar el valor històric del lloc. Aquestes actuacions ajudaran a que el públic pugui gaudir d'una experiència immersiva en la història de Trepucó, sense distorsions visuals ni elements que desvirtuin la seva percepció del jaciment.

PA-15: Pla d'adequació de la zona de mirador

El 2017 es va col·locar una escala que permetia connectar la zona del talaiot T1 amb la tanca adjacent, que queda a la banda oest del jaciment, on s'hi troba el talaiot T2. Donat que poc després es van eliminar certes parets seques que impediien el pas, i que ara les dues àrees estan connectades a nivell del terra sense necessitat d'utilitzar aquesta escala, aquesta ha perdut la seva funció original. Es proposa, per tant, reaprofitar l'estructura, sense moure-la de la ubicació actual, per crear un mirador elevat. Es tractaria d'eliminar la part est de l'escala, i eixamplar-ne la plataforma alterosa de manera que el visitant podria pujar les escales des de l'oest per tenir una visió del talaiot i el recinte de taula, així com de tot l'entorn del jaciment.

A la vegada, i per millorar la visió global de l'entorn del bastió sud occidental de la fortificació francoespanyola es proposa eliminar tota la vegetació que es troba al seu entorn i que impedeix l'observació correcta de les estructures.

Figura 63. Ubicació de l'escala i ressaltat en vermell la part que es valora eliminar per convertir-la en mirador.

Figura 64. Ullastres i mata que s'haurien d'eliminar.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Empresa instal·ladora - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	Fa uns anys es va situar una escala per connectar la visita de la tanca del talaiot T1 amb la del talaiot T2. Un cop eliminades certes parets seques, aquest pas és innecessari.
	Beneficis	- Reaprofitament d'un element moble en bon estat (l'escala) - Millora en la comprensió global del jaciment
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	10.000 €

PA-16: Pla d'instal·lació d'una plataforma d'observació dalt el talaiot T1

La prohibició de pujar dalt els talaiots i, en general, de passar per damunt de les estructures excavades, respon a la necessitat essencial d'evitar l'erosió i degradació antròpica dels monuments, i és una limitació que no pot ser desestimada. Però els cartells indicatius d'aquesta prohibició no han aconseguit evitar totalment aquestes intrusions. És significatiu que en dues de les visites realitzades durant l'elaboració d'aquest Pla Director es vagin poder observar visitants dalt el talaiot T2.

Aquest fet, més enllà de la valoració de la consciència i l'actitud dels visitants envers la conservació del patrimoni, evidencia, a Trepucó i a altres jaciments, la curiositat per saber com és la part superior d'un talaiot i la visió del jaciment i el seu entorn que es pot tenir des d'aquest punt d'observació.

En el cas concret de Trepucó, a més, no es pot menystenir el paper que va tenir el talaiot T1 durant el setge al castell de Sant Felip de 1781-1782. En efecte, la decisió del duc de Crillon, comandant de les tropes francoespanyoles que assetjaven el castell, de posar el lloc de comandament a Trepucó, construint la fortificació en forma d'estrella al voltant del talaiot T1 i fent instal·lar un canó a la seva plataforma superior, s'explica per la posició dominant i estratègica de Trepucó i per l'ampli control visual que oferia la plataforma superior del talaiot sobre tot el territori que l'envoltava.

Per fer comprensible aquesta important intervenció històrica en el poblat de Trepucó, es proposa la instal·lació d'una escala i un entarimat que permeti accedir a la part superior del talaiot i eviti, al mateix temps, que el visitant trepitgi el talaiot. Aquesta estructura estaria ubicada a la cara nord/nord-oest del talaiot (fig. 66, ressaltat en color taronja), en l'estret corredor que queda entre aquest i el mur de la fortificació, ja que es tracta d'un punt gairebé invisible des de pràcticament tot el poblat, i per tant l'impacte visual pot ser mínim. El projecte haurà d'estudiar els aspectes de seguretat, accessibilitat i impacte visual per proposar la solució òptima.

En l'entarimat superior caldrà instal·lar plafons explicatius de la història i funcionalitat militar del talaiot en el segle XVIII, i serà també el punt d'observació d'una realitat augmentada que permeti veure com seria la plataforma artillera i el dispar del canó (vegeu la PA-38, k).

Quan es dugui a terme aquesta actuació, o també abans, s'ha de comprovar si té cap utilitat el pal amb una petita placa fotovoltaica ubicat en aquesta àrea, just darrere el mur de la fortificació. Aquest pal i la placa fotovoltaica van ser instal·lats l'any 2014 com a font d'alimentació de la il·luminació del talaiot, però al cap de menys d'un any aquesta instal·lació va sofrir un acte de vandalisme que va deixar inutilitzada la instal·lació. Arran d'aquest fet, i de la reconsideració sobre la conveniència de la il·luminació nocturna de monuments en sòl rústic (per raons de contaminació lumínica, seguretat i economia), el Consell Insular de Menorca va optar per no tornar a il·luminar el talaiot. Sembla, per tant, que el pal i la placa no tenen ja cap funció, i en conseqüència s'haurien de desmuntar i retirar.

Figura 65. Àrea d'ubicació de l'escala-mirador del talaiot T1.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Enginyer - Arqueòleg per fer seguiment - Empresa constructora
	Antecedents	Escala-mirador que connecta la zona del talaiot T1 amb el sector oest..
	Beneficis	- Habilitació d'un punt d'observació elevat de tot el jaciment i del seu entorn - Millor comprensió del context històric i la intervenció militar francoespanyola del segle XVIII sobre el talaiot T1 i la construcció de la fortificació estrellada
Calendari i recursos	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	9.000 €

PA-17: Pla d'eliminació de paret seca i acumulacions de pedreny

Es proposa l'eliminació d'un tram de paret seca moderna que s'adossa a la punta sud-oest de la fortificació. Es tracta d'un tram de paret que actualment ha perdut la seva funció original, i no té cap tipus d'ús. A més, suposa un obstacle a l'hora d'interpretar correctament el jaciment, i sobretot la fortificació del segle XVIII. A la vegada eliminar aquesta paret proporcionaria més amplitud a l'àrea visitada i permetria una major visibilitat de les estructures arqueològiques.

S'ha de tenir en compte que el pedreny generat a partir de la remoció de la paret, ha de ser reciclat i no pot quedar dins les immediacions del jaciment.

A diversos punts del jaciment s'hi observen grans blocs ciclopis acumulats desplaçats del seu lloc original. La majoria d'ells molt probablement van ser moguts en diferents moments d'alguna de les excavacions arqueològiques realitzades al jaciment. Es proposa traslladar aquests blocs a una zona concreta del jaciment per ser degudament apilats i reutilitzats en futures possibles intervencions de restauració i/o adequació. Aquest indret d'apilament hauria d'estar decantat i les pedres no haurien de ser visibles pels visitants. Es proposa així un lloc específic que podria ser utilitzat com a zona d'acumulació d'aquests blocs ciclopis. Els avantatges d'aquesta ubicació són diversos: està a prop de les estructures per si un dia s'han de reutilitzar, queda fora del recorregut de la visita, l'alçada dels murs de la fortificació impedeix que siguin visibles des de les zones visitables i finalment, no entorpeix el pas de vehicles pel camí utilitzat pels equips de manteniment o vigilància.

Figura 66. En vermell es ressalta el tram de paret seca a eliminar.

Figura 67. En vermell es marquen dues acumulacions de pedres ciclòpies i en lila la zona d'apilament proposada.

Figura 68. Apilament actual de blocs ciclopis a la banda est de l'interior de la fortificació en estrella.

Figura 69. Apilament de blocs ciclopis a la banda oest de l'interior de la fortificació en estrella, al costat de l'escala.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Empresa constructora amb maquinària - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	El jaciment de Trepucó manté algunes de les parets seques que es van anar construint en el passat per delimitar les diverses tanques. Aquesta parcel·lació, important com a evidència etnològica, en alguns casos obstaculitza la visita al jaciment arqueològic. El jaciment de Trepucó ha estat objecte de diverses intervencions arqueològiques. En ocasions, aquestes han generat acumulacions de grans blocs que, sigui per la manca de grua o per altres motius, han quedat situats a l'interior de l'espai de la visita.
	Beneficis	- Millora en la comprensió de la fortificació en estrella del s. XVIII - Millora en la comprensió global del jaciment - Neteja dels espais de pas. - Acumulació de blocs ciclopis per utilitzar en futures intervencions - Ubicació fora de la vista del visitant - Millora en la comprensió global del jaciment
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	3.500 €

PA-18: Instal·lació de barreres protectores

Instal·lació de barreres físiques reversibles (tanques de pals i corda, o similars) amb l'objectiu d'evitar la intrusió de persones a les zones més sensibles del jaciment, la penetració de visitants en els espais excavats i la pujada als monuments.

Tancament de la parcel·la oest de la zona arqueològica exterior a la muralla oest del poblat i adjacent a les instal·lacions del Club de Tennis Maó. Aquesta àrea és actualment accessible des de la zona de Bintlafa sense cap limitació. S'hauria de mantenir un pas selectiu per a tasques de neteja i manteniment.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica
		Perfils tècnics: - Empresa instal·ladora - Arqueòleg per fer seguiment
	Antecedents	L'aparcament del jaciment ja compta amb tanques de pal i corda per indicar la zona restringida al pas del públic i garantir una millor conservació d'aquest espai. També hi ha tanques de pal i corda a Torre d'en Galmés, definint el recorregut transitable pels visitants.
	Beneficis	- Les tanques de pal i corda són una solució econòmica, integrada i de baix impacte que eviten de manera eficaç la degradació dels monuments i les restes excavades per l'acció antròpica.
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	7.000 €

PA-19: Instal·lació de càmeres de videovigilància remota

Elaboració i execució d'un projecte d'instal·lació de càmeres de videovigilància per garantir la seguretat del jaciment i prevenir els comportaments incívics.

L'objectiu ha de ser el control remot del jaciment i la seva anàlisi en temps real o en diferit, mitjançant la instal·lació de càmeres intel·ligents amb sensors de presència i identificació (persones, animals, vehicles) que detectin els valors rellevants o que suposin un risc per a la gestió de la seguretat del jaciment, i que amb el seu camp de visió cobreixin totes les zones sensibles del jaciment.

També es pot considerar l'ampliació d'aquesta cobertura amb altres dispositius d'informació intel·ligent (comptadors de persones, informació meteorològica, punts d'informació Bluetooth, wifi a tot el jaciment, etc.) i assegurar el processat i explotació de les dades obtingudes.

L'Agència Menorca Talaiòtica ha de valorar i decidir qui exercirà el control remot d'aquestes càmeres (la pròpia Agència, Policia, servei externalitzat, altres). Amb les Polícies Locals de Maó, Es Castell i Sant Lluís, el SEPRONA i la Policia Nacional s'establiran els protocols i mecanismes que assegurin una òptima gestió del sistema, i s'acordaran també les responsabilitats de vigilància presencial de Trepucó.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Policia Local de Maó, Es Castell i Sant Lluís - Guàrdia Civil (SEPRONA) - Policia Nacional
		Perfils tècnics: - Empresa instal·ladora de sistemes de vigilància i seguretat
	Antecedents	El 2018, la Fundació Santa Maria la Real va realitzar, per encàrrec del CIME, un estudi i proposta d'instal·lació del sistema MHS (Monitoring Heritage System). El plànol elaborat per aquesta entitat, que preveia la instal·lació de tres càmeres, s'ha de revisar, ja que és anterior a l'adquisició pública del sector central-oest del poblat i a la reordenació de la zona visitable que es va dur a terme després.
	Beneficis	- La instal·lació de càmeres és l'alternativa més eficaç i equilibrada cost/benefici per millorar la vigilància i la seguretat del jaciment. - Les càmeres intel·ligents permeten, a més, l'obtenció i explotació de dades rellevants sobre les visites i els esdeveniments que tenen lloc en l'àrea vigilada.

		- La millora de la coordinació entre l'Agència Menorca Talaiòtica i les forces i cossos de seguretat incrementarà significativament la seguretat del jaciment i dels vistsants.
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	Redacció del projecte i instal·lació: 20.000 € Manteniment: segons el sistema de gestió.

13. Programa de recerca

La investigació científica és un pilar clau en el pla d'acció, amb la intenció d'establir un equip de recerca dedicat a Trepucó que asseguri la continuïtat dels estudis sobre aquest jaciment.

Tot i ser un dels jaciments més importants de Menorca, actualment no compta amb un equip de recerca a llarg termini. Els programes associats a la recerca es focalitzen en promoure nous estudis arqueològics que permetin delimitar de manera precisa els límits del poblat i unificar criteris de nomenclatura dels monuments i espais. A més, es preveu continuar les excavacions a zones inexplorades que podrien aportar noves dades científiques i avançar en el coneixement de la prehistòria menorquina. En conjunt, aquestes actuacions volen afavorir la preservació del jaciment i, alhora, contribuir a incrementar el seu valor com a recurs educatiu i científic.

Les actuacions del programa de recerca s'han estructurat en dos grans apartats: el primer inclou les línies d'investigació prioritàries, que són fonamentals per a l'avanç del coneixement científic del jaciment i per a la seva correcta gestió i conservació. Aquestes actuacions es consideren de caràcter urgent i s'enfocaran en aspectes clau, com la definició dels límits del poblat, l'estudi dels processos de degradació de les estructures i la recopilació de dades històriques i arqueològiques que encara no s'han investigat a fons.

El segon apartat inclou aquelles actuacions que, tot i no ser prioritàries, es valoren com a necessàries a llarg termini per complementar i aprofundir en el coneixement del jaciment. Aquestes línies de recerca, considerades de menor urgència, es centren en aspectes més específics o menys crítics per a la conservació immediata, com ara estudis comparatius amb altres jaciments o l'anàlisi de tècniques constructives utilitzades en època talaiòtica.

L'objectiu d'aquesta divisió és garantir que els recursos es destinin de manera eficient, prioritzant les accions que poden tenir un impacte immediat i significatiu en la conservació i comprensió del jaciment, sense deixar de banda les investigacions que contribuiran a completar la visió global del conjunt arqueològic a mitjà i llarg termini.

Actuacions prioritàries

Figura 70. Imatge aèria amb les zones on les intervencions a realitzar serien prioritàries. El polígon groc marca la muralla i els possibles bastions del límit oest, el polígon taronja el T2 i les estructures domèstiques del seu voltant, el polígon vermell marca les estructures domèstiques de la zona sud-oest i el blau la plataforma superior del T1. Font: Google My Maps (accés a través de l'enllaç: <https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=14gFbduDtVEYsb4c5i5zL7hAmwUy3Xak&usp=sharing>)

PA-20: Pla per establir una nomenclatura estandarditzada dels monuments

Tenint en compte les planimetries existents, es proposa establir una nomenclatura única per cada un dels monuments que en l'actualitat es tenen documentats. Aquesta proposta alhora serveix per fonamentar una dinàmica futura, que preveu les estructures que poden anar apareixent.

Es proposa seguir el següent patró, seguint el codi del jaciment utilitzat pel Servei de Patrimoni Històric del CIME (TRP):

- Pels talaiots: TRP-T1, TRP-T2...
- Per les estructures domèstiques: TRP-C1, TRP-C2...
- Pel recinte de taula: TRP-RT
- Per la muralla: TRP-MU
- Per les coves (hipogeus): TRP-H1, TRP-H2...
- Per estructures indeterminades: TRP-IND1, TRP-IND2...

A l'hora d'implementar aquesta nomenclatura, s'hauran de tenir en compte els noms que s'han anat posant en els diversos projectes per intentar quadrar-los de la forma més convenient.

S'ha creat un mapa a l'aplicació en línia Google My Maps, on s'han marcat els principals elements identificats al jaciment, a més de les zones a intervenir.

Es pot accedir a aquest mapa a través del següent enllaç:

<https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=14gFbduDtVEYsb4c5i5zL7hAmwUy3Xak&usp=sharing>

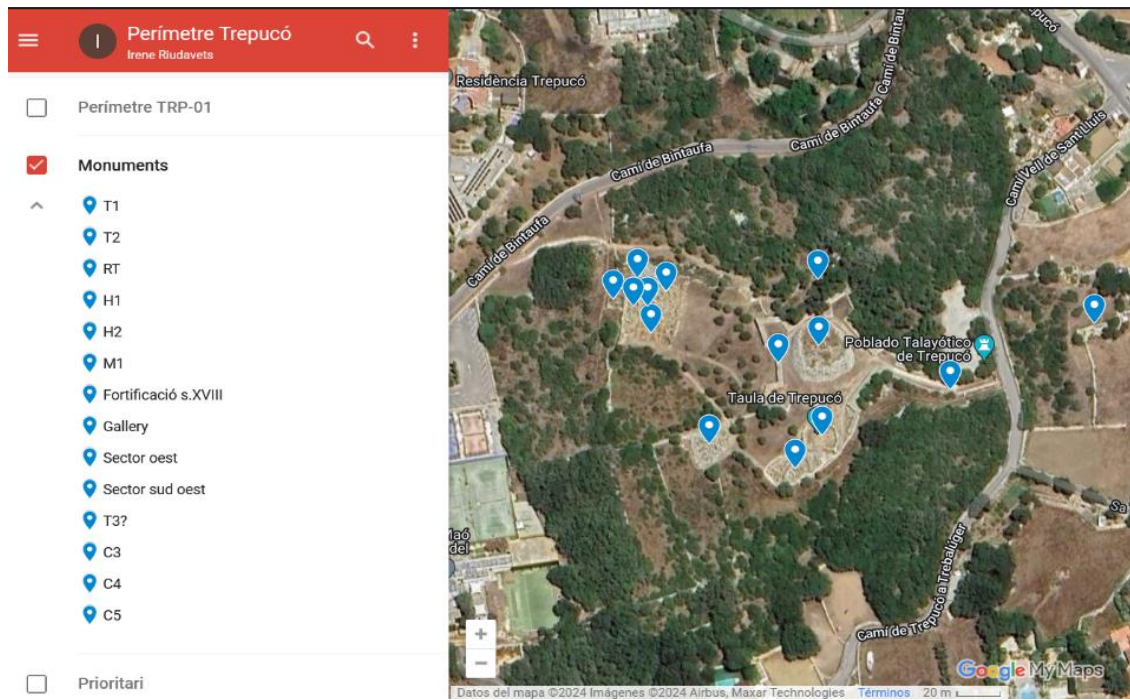

Figura 71: Captura de pantalla del mapa realitzat amb Google My Maps accessible a través de l'enllaç proporcionat, on es marca la ubicació dels monuments seguint la proposta de nomenclatura.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de <Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equips d'investigació que treballin a Trepucó
	Antecedents	Encara que a Trepucó s'hagin realitzat diverses intervencions arqueològiques, cada equip ha donat nom als monuments segons les seves conveniències. Actualment, no hi ha una nomenclatura estandarditzada d'aquests monuments.
	Beneficis	- Nomenclatura estàndard i unificada - Independentment de qui treballi al jaciment, sempre es sabrà de quin monument s'està tractant sense necessitat de comparar documentació
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	2.000 €

PA-21: Pla de prospecció general per establir els límits reals del poblat

Es proposa desenvolupar una **planimetria general** que inclogui la planta de tots els monuments identificats, per tal d'establir els límits del poblat de la forma més acurada possible.

Actualment, el límit del BIC (que coincideix amb el límit del Component 8 de la declaració Menorca Talaiòtica Patrimoni Mundial), està establerta sobre uns límits bastant acurats, encara que hi ha algunes zones que presenten problemàtiques derivades de la manca d'informació específica. S'ha de recordar que, com ja s'ha mencionat anteriorment, alguns autors antics apunten l'existència d'alguns talaiots més dels dos que actualment estan confirmats.

L'arqueòleg Lluís Plantalamor publicà a la seva tesi una planta amb les estructures documentades del jaciment. En aquest cas, proposa un possible T3, les restes del qual quedarien a la banda est del poblat, dins tanques que actualment son de titularitat privada.

Més endavant, en un article publicat recentment, els arqueòlegs Míriam Castrillo (qui va treballar a Trepucó) i Jordi Hernández-Gasch, han proposat un possible límit del poblat, elaborada a partir de la planimetria de Plantalamor, dins el qual s'hi engloben totes les estructures de les que fins avui en dia es té coneixement (Hernández-Gasch i Castrillo 2023). En aquesta proposta, a més d'integrar el possible T3, es marca un possible T4 a la banda sud del poblat, que els autors assimilen com a part possible o integrant del traçat de la muralla.

A partir d'aquests documents, es recomana una prospecció intensiva per intentar recollir tota la informació que pugui quedar disponible a camp i que ajudi a fonamentar aquests límits.

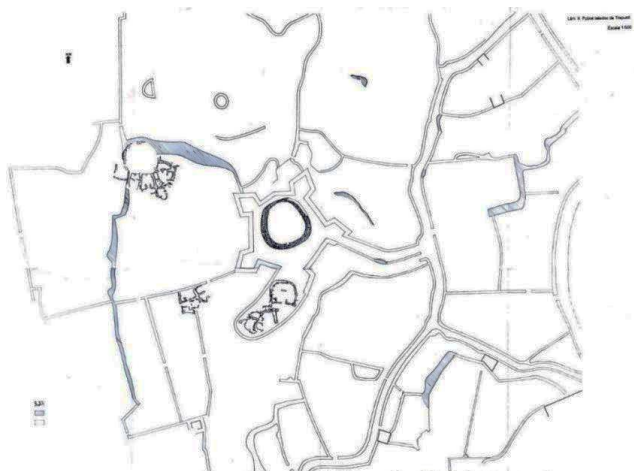

Figura 72. Làmina amb els límits del poblat de Trepucó considerats per Lluís Plantalamor. Font: Làm. II Plantalamor, 1991

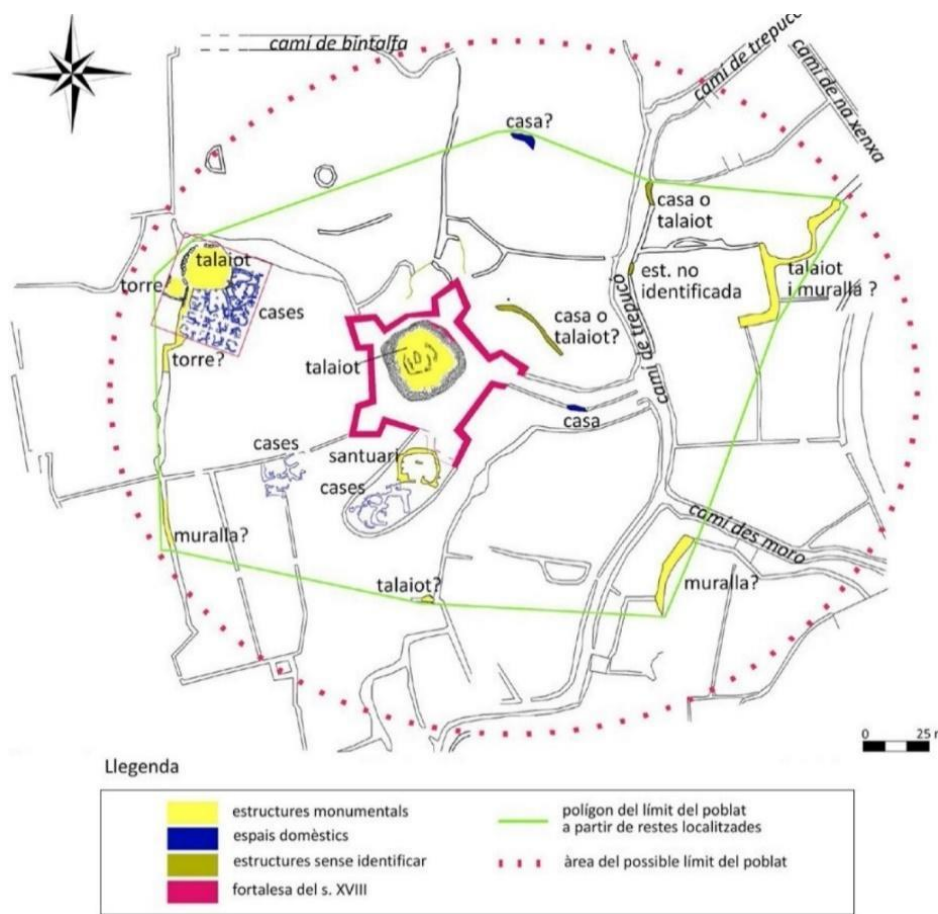

Figura 73. Planta del poblat de Trepucó amb la ubicació de les restes conegudes del poblat. Font: Hernández-Gasch i Castrillo, 2023

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME Perfils tècnics: - Equips d'investigació que treballin a Trepucó
	Antecedents	Actualment hi ha diverses propostes sobre els límits del poblat, però no s'han pogut establir els límits reals del mateix.
	Beneficis	- Obtenció d'una planimetria acurada i normalitzada que contempli tots els monuments i els límits del jaciment.
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig i llarg termini (3-10 anys)
	Recursos econòmics	15.000 €

PA-22: Pla d'intervenció al T2 i les estructures domèstiques del seu voltant

El projecte per a realitzar aquestes intervencions ja està redactat i resta a l'espera de finançament específic per dur-se a terme.

Títol del projecte: REEXCAVACIÓN, RESTAURACIÓN Y CONSOLIDACIÓN DEL SECTOR OESTE DEL POBLADO TALAYÓTICO DE TREPUCÓ (MAÓ)

Equip redactor: Carlos de Salort (arqueòleg), Borja Corral (arqueòleg), Alex Valenzuela (arqueòleg), Francesc Isbert (conservador-restaurador) i Cecília Ligeró (conservadora-restauradora)

Data d'entrega del projecte: Abril de 2023

Pressupost d'execució contemplat: 749.343,40 (IVA inclòs)

Àrea d'intervenció: T2, estructures del sector oest i bastió de la M1.

Veure àrea taronja de la pestanya

(<https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=14gFbduDtVEYsb4c5i5zL7hAmwUy3Xak&usp=sharing>)

Figura 74. Pla d'intervenció al talaiot T2 i les estructures domèstiques del seu voltant (zona taronja)

El projecte proposa un total de 7 intervencions, que abasten el total del límit proposat:

- 1- Excavació de testimonis sense excavar dels anys 80. Proposa la documentació de paraments i estructures al sud i sud-est de C3, C4 i C5.
- 2- Excavació de talussos formats en el perímetre de l'excavació. Proposa l'eliminació de les pendents artificials que s'han anat formant amb el temps i que s'han convertit en accessos improvisats a les estructures.
- 3- Delimitació dels murs perimetrals de la C3. Aquesta intervenció pretén millorar la comprensió total de l'estructura domèstica en qüestió.
- 4- Avaluació i estudi d'elements arquitectònics desplaçats de les zones excavades durant els anys 80. Inclou elements de les estructures C3, C4 i C5.
- 5- Avaluació i estudi de la part superior del T2. Es proposa la documentació d'elements arquitectònics desplaçats i les possibles estructures internes, amb la possibilitat de ser restituïdes.
- 6- Desamortització del portal del T2. Es proposa la documentació del corredor que s'inicia a la banda est del T2 i que connecta amb una possible cambra interna.
- 7- Despedregar la part superior del bastió. Proposa documentar els elements arquitectònics desplaçats i les possibles estructures internes.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	La zona del T2 i els seus voltants va ser inicialment intervinguda en els anys 80 del segle XX. La metodologia utilitzada en una de les zones va ser el mètode Wheeler. Els perfils de terra deixats actualment es troben en mal estat de conservació fent que aquest espai del jaciment sigui una mica caòtic.
	Beneficis	- Ampliació de la comprensió del jaciment - Continuitat en la investigació - Adequació d'una zona del jaciment que es troba en mal estat
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	749.343,40 €

PA-23: Pla d'intervenció a la plataforma superior del talaiot T1

Una altra de les línies prioritàries quant a intervencions arqueològiques a desenvolupar, se centra en el T1. Es tracta d'una estructura que, per les seves característiques, conforma un exemple excepcional de talaiot menorquí.

És un talaiot la planta del qual presenta una tendència en ferradura amb façana lleugerament convexa, amb un diàmetre màxim a la base que arriba als 30 metres. es pot observar clarament, com a la part central de la part alta de la façana, hi ha dos brancals que delimiten una possible escalinata o accés monumental a la plataforma superior o a algun tipus d'estructura interna, que avui en dia està tapiada.

A tot això s'ha de sumar l'excepcional estat de conservació que presenta l'estructura. Encara que, com s'ha vist, durant el segle XVIII en el context de la construcció de la fortificació realitzada pel Duc de Crillon, s'hagués de construir una mena de folre, realitzat amb pedra en sec, a la banda nord-est del talaiot, no sembla que aquest manifesti irregularitats estructurals que facin perillar la seva integritat general.

Les darreres intervencions arqueològiques realitzades sobre talaiots han evidenciat una clara variabilitat d'estructures que en l'actualitat fa molt difícil l'establiment de tipologies clares, com ja s'havia apuntat en diverses ocasions (Plantalamor 1991; Riudavets y Ferrer 2022) . El que sembla evident és que s'anomena talaiot un tipus de monument ciclopi amb forma de torre, construït durant la prehistòria de l'illa.

Una altra de les grans incògnites que presenten els talaiots menorquins és justament l'abast cronològic. Les datacions més antigues que es tenen actualment sobre aquest tipus d'estructures, indiquen que la seva creació es podria remuntar al 1200 ANE (Anglada et al. 2014). Fins la darrera i molt recent intervenció arqueològica, duta a terme entre els anys 2023 i 2024 al T2 de Montefí, es proposava que a finals del talaiòtic inicial (cap el 600-500 ANE), es deixarien de construir aquestes estructures i les seves funcions originals s'anirien perdent, per passar a convertir-se en fites dins el poblat o edificis amb funcions distintes a les originals.

La mencionada excavació del talaiot oest de Montefí, però, ha obert les portes a una nova possibilitat, que durant el talaiòtic final es continuessin construint talaiots. Els resultats d'aquesta intervenció, encara no s'han pogut publicar, però es poden consultar a la memòria inèdita entregada al Servei de Patrimoni del Consell Insular (Riudavets i Ramis 2024).

S'ha de tenir en compte que dels 393 talaiots documentats a Menorca, fins avui en dia només s'ha intervingut científicament a 7. Tres de forma parcial (Trebalúger, Binicalaf i Torelló) i 4 de forma total (els talaiots est i l'oest de Cornia Nou, el talaiot de Biniparratx

Petit i el T2 de Montefi). Per aquest motiu, la informació arqueològica recuperada a partir de l'arqueologia encara és molt escassa.

Tenint en compte tot l'exposat, es proposa com una de les actuacions prioritàries a realitzar en el jaciment de Trepucó la intervenció arqueològica de la plataforma superior del T1. Aquesta zona presenta una superfície d'aproximadament 300 m², i actualment és complicat saber si realment conserva estructures originals o no. Tot i això, les fotografies aèries realitzades sobre el monument mostren possibles traçats de murs que podrien oferir informació rellevant. Es pot observar com a la part central sobresurt un traçat de tendència circular irregular. Així, es proposa com a hipòtesi l'existència d'una cambra a la zona superior, l'accés a la qual es realitzaria a través de l'obertura monumental de la façana, abans mencionada.

Per realitzar aquesta intervenció, seria indispensable l'encàrrec de la redacció del projecte específic, el qual hauria d'establir la metodologia i el pressupost total.

Figura 75. Vista zenital de la plataforma superior del T1 de Trepucó, realitzada el 26 d'agost de 2024. Esquerra: vista original. Dreta: Marcat de possibles estructures sobre la imatge original Font: Projecte Pla Director.

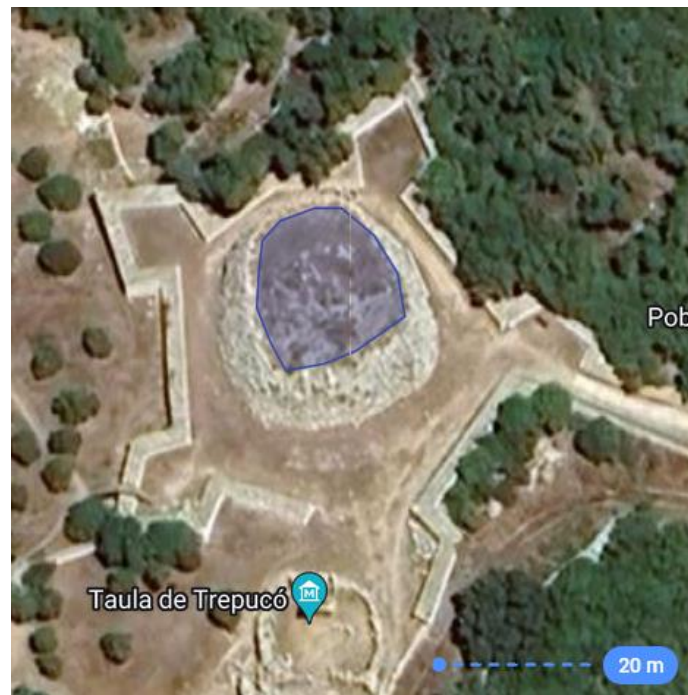

Figura 76. En blau es marca la superfície de la plataforma superior del T1 que es proposa intervenir. Font: Google My Maps.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	La plataforma superior del T1 va ser inicialment intervinguda de forma superficial per un equip del Museu de Menorca a finals de la dècada dels 80 de segle XX. Aquests treballs van haver de ser interromputs per manca de pressupost.
	Beneficis	- Adequació de la plataforma superior del T1 - Comprensió de les possibles estructures que hi podria haver hagut en origen - Millora i avenç en la comprensió dels talaiots com a monument i edifici emblemàtic de la prehistòria de Menorca
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	150.000 €

PA-24: Pla d'intervenció a la muralla i als possibles bastions del límit oest del poblat

Tot sembla indicar que el poblat de Trepucó en algun moment, entre el talaiòtic inicial i el final, comptés amb una muralla que encerclaria els seus límits. Algunes restes d'aquesta estructura encara són visibles, essent la part millor conservada la de la banda oest.

En aquesta zona es pot veure com el T2 s'integraria en el traçat de la muralla, possiblement funcionant com una mena de bastió o torre. Encara que amb les dades disponibles actualment no es pot saber, en aquest cas és molt probable que el T2 es construís abans de la muralla, amb una funció diferent, i es reaprofités com a element defensiu. De fet, a la cantonada sud-oest del T2, s'hi va adossar no tan sols el mur sinó també un bastió de planta quadrangular.

Aquest mur continua cap al sud, assolint una longitud conservada d'aproximadament 60 m. S'ha de tenir en compte, però, que aquest mur ha estat refet en alguns punts amb la tècnica de la pedra en sec, per tant la intervenció hauria d'intentar recuperar els paraments originals, si és que existeixen.

Figura 77. Imatge zenital de la zona del T2 i els seus voltants. En lila es marca el possible traçat de la muralla, amb el bastió de planta quadrangular que s'adossa a la cantonada sud-oest del T2.

Imatge base: Projecte Pla Director.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	El bastió de planta quadrangular va ser parcialment intervingut pel projecte del Museu de Menorca de finals dels anys 80 del segle XX, però no es va excavar totalment. Lluís Plantalamor planteja a les seves planimetries el possible traçat de la muralla en aquesta part del jaciment.
	Beneficis	- Millora en la comprensió dels límits del poblat emmarcat per la muralla - Avenç en la investigació sobre aquests tipus de poblats talaiòtics - Recuperació d'estructures originals
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	40.000 €

PA-25: Pla d'intervenció a les estructures domèstiques del sector sud-oest

Com ja s'ha mencionat, l'arqueòloga Margaret Murray va realitzar diverses intervencions a Trepucó. En un moment donat dels seus treballs, va iniciar una excavació a un punt concret al sud-oest dels espais anomenats *Gallery* i *South Quarter*. Aquestes intervencions no es van finalitzar mai, i les estructures iniciades no s'han tornat a tocar des d'aquell moment.

Aquest pla proposa doncs la reexcavació d'aquestes estructures, amb l'objectiu d'intentar determinar les funcions i les possibles fases cronològiques de construcció i ús dels diversos espais que ara mateix s'intueixen.

Aquesta intervenció implicaria un estudi previ dels materials recuperats per Murray, actualment dipositats al Museu de Menorca, amb l'objectiu d'intentar determinar el seu origen i establir les connexions oportunes amb els nous materials que puguin anar sorgint durant les excavacions.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	Margaret Murray va iniciar les excavacons en aquesta zona que s'ha anomenat sector sud-oest. Actualment, és un espai que s'està degradant de forma constant, ja que no s'hi han realitzat treballs des dels anys 30.
	Beneficis	- Millora en la comprensió de l'entramat d'estructures domèstiques i/o productives i les seves relacions - Avenç en la investigació sobre aquests tipus de poblat talaiòtics - Recuperació d'estructures originals
Calendari i recursos	Prioritat	Mitjana
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	100.000 €

Figura 78. Ampliació de la imatge inicial d'aquest apartat on s'hi veu la zona en vermell que marca els límits de la intervenció amb codi PA-25.

Línies no prioritàries

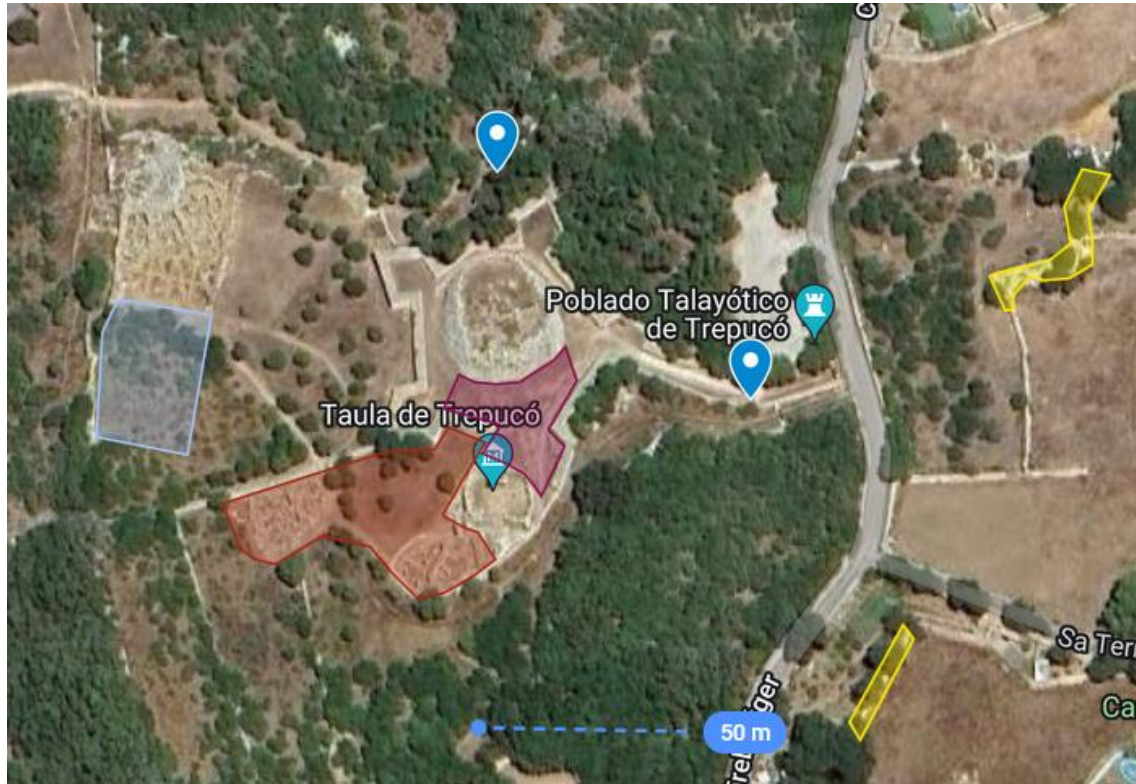

Figura 79. Vista general del poblat de Trepucó amb les zones no prioritàries però amb interès científic que es proposen intervenir en aquest apartat. El polígon vermell representa la unió de les zones amb estructures domèstiques iniciades per Margaret Murray, el polígon fúcsia és l'espai entre el T1 i el recinte de taula, el polígon blau cel és l'Espai est del T2, les zones ressaltades en groc son els possibles trams de muralla de la banda est i el T3?, i les dues indicacions puntuals en blau marquen la ubicació dels hipogeus H1 i H2.

Mapa base: Google My Maps:

<https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?hl=es&mid=14gFbduDtVEYsb4c5i5zL7hAmwUy3Xak&ll=39.87396603574116%2C4.264535695776734&z=18>

PA-26: Pla per unir les zones amb estructures domèstiques iniciades per Margaret Murray (*Gallery*, *South Quarter* i cases del sector sud-oest)

Margaret Murray va realitzar diverses intervencions a Trepucó, entre les que es compten dues zones concretes amb estructures aparentment domèstiques. Com ja s'ha mencionat a l'apartat corresponent a actuacions d'adequació de monuments, aquests dos espais necessiten d'intervencions puntuals de rehabilitació i condicionament. Si bé la zona anomenada *Gallery* i *South Quarter* ja va ser reexcavada el 2010 (PAC SL 2010), les estructures del sector sud-oest no s'han tornat a tocar des dels anys 30 del segle XX. Per això, a l'apartat d'intervencions prioritàries, es proposa la reexcavació d'aquestes estructures domèstiques.

La potència a la qual es troben aquests conjunts en relació amb la cota actual de terreny fa pensar que sota el sòl actual dels seus voltants hi pugui haver més estructures. La intervenció que es proposa, doncs, inclouria l'excavació de l'espai entre els dos sectors. Aquests treballs podrien ajudar a entendre millor la distribució dels espais dins el poblat, i fins i tot, donar algunes pistes sobre l'urbanisme i l'organització de les estructures (veure polígon vermell a la figura 80).

Figura 80. Ampliació de la imatge inicial d'aquest apartat on s'hi veu la zona en vermell que marca els límits de la intervenció amb codi PA-26.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	L'arqueòloga Margaret Murray va intervenir en dos punts de la banda sud del jaciment on s'hi van documentar diverses estructures domèstiques. Aquestes dues zones queden relativament a prop entre sí, i és altament probable que l'espai no excavat contingui restes arqueològiques.
	Beneficis	- Millora en la comprensió de l'estructuració urbanística de la banda sud del poblat - Avenç en la investigació sobre aquests tipus de poblat talaiòtics - Unificació d'espais que comportarà una millora en la comprensió general del jaciment
Calendari i recursos	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	150.000 €

PA-27: Pla d'intervenció a l'espai entre el talaiot T1 i el recinte de taula

L'estudi dels talaiots, com s'ha mencionat a l'apartat anterior, és una de les línies prioritàries en el marc de l'arqueologia insular. Tot i això, per entendre millor aquestes estructures és imprescindible relacionar-les amb el seu entorn. L'espai que es proposa intervenir en aquest cas és el que hi ha actualment entre la façana del T1 i la part posterior del recinte de taula (veure polígon fúcsia a la figura 81).

Per la pròpia configuració del T1, sembla probable que, com a mínim a la part de la façana, existís algun edifici adossat, que proporcionaria l'alçada necessària per accedir a la possible escalinata o entrada monumental de la part alta de la façana del talaiot.

Encara que es tracti d'una zona d'aproximadament 470 m² de superfície, la potència entre el nivell actual de sòl i la roca mare no sembla gaire. El fet és que es tracta d'un espai molt alterat i probablement completament arrasat en el s. XVIII, quan es va construir la fortificació en estrella. Tot i això, existeix la possibilitat que apareguin estructures en negatiu o fins i tot alguns fonaments o marques a la roca, que proporcionin informació sobre les possibles estructures que avui en dia ja no són visibles.

Espai est del T2

Actualment es pot observar de forma evident com entre la part alta de l'estructura domèstica C4, adossada al T2, i els terrenys adjacents cap a l'est, hi ha una diferència de cota important. Això fa pensar en l'elevada probabilitat que existeixin restes de certa magnitud encara no descobertes sota el sòl en aquest punt del poblat (veure polígon rosat a la figura 81).

Es proposa doncs una intervenció en extensió, que s'hauria de realitzar probablement en diverses campanyes.

Aquesta intervenció tindria objectius molt similars a la proposada per la zona d'unió entre les estructures domèstiques excavades per Murray. D'aquesta manera, sumant les dues intervencions (que no tenen per què ser simultànies) proporcionarien molta informació rellevant per entendre millor la distribució dels espais i les tipologies d'edificis dins el poblat, i fins i tot, donar algunes pistes sobre l'urbanisme i l'organització interna.

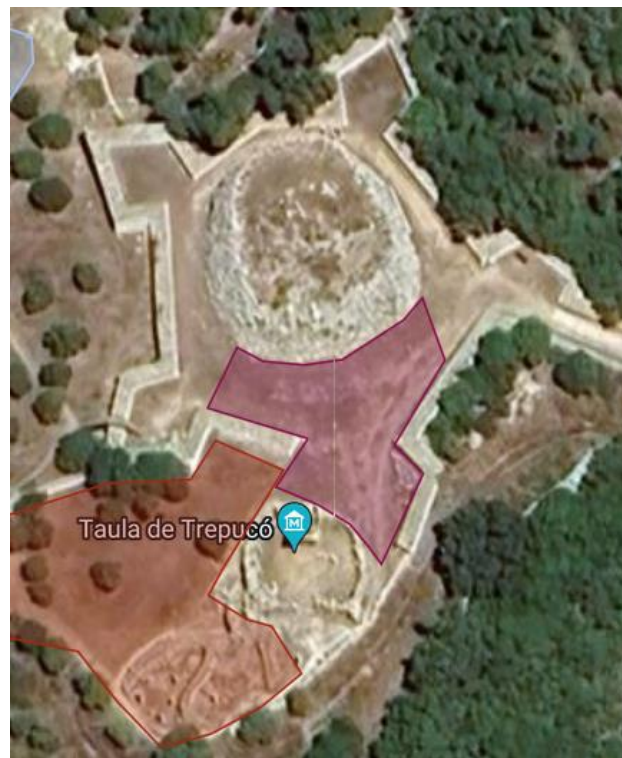

Figura 81. Ampliació de la imatge inicial d'aquest apartat on s'hi veu la zona en rosa que marca els límits de la intervenció amb codi PA-27.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	Durant la construcció de la fortificació en estrella del segle XVIII, es va aplanar la zona entre el T1 i el recinte de taula, eliminant-se les estructures prehistòriques que podien restar.
	Beneficis	- Unificació d'espais que comportarà una millora en la comprensió general del jaciment. - Possible documentació de fonaments o estructures negatives que originalment hi hauria entre el T1 i el recinte de taula, augmentant el coneixement d'aquests espais.
Calendari i recursos	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	50.000 €

PA-28: Pla d'intervenció a l'espai sud del Talaiot T2

Actualment es pot observar de forma evident com entre la part alta de les estructures domèstiques al sud del talaiot T2 i els terrenys adjacents cap al sud, hi ha una diferència de cota important. Això fa pensar en l'elevada probabilitat que existeixin restes de certa magnitud encara no descobertes sota el sòl en aquest punt del poblat (veure polígon blau cel a la figura 82).

Es proposa doncs una intervenció en extensió, que s'hauria de realitzar probablement en diverses campanyes.

Aquesta intervenció tindria objectius molt similars a la proposada per a la zona d'unió entre les estructures domèstiques excavades per Murray. D'aquesta manera, sumant les dues intervencions (que no han de ser forçosament simultànies) proporcionarien molta informació rellevant per entendre millor la distribució dels espais i les tipologies d'edificis dins el poblat i, fins i tot, donar algunes pistes sobre l'urbanisme i l'organització interna.

Figura 82. Ampliació de la imatge inicial d'aquest apartat on s'hi veu la zona en blau cel que marca els límits de la intervenció amb codi PA-28.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	La tanca que queda a la banda est del talaiot oest T2 no ha estat mai intervinguda, però per la potència de sediment que es pot observar en el perfil de terra entre aquesta zona i la part excavada a l'oest, es pot intuir que en el subsòl hi resten gran quantitat d'estructures arqueològiques.
	Beneficis	- Ampliació de la comprensió del jaciment - Continuitat en la investigació - Ampliació en el coneixement de l'estructuració interna del poblat
Calendari i recursos	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	800.000€

PA-29: Pla de documentació de possibles trams de muralla de la banda est i del T3

A banda del tram de muralla documentat a la banda oest, relacionat amb el talaiot oest, és probable que se'n conservin d'altres. De fet, a la proposta de límits del poblat realitzada per Míriam Castrillo, es marquen algunes línies muràries a la banda est del poblat, que s'interpreten com a tal (veure polígons grocs a la figura 83).

Aquesta intervenció s'hauria de valorar abans de ser iniciada per diversos motius. El primer és que es tracta d'estructures que es troben actualment en diverses finques de titularitat privada, i per tant els tràmits per sol·licitar permís s'haurien de gestionar d'acord amb aquesta situació.

Un altre fet a tenir en compte és que les restes que actualment es proposen com a possibles trams de muralla es troben en bastant mal estat de conservació. S'hauria d'intentar realitzar algun procediment poc invasiu (prospecció o fins i tot alguna cala puntual), per valorar les possibilitats reals d'identificació d'aquestes estructures.

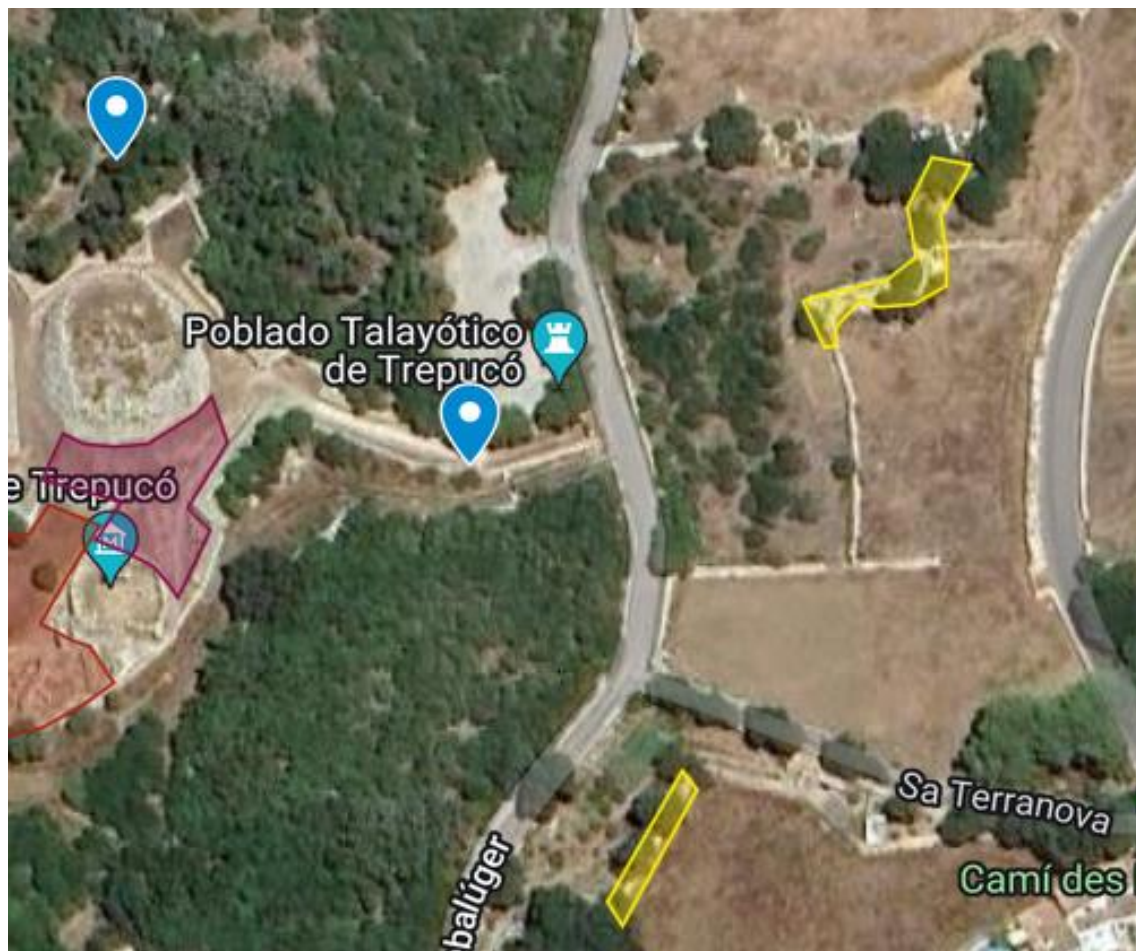

Figura 83. Ampliació de la imatge inicial d'aquest apartat on s'hi observen les zones en groc que marca els límits de la intervenció amb codi PA-29.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	Lluís Plantalamor i Míriam Castrillo plantegen a les seves planimetries el possible traçat de la muralla en aquesta part del jaciment, però actualment no està clar si les restes corresponen a aquesta estructura o no.
Calendari i recursos	Beneficis	- Millora en la comprensió dels límits del poblat emmarcat per la muralla - Avenç en la investigació sobre aquests tipus de poblat talaiòtics - Recuperació de possibles estructures originals
	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	40.000 €

PA-30: Pla d'intervenció a l'Hipogeu H1

Just a l'inici del camí d'accés al jaciment des de l'aparcament, s'hi troba l'H1 (vegeu fig. 58). Es tracta d'un hipogeu construït sota la cota del sòl, excavat a la roca. Actualment és visitable i s'hi pot accedir, i és altament probable que després del seu abandonament fos reaprofitat com a corral o refugi de bestiar.

No es té més informació al respecte, per la qual cosa es proposa una intervenció arqueològica que impliqui l'excavació dels possibles nivells interiors de la cova.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	Aquest hipogeu no ha estat objecte de cap intervenció arqueològica. És probable que es reutilitzés com a estable per animals o com a magatzem.
	Beneficis	- Ampliació de les estructures visitables del jaciment - Possible avenç en el coneixement d'aquest tipus d'estructures, probablement funeràries, que es troben a l'interior dels poblats - Possible recuperació i documentació de restes antropològiques i aixovar original
Calendari i recursos	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	30.000 €

PA-31: Pla d'intervenció a l'Hipogeu H2

De la mateixa manera, a la banda nord del jaciment (vegeu figures 59 i 60), a una cota més baixa que el talaiot T1, s'hi troba una cova artificial excavada en la façana del desnivell. Es podria tractar d'una cova natural que va ser reaprofitada, adaptant la seva estructura a la dels hipogeus de planta complexa.

És una cova accessible a peu pla que té una entrada molt oberta, i en el seu interior s'hi poden observar diversos espais. Les parets no estan gaire regularitzades i, encara que s'hi pot accedir perfectament, a la part més interna el sostre baixa. Amb les condicions actuals, no es pot saber la superfície total de l'espai.

La funcionalitat d'aquest tipus d'hipogeus s'ha relacionat amb el món funerari, per la seva semblança formal amb els hipogeus de planta complexa localitzats a les necròpolis. Tot i això, aquesta funció als poblats no s'ha pogut establir de forma clara per dos motius principalment. El primer és que normalment aquestes estructures s'han anat reaprofitant amb el temps, ja sigui per fer-les servir com a estables o refugis de bestiar, o com a cisternes, segons el cas. Això va provocar el buidatge sistemàtic i l'adequació als nous usos, fets que han contribuït a que actualment moltes d'aquestes estructures tinguin un aspecte diferent al que tindrien originalment. El segon motiu és la manca d'intervencions arqueològiques específiques en aquests tipus d'estructures. Si bé és cert que s'han realitzat algunes intervencions (per exemple a la C4 de Montefí, per citar la més recent), les conclusions no són del tot clares.

Tenint en compte el que s'acaba d'exposar, es proposa una intervenció arqueològica a l'interior d'aquest monument, per intentar establir tant la seva configuració com el seu possible ús original.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip d'investigació adjudicatari del contracte
	Antecedents	Aquest hipogeu no ha estat objecte de cap intervenció arqueològica. És probable que es reutilitzés com a estable per animals o com a magatzem.
	Beneficis	- Ampliació de les estructures visitables del jaciment - Possible avenç en el coneixement d'aquest tipus d'estructures, probablement funeràries, que es troben a l'interior dels poblats

		- Possible recuperació i documentació de restes antropològiques i aixovar original
Calendari i recursos	Prioritat	Baixa
	Planificació	Actuació a llarg termini (6-10 anys)
	Recursos econòmics	40.000 €

PA-32: Aixecament fotogramètric del jaciment de Trepucó

L'actuació consisteix en realitzar un aixecament fotogramètric detallat del jaciment de Trepucó, utilitzant tecnologia fotogramètrica per crear models tridimensionals precisos dels elements arqueològics visibles i millorar el coneixement científic i la conservació del jaciment, després d'haver realitzat el pla de prospecció general per establir els límits reals del poblat

L'aixecament fotogramètric consistirà en la captura sistemàtica d'imatges d'alta resolució del jaciment des de diferents angles i distàncies, per tal de generar models 3D exactes de les estructures arqueològiques del jaciment. Aquests models serien un instrument útil per obtenir una representació virtual de gran previsió per al seu estudi, documentació, conservació i interpretació, i també podran ser utilitzats en materials divulgatius per als visitants i en projectes educatius.

El treball consistirà en la captura d'imatges (terra i dron) cobrint totes les perspectives de les estructures amb equips fotogràfics d'alta qualitat, el processament de les dades mitjançant programari especialitzat en fotogrametria, la generació d'un núvol de punts 3D a partir de les imatges i la creació del model 3D i ortofotografies amb precisió mil·limètrica. També caldrà verificar els resultats i l'exactitud del model 3D mitjançant la comparativa amb dades topogràfiques.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Servei de Patrimoni Històric del CIME
		Perfils tècnics: - Equip especialitzat en fotogrametria amb la supervisió d'un arqueòleg
	Antecedents	El jaciment no disposa d'una base fotogramètrica completa que permeti documentar amb precisió les seves estructures. Fins ara, la informació disponible ha estat recollida mitjançant mètodes topogràfics tradicionals i fotografies bidimensionals.
	Beneficis	- Disposar d'una documentació precisa i exhaustiva - Permetre l'anàlisi de les estructures arqueològiques en matèria de conservació i restauració. - Convertir els models fotogramètrics en instruments de difusió digitals (realitat augmentada, interactius...). - Ser un instrument per a la millora en la investigació científica

		- Disposar d'un còpia digital del jaciment davant de desastres naturals o intervencions humanes que puguin malmetre les estructures.
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	40.000 €

14. Accessibilitat i serveis

El programa per a la millora de l'accessibilitat i serveis del poblat de Trepucó inclou una sèrie d'actuacions que busquen optimitzar l'accés al jaciment, fomentar la mobilitat sostenible, garantir l'accessibilitat universal i restablir els serveis de recepció als visitants. Aquestes actuacions es desplegaran en col·laboració amb diverses institucions per assegurar que el jaciment es converteixi en un model d'accessibilitat i en un punt de referència per als visitants.

Objectius:

- Millorar l'accessibilitat al jaciment de Trepucó mitjançant la revisió de les rutes d'accés, fomentant la mobilitat sostenible amb la creació de carrils per a vianants i ciclistes i la restricció del trànsit motoritzat.
- Garantir l'accessibilitat universal per a persones amb mobilitat reduïda i discapacitats sensorials o intel·lectuals, adaptant els recorreguts i la informació del jaciment a diferents necessitats.
- Restablir i millorar els serveis de recepció i atenció al visitant, amb la creació d'un punt d'informació, la instal·lació de lavabos i zones de descans, i la provisió de recursos interpretatius que enriqueixin l'experiència dels visitants.

PA-33: Revisió de les rutes d'accés al poblat de Trepucó

Creació d'una comissió interinstitucional, formada per representants del Consell Insular de Menorca i els ajuntaments de Maó, Es Castell i Sant Lluís amb l'objectiu de dur a terme una revisió global de les rutes d'accés al poblat de Trepucó, analitzant el seu estat actual des de diferents perspectives, consensuant i concretant les actuacions de millora i el seu trasllat als departaments responsables de la seva implementació.

Àmbits d'anàlisi i suggeriments:

- a) Idoneïtat de l'actual distribució del trànsit motoritzat per la zona de Trepucó. Tots els camins d'accés a Trepucó permeten el trànsit motoritzat, amb l'única restricció, en tot cas, del doble sentit de circulació, de manera que cap de les rutes possibles es suggereix o fomenta com a prioritària. Estudiar la possible retirada de senyals informatius viaris en aquelles vies principals des d'on es vulgui dissuadir de l'accés amb vehicle privat fins a l'aparcament interior del poblat de Trepucó.

- b) Punt d'entrada prioritari. Actualment és l'aparcament del propi jaciment. Es proposa que el punt d'entrada de la visita al jaciment sigui des de l'actual accés per a vianants oberts des de la zona esportiva de Bintalfa, i reservar l'actual aparcament per a bicicletes, persones amb mobilitat reduïda i per a vehicles de neteja, manteniment i serveis.
- c) Prolongació del carril mixt pintat per a vianants i bicicletes. Actualment hi ha carril senyalitzat al camí de Trepucó i al camí de Bintalfa fins a l'encreuament entre aquests dos camins. Es podria fer arribar fins a l'aparcament interior del jaciment. Instal·lació de bandes sonores al llarg de tot el recorregut d'aquest carril, per a la millora de la seguretat dels vianants i ciclistes, i enllumenat d'aquest recorregut amb balises de baix impacte en contaminació lumínica.
- d) Mesures de foment de la mobilitat sostenible. Indicació de distància i temps de recorregut a peu i en bicicleta annexa als senyals viaris sobre Trepucó en punts estratègics.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Consell Insular de Menorca (Agència Menorca Talaiòtica i Departament de Mobilitat) - Departaments de Mobilitat i Polícies locals de Maó, Es Castell i Sant Lluís
		Perfils tècnics: - Enginyer de camins - Tècnic de mobilitat
	Antecedents	Actualment totes les vies d'accés que duen a Trepucó tenen senyalització viària que indica el jaciment. L'any 2001 es va habilitar un aparcament interior a la zona arqueològica, que s'ha gestionat com l'accés prioritari al jaciment. L'any 2017 es va habilitar un accés per a vianants des de la zona esportiva i escolar de Bintalfa, que compta amb una àmplia zona d'aparcament per a cotxes i autocars.
	Beneficis	- La revisió, ordenació i millora general de les rutes l'accés a Trepucó traurà pressió de vehicles privats als camins d'accés que, per la seva amplada estreta, generen problemes ocasionals de trànsit. - El foment de la mobilitat sostenible i la priorització de l'accés principal per la zona de Bintalfa desincentivarà l'ús del vehicle privat.

Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Revisió de les rutes actuals i possibles canvis en la senyalització: Actuació a curt termini (1-2 anys) Possibles canvis en els accessos d'entrada al jaciment i prolongació del carril mixt vianants-bicicletes: Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	Projecte: 10.000 €

PA-34: Pla d'accessibilitat universal

Elaboració d'un pla que proposi, prioritz i quantifiqui les actuacions necessàries per avançar cap a l'accessibilitat universal al poblat de Trepucó:

- a) Solucions físiques sostenibles per fer accessible el recorregut principal de visita a persones amb mobilitat reduïda. Anivellaments de sòl, substitució d'escaleres per rampes al camí d'accés des de Bintalfa, instal·lació puntual de plataformes de fusta per al pas de cadires de rodes.
- b) Elements personals de suport a persones amb mobilitat reduïda i mitjans d'accés a la informació en diversos llenguatges per a persones amb discapacitat sensorial i/o intel·lectual: codis d'accés amb dispositius intel·ligents als plafons informatius generals per a l'accés a informació adaptada, pictogrames, dispositius electrònics especials per a ús dels visitants.
- c) Informació accessible. Publicacions en llenguatge fàcil, informació multilinguatge als recursos i fonts oficials d'informació pública.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Fundació de Persones amb Discapacitat de Menorca - ASSORME - ONCE
		Perfils tècnics: - Tècnic d'accessibilitat
	Antecedents	La Fundació de Persones amb Discapacitat de Menorca coneix les necessitats dels jaciments arqueològics. El seu tècnic en accessibilitat ha fet formació sobre accessibilitat al patrimoni cultural i col·labora amb l'Agència Menorca Talaiòtica i amb la Fundació Foment del Turisme de Menorca. Així mateix, ASSORME ha editat un llibret amb la denominació dels principals llocs de Menorca Talaiòtica en llengua de signes. El Consell ja ha executat projectes d'accessibilitat universal al centre d'interpretació de Torre d'en Galmés, inclosa l'edició d'una guia del jaciment en llenguatge fàcil.
	Beneficis	Aconseguir que un dels poblats prehistòrics més grans i representatiu de la Menorca Talaiòtica per la tipologia diversa de monuments que conté (talaiots, taula i cases) sigui altament accessible, a diferència d'altres jaciments que, per raons orogràfiques o estructurals, ho tenen més difícil.

Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Elaboració del pla: actuació a curt termini (1-2 anys) Implementació de les mesures: actuació a mig termini (3-5 anys)
	Recursos econòmics	Redacció del pla: 8.000 € Implementació de les mesures: segons determini el pla.

PA-35: Servei de recepció i atenció als visitants

Es proposa recuperar el servei de recepció i atenció als visitants amb què va comptar el poblat de Trepucó fins l'any 2012, però reubicat al nou punt d'accés prioritari (vegeu PA-33, b).

D'acord amb les previsions del Pla de gestió de Menorca Talaiòtica per als jaciments del grup 1, Trepucó ha de comptar amb els recursos necessaris per poder prestar una atenció de qualitat. La titularitat pública de la parcel·la on s'ubica l'accés per a vianants des de Bintalfa, facilita que aquesta àrea pugui acollir serveis per a altres funcions que la de simple punt d'entrada.

Propostes d'actuació:

- a) Restitució del servei de recepció de visitants i de la figura de l'informador. L'opció més senzilla és instal·lar una caseta prefabricada a la nova entrada del jaciment, amb aïllament tèrmic i climatitzada per al confort de la persona que hi treballi. Es recomana, tanmateix, que s'estudiï la possibilitat de construir un edifici més espaiós i amb més possibilitats a l'extrem nord d'aquesta parcel·la, en el triangle de terreny adjacent al camí d'accés, que ocupa una superfície de més de 700 m². Està situat en un entorn urbanísticament molt alterat. Aquest edifici, en planta baixa, amb una arquitectura respectuosa amb el paisatge i que s'integri bé en l'entorn, faria les funcions de centre de recepció de visitants, amb banys públics, punt d'aprovisionament d'aigua potable o servei de minibar, i podria comptar amb una aula didàctica o d'usos múltiples. Si s'opta per una caseta prefabricada, aquests serveis s'haurien d'habilitar en estructures semblants annexes.
- b) Establiment d'un horari de visites de pagament amb servei als visitants.
- c) Dotació de recursos per a la visita i la interpretació del jaciment: fulletó de mà amb el circuit de visita (inclòs amb el tiquet d'entrada), dispositius electrònics d'informació (audioguies, dispositius especials per a visitant amb discapacitat), bastons-cadira per a visitants amb mobilitat reduïda, venda de publicacions i marxandatge sobre la Menorca Talaiòtica.
- d) Establiment d'un espai per a la ubicació de WC químics temporals per a la realització d'activitats puntuals amb previsió de públic nombrós.
- e) Ubicació d'un plafó de notícies al costat de la caseta de recepció, per a la comunicació d'informacions relacionades amb el jaciment: projectes d'investigació en marxa, jornades de portes obertes, calendari d'activitats públiques al propi jaciment o relacionades amb aquest a altres llocs.
- f) Instal·lació d'un punt de recollida selectiva de residus, i gestió del buidat freqüent dels contenidors o papereres.

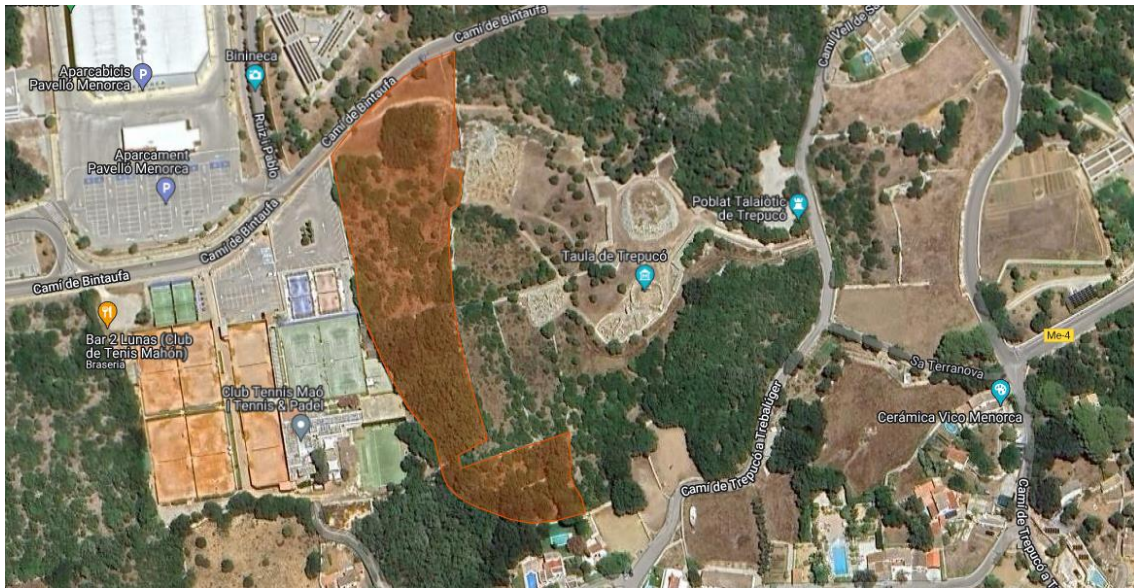

Figura 84. En color taronja, parcel·la propietat de l'Ajuntament de Maó, adjacent a les pistes de tennis i al camí d'accés des de la zona esportiva de Bintaufa

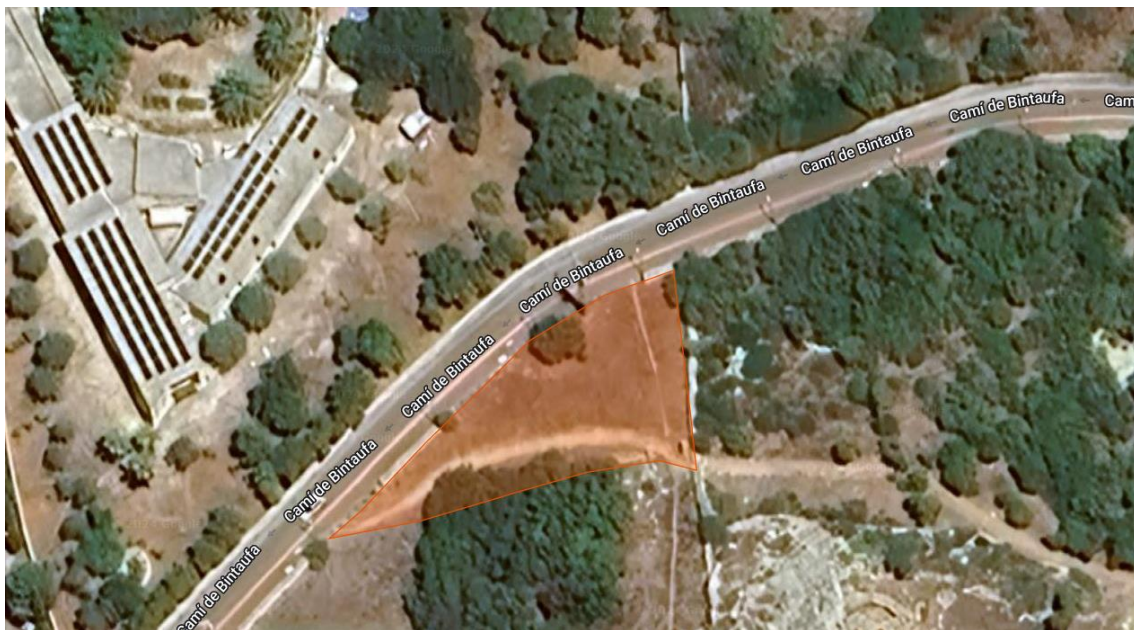

Figura 85. En color taronja, triangle de terreny de més de 700 m2 per a la instal·lació o construcció del centre de recepció i altres serveis als visitants

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Ajuntament de Maó - Fundació Foment del Turisme - Fundació per a Persones amb Discapacitat - Consorci de Residus i Energia de Menorca
		Perfils tècnics: - Arquitecte - Enginyer - Tècnic de didàctica del patrimoni - Dissenyador - Empreses constructores i instal·ladors
	Antecedents	Fins el 2012 va existir una caseta amb informador turístic per a la recepció de visitants, gestionada per l'extinta Fundació Destí en el marc de la Xarxa Menorca Monumental. El servei estava operatiu de maig a octubre, i es cobrava entrada per a la visita, com a la Naveta des Tudons o Torre d'en Galmés.
	Beneficis	- La creació d'un espai de recepció i atenció als visitants i la provisió de serveis és imprescindible per convertir el poblat de Trepucó en el jaciment visitable de referència de la zona de llevant de Menorca. - L'existència d'aquest servei i la seva difusió permetrà incrementar el nombre de visites, contribuirà a una millor comprensió del jaciment per part dels visitants i, en conseqüència, millorarà la seva experiència i valoració.
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	300.000 €

15. Programa de difusió i dinamització

El programa de difusió i dinamització té com a objectiu millorar l'experiència del visitant, facilitar la comprensió del jaciment i promoure l'accés al patrimoni cultural a través de diverses accions. Aquestes inclouen la creació d'àrees temàtiques que expliquin l'evolució històrica del jaciment, el redisseny del circuit de visita, la instal·lació de plataformes d'observació i la millora integral de la senyalització interpretativa. També es potencia l'accessibilitat amb noves tecnologies com la realitat augmentada, així com la creació de materials divulgatius en diversos formats per a diferents tipus de públics. A més, el programa inclou la creació d'activitats educatives, culturals i lúdiques per a diferents segments de la població, incloent-hi el públic familiar, escolar i turístic.

Objectius:

- Millorar la comprensió i interpretació del jaciment mitjançant circuits temàtics i senyalització accessible.
- Promoure l'accessibilitat universal amb eines com la realitat augmentada i informació adaptada per a persones amb discapacitat.
- Impulsar la difusió cultural i educativa a través d'activitats interactives, tallers didàctics i jocs per a públics diversos.
- Fomentar la dinamització del jaciment amb activitats culturals, visites guiades i la creació d'espais d'esbarjo per a famílies i escoles.
- Integrar noves tecnologies per enriquir l'experiència del visitant amb aplicacions mòbils, codis QR i recursos digitals.

PA-36: Disseny de les àrees temàtiques

La creació de quatre àrees temàtiques, vinculades als quatre monuments/sectors del jaciment més significatius, té per objectiu ajudar el visitant a comprendre el jaciment en la seva evolució històrica, des de la seva construcció i primer ús fins a la situació actual (allò que veu el visitant), passant per les reutilitzacions que han tingut en diverses èpoques històriques i les intervencions arqueològiques i de restauració.

No es tracta, per tant, de donar exclusivament una informació de caràcter arqueològic, sinó de facilitar que el visitant no especialitzat sigui capaç d'identificar i distingir les estructures de la prehistòria de les que van ser construïdes en èpoques posteriors, d'imaginar i recrear la vida quotidiana i les diverses activitats dels pobladors del jaciment, i de resseguir les transformacions de l'espai fins assolir el seu aspecte actual.

El contingut detallat i el disseny d'aquestes quatre àrees temàtiques és una tasca prèvia a la redefinició del circuit de visita i la revisió de tota la senyalització interpretativa.

Àrea temàtica 1 (AT1): el talaiot T1

Situada en la zona d'accés al jaciment venint de l'aparcament interior, a l'àrea que ocupa l'antic bastió est de la fortificació francesa, avui parcialment desaparegut, on actualment hi ha un banc de jardí i el plafó explicatiu del talaiot T1 (figura 86).

En aquesta àrea temàtica s'explicarà la construcció i ús del talaiot, i la seva reutilització com a fortificació al segle XVIII, incloses la construcció d'un tram de paret seca a la part baixa del nord-est del T1) i l'edificació de la muralla en forma d'estrella al seu voltant. En aquest punt també s'explicarà el marcat a terra del traçat original dels bastions avui desapareguts d'aquesta fortificació (vegeu PA-14).

Figura 86. Ubicació de l'àrea temàtica 1

Àrea temàtica 2 (AT2): el recinte de taula

Situada en l'angle est de l'àrea que ocupava el bastió sud-est de la fortificació, avui pràcticament desaparegut. Actualment hi ha una acumulació de pedres ciclòpies que hauran de ser remogudes i traslladades a un altre indret (vegeu PA-17).

Aquesta àrea temàtica explicarà les hipòtesis sobre el procés de construcció del recinte de taula, funcionalitat, ús i ritual, l'excavació a càrrec de Margaret Murray i la instal·lació del suport de formigó el 1932, i les intervencions posteriors més rellevants.

Figura 87. Ubicació de l'àrea temàtica 2

Àrea temàtica 3 (AT3): sector oest

La ubicació exacta d'aquesta àrea temàtica es determinarà després de dur-se a terme el projecte de reexcavació, restauració i consolidació del sector oest del poblat, elaborat l'any 2019 i pendent d'execució.

En aquesta àrea temàtica s'explicarà la vida quotidiana i les activitats domèstiques del poblat, amb referència a les estructures visibles. Els recursos d'interpretació que s'emprin en aquesta àrea temàtica tenen una importància cabdal perquè el públic de tots els tipus i edats pugui imaginar i recrear la vida i les feines en aquest poblat, i per tant les il·lustracions i els recursos didàctics seran especialment rellevants.

Figura 88. En blau, àrea reservada per a la intervenció arqueològica (vegeu PA-28). En taronja, zona d'ubicació de l'àrea temàtica 3.

Àrea temàtica 4 (AT4): muralla

Situada en una àrea que actualment queda fora del circuit de visita. Quan s'hagi excavat, consolidat i restaurat, aquesta àrea s'haurà d'incloure dins el circuit, degudament senyalitzada. La ubicació concreta de l'àrea temàtica es determinarà després d'aquesta intervenció arqueològica.

En aquesta s'explicarà la muralla, tant des del punt de vista simbòlic com funcional, els aspectes defensius del poblat, i les evidències/hipòtesis de l'atac púnic al poblat de Trepucó a finals del segle III ANE, en el context de la Segona Guerra Púnica.

Figura 89. Zona d'ubicació de l'àrea temàtica 4.

Context	Agents implicats	Institucionals:
		- Agència Menorca Talaiòtica
	Antecedents	Perfils tècnics:
		- Museògraf - Tècnic de didàctica del patrimoni - Dissenyador
	Beneficis	- Millorar la comprensió i interpretació del jaciment en la seva evolució històrica

		- Identificar i distingir les infraestructures de la prehistòria de les que van ser construïdes en èpoques posteriors - Conèixer les intervencions arqueològiques d'excavació i restauració - Imaginar i recrear la vida quotidiana i les activitats dels pobladors del poblat, i resseguir les transformacions de l'espai fins assolir el seu aspecte actual
Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a curt termini (1-2 anys)
	Recursos econòmics	4.000 € (projecte)

PA-37: Nou circuit de visita

Disseny i elaboració d'un nou circuit de visita del jaciment, aprofitant l'ampliació, l'any 2018, de la zona visitable a partir de l'adquisició pública de la zona coneguda com l'hort de Dalt s'Estança de Trepucó.

Aquest circuit ha d'atendre les següents necessitats:

- a) Creació d'àrees temàtiques que ajudin a comprendre i interpretar la història, l'evolució, les transformacions i els usos del poblat, tant en època prehistòrica com al llarg de la història posterior: moments diferents d'ús del poblat (època de construcció dels talaiots, època de construcció de la taula), destrucció púnica a finals del s. III ANE, ocupacions posteriors, transformació amb usos militars al segle XVIII, intervenció de Margaret Murray de 1930-1932, intervencions en època contemporània.
- b) Vinculació de la informació proporcionada pels plafons estàtics amb aquest nou circuit de visita.
- c) Reconversió de l'escala que connecta la zona del talaiot T1 amb el sector oest (vegeu PA-15)
- d) Instal·lació d'una escala i plataforma per pujar dalt el talaiot T1 sense afectar-lo, amb accés des del costat nord-oest d'aquest talaiot per minimitzar l'impacte visual.

Figures 90 i 91. Tipologies de plafons directoris/plànol per a exterior

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Fundació Foment del Turisme - Fundació per a Persones amb Discapacitat - ASSORME - ONCE - SILME
		Perfils tècnics: - Tècnic de didàctica del patrimoni - Museògraf - Tècnic de gestió cultural - Tècnic d'accessibilitat - Dissenyador
	Antecedents	Ja existeix una senyalització de l'actual circuit de visita, amb uns petits plafons amb fletxes de direcció sobre suports d'acer inoxidable, però aquest circuit està obsolet perquè va ser dissenyat abans de l'adquisició pública de la zona central-oest del poblat, l'any 2018, i no s'ha revisat. A l'entrada del centre zoològic "Lloc de Menorca", entre Maó i Alaior, hi ha un plafó amb un mapa de recorregut, il·lustrat i en 3D (vegeu il·lustració). Aquest tipus de plànols són més accessibles que els plànols esquemàtics amb visió zenital, especialment per a infants, persones que tenen dificultats d'orientació, i persones amb trastorns de comunicació o discapacitat cognitiva.
	Beneficis	- El nou circuit de visita, acompanyat de l'adequada senyalització, facilitarà la comprensió i interpretació del jaciment al públic no especialitzat. - La creació d'àrees temàtiques i infraestructures d'observació contribuirà a la comprensió de l'evolució històrica del jaciment, amb les seves reutilitzacions i transformacions, i també permetrà la realització de visites o activitats centrades en un aspecte particular del jaciment. - Aquest model es pot prendre com a referència tant per a la instal·lació d'un plafó similar a l'entrada de Trepucó com per a l'edició del fulletó de mà per als visitants.
Calendari i recursos	Prioritat	Alta-mitja
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	18.000 € (projecte)

PA-38: Nova senyalització interpretativa

Revisió integral de la senyalització interpretativa del poblat de Trepucó, amb atenció als següents aspectes:

- a) Increment significatiu del nombre de plafons, tant els que ofereixin informació general o temàtica sobre el jaciment, com els que donin informació sobre un element en concret.
- b) Disseny unificat dels plafons informatius, tant pel que fa a la imatge com al contingut, que es correspongui al circuit de visita i a les àrees temàtiques i ajudi a interpretar el conjunt del jaciment, amb la seva gran extensió, i cada element en particular.
- c) Revisió de la informació gràfica: ha de resultar comprensible i significativa per al visitant. En els plànols, el punt de vista de la il·lustració ha de ser el mateix de la ubicació del plafó.
- d) Incorporació nous continguts als plafons informatius: remodelació del segle XVIII (construcció de la fortificació, ús del talaiot **T1** com a plataforma artillera), sobre Margaret Murray i la seva intervenció a Trepucó, fotografies antigues i modernes (Arxiu d'Imatge i So de Menorca) que mostrin la vinculació de la població de Menorca amb el jaciment.
- e) Incorporació d'elements d'informació complementària a la informació estàtica dels plafons: codis d'accés mitjançant dispositius intel·ligents, pictogrames i codis d'atenció a la diversitat funcional i les discapacitats, il·lustracions sobre la vida al poblat en l'època en què fou construït i habitat.
- f) Marcatge a terra de tot el perímetre desaparegut del mur abaluartat francoespanyol del segle XVIII.
- g) Disseny i instal·lació d'estructures d'interpretació a l'aire lliure que permetin disposar d'elements d'interpretació que acompanyin la visita i que tinguin més entitat que la que ofereixen els plafons bàsics. Instal·lació d'una o més pèrgoles amb plafons informatius i que també ofereixin espais d'ombra, a la zona de descans i jocs. Espai informatiu sobre les activitats que es facin al jaciment, tant de caràcter científic com divulgatiu.
- h) Disseny i impressió d'un fulletó de mà amb el circuit de visita i la informació imprescindible per a la interpretació del jaciment en la seva evolució històrica.
- i) Revisió del suport dels plafons informatius. Actualment són d'acer inoxidable, i en algun jaciment han estat robats
- j) Elaboració de dues aplicacions de realitat augmentada, accessibles des del mòbil personal dels visitants.

- k) Una aplicació s'utilitzaria dalt la plataforma superior del talaiot T1 , a través de la qual es visualitzaria el castell de Sant Felip en el segle XVIII i el propi talaiot reconvertit en plataforma artillera, amb un canó. Es podria simular el dispar del canó cap a Sant Felip.
- l) L'altra aplicació s'utilitzaria davant o dintre del recinte de taula, per explicar, en distintes capes, els diferents moments de construcció, ús i excavació (especialment la intervenció de Margaret Murray) en aquest recinte.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Fundació Foment del Turisme - Fundació per a Persones amb Discapacitat - ASSORME - ONCE - Arxiu d'Imatge i So de Menorca - SILME
		Perfils tècnics: - Tècnic de didàctica del patrimoni - Museògraf - Tècnic d'accessibilitat - Dissenyador
	Antecedents	El poblat de Trepucó ja compta amb alguns plafons interpretatius, i amb senyals d'indicació del circuit de visita i prevenció de pujada als talaiots. L'Agència Menorca Talaiòtica té un disseny estandarditzat per als plafons informatius dels jaciments de la Menorca Talaiòtica, susceptible de ser revisat i millorat, sempre amb la coherència d'emprar el mateix model a tot arreu.
	Beneficis	- La nova senyalització, que s'ha de dissenyar junt al nou circuit de visita, facilitarà la comprensió i interpretació del jaciment al públic no especialitzat. - La senyalització de les àrees temàtiques i infraestructures d'observació contribuirà a la comprensió de l'evolució històrica del jaciment, amb les seves reutilitzacions i transformacions. - La introducció de diversos llenguatges i la complementació de la informació dels plafons estàtics amb informació oferta a través de dispositius intel·ligents tindrà també un impacte positiu en matèria d'accessibilitat.

Calendari i recursos	Prioritat	Alta
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	50.000 €

PA-39: Programa educatiu de Trepucó

Elaboració d'un programa d'activitats educatives al poblat de Trepucó dirigit a l'escola reglada (educació infantil, primària i secundària), el lleure infantil i juvenil i el públic familiar, tant de Menorca com turístic.

Es proposa constituir una comissió per a l'assessorament actiu de l'empresa que sigui contractada per l'Agència Menorca Talaiòtica per a l'elaboració d'aquest programa, tant durant la fase de redacció com durant la seva implementació, per avaluar i actualitzar la seva execució. Aquesta comissió podria estar formada per representants de l'Agència Menorca Talaiòtica, Museu de Menorca, InJove, tres docents en representació dels centres educatius de la zona de Bintalfa i de les escoles de primària properes a Trepucó que hi vulguin participar, i l'entitat gestora del programa d'aprenentatge-servei "Un estiu per créixer".

El programa educatiu de Trepucó haurà de treballar els següents aspectes:

- Disseny, equipament (material i digital) i proposta d'activitats, amb especial atenció a l'Espai Margaret Murray.
- Elaboració de Situacions d'Aprenentatge (metodologia LOMLOE) per a primària i secundària.
- Acord de col·laboració participativa amb els centres educatius de primària i secundària de l'entorn que hi vulguin participar. Estudiar la reactivació del projecte "Adopta un monument" per aquests centres.
- Pla anual d'activitats de lleure educatiu per a infants i joves de diferents franges d'edat i per a famílies, amb atenció al públic local i turístic.
- Estudi i eventual elaboració d'una proposta de creació d'un camp d'aprenentatge de la Conselleria d'Educació del Govern de les Illes Balears a Trepucó, centrat en l'arqueologia experimental.

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Museu de Menorca - Conselleria d'Educació del GOIB
		Perfils tècnics: - Tècnic de didàctica del patrimoni - Equips docents dels IES Pasqual Calbó i Cap de Llevant - Equips docents dels centres de primària de l'entorn - Centre del Professorat de Menorca (Conselleria d'Educació) - Entitat gestora del programa "Un estiu per créixer"

	Antecedents	El programa "Adopta un monument", posat en marxa pel Consell Insular de Menorca el curs 2016-2017, va tenir continuïtat fins el 2019, amb bona acollida i resultats positius. El Museu de Menorca duu a terme un interessant programa d'activitats educatives que pot ser una bona referència per a Trepucó. El grup de recerca DIDPATRI sobre didàctica del patrimoni de la Universitat de Barcelona, el març de 2017 va dirigir un curs de la UIMIR. Són un grup de referència per a futures formacions i assessorar en el desenvolupament del programa educatiu de Trepucó.
	Beneficis	- El disseny i execució d'un programa educatiu, ben dissenyat i dotat amb els recursos necessaris, convertirà aquest jaciment en el principal punt de referència de la zona de llevant de Menorca en activitats de didàctica del patrimoni arqueològic i històric. - Intensificarà la vinculació amb Trepucó de la comunitat educativa, les famílies locals i el turisme familiar - Reforçarà el compliment dels objectius en l'àmbit educatiu del Pla de gestió de Menorca Talaiòtica. - Pot constituir el nucli d'un model de bones pràctiques en didàctica del patrimoni davant la UNESCO.
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	Disseny del programa educatiu: 15.000 € Implementació: segons les necessitats que determini el programa.

PA-40: Habilitació d'una àrea d'esbarjo, activitats didàctiques i jocs

Elaboració i execució d'un projecte de creació d'una àrea d'esbarjo, per al descans dels visitants i la realització d'activitats didàctiques i lúdiques. Es proposen diverses ubicacions possibles a la zona ressaltada en color groc a la figura 92, més o menys coincident amb l'àrea temàtica AT3, sense excloure la instal·lació d'altres dispositius didàctics a les altres àrees temàtiques que es proposen a la PA-36.

Se suggereix anomenar aquesta àrea amb el nom d'*Espai Margaret Murray*, per posar en valor la seva aportació i millorar la perspectiva de gènere en els llocs visitables de la Menorca Talaiòtica.

El projecte de creació d'aquesta àrea haurà de valorar i definir aquestes possibilitats:

- Taules i bancs tipus pícnic (veure il·lustració), de fusta o de plàstic reciclat.
- Pèrgola-espai d'ombra amb informació biogràfica sobre Margaret Murray i sobre la seva intervenció a Trepucó.
- Espai de terra delimitat i segur per a la simulació d'una excavació arqueològica amb infants.
- Jocs a l'aire lliure relacionats amb el poblat: maquetes manipulables, trencaclosques gegants dels monuments del poblat, reproduccions d'elements arqueològics significatius (molons, telers amb peses, eines, ceràmiques), maletes arqueològiques i kits d'excavació, *Memory* gegant, etc. Alguns materials es podran mantenir de manera permanent a la zona de jocs. Altres s'hauran de desar a un magatzem.

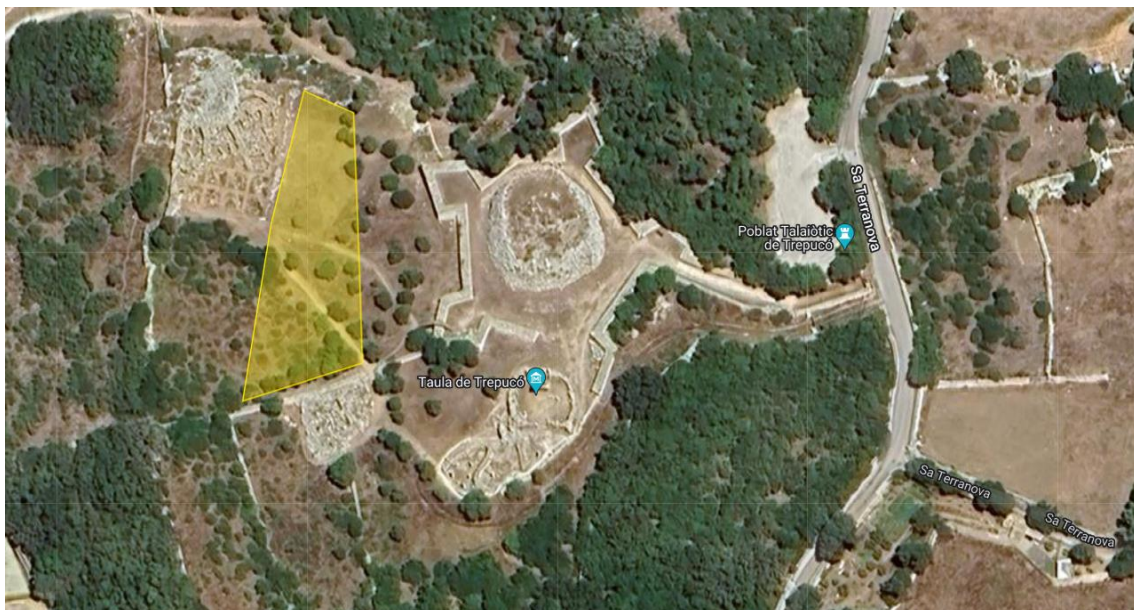

Figura 92. Zona on es pot habilitar l'àrea d'esbarjo.

Figura 93. Diverses imatges de propostes d'intervenció

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Museu de Menorca
		Perfils tècnics: - Tècnic de didàctica del patrimoni - Dissenyador - Tècnic d'accessibilitat - Comissió del programa educatiu de Trepucó
	Antecedents	A Trepucó, just a l'inici del recorregut, hi ha un banc de jardí a disposició de visitants. A Torre d'en Galmés s'hi han instal·lat taules de parc amb bancs tipus pícnic a disposició dels visitants, per descansar, menjar o fer activitats. L'experiència del Museu de Menorca en la realització d'activitats de didàctica del patrimoni, i la formació del curs UIMIR de didàctica del patrimoni realitzat l'any 2017 són referents importants.
	Beneficis	- La creació d'una àrea de descans amb espais d'ombra afegirà un important atractiu al poblat de Trepucó, i millorarà significativament el confort dels visitants, especialment durant els mesos de més calor. - La creació d'una àrea de jocs (o la integració d'aquesta en l'àrea de descans) i la seva dotació amb la infraestructura i equipament indicats, tindrà un atractiu específic per al públic familiar amb infants, i convertirà el poblat de Trepucó en un espai lúdic de referència en didàctica del patrimoni, amb capacitat per desenvolupar amb èxit el programa educatiu de Trepucó.
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuacions progressives, a mig i llarg termini (3-10 anys)
	Recursos econòmics	18.000 € (projecte)

PA-41: Programa anual d'activitats culturals

Elaboració i gestió d'un programa anual d'activitats culturals al poblat de Trepucó, d'organització pròpia de l'Agència Menorca Talaiòtica i per iniciativa de tercers, al marge de les activitats del programa d'educació. El programa d'activitats culturals ha d'anar dirigit tant a la població local com al turisme. Es recomana l'externalització d'aquest servei a través una empresa o entitat especialitzada, per assegurar una dedicació continuada i la gestió professional dels esdeveniments.

En aquest programa no s'hi inclouen les accions de promoció turística. Es recomana que aquestes accions (Fam Trips, Press Trips, audiovisuals, campanyes a xarxes socials, presència a fires, publicacions en revistes d'impacte internacional, etc.) es desenvolupin a través d'un programa de la Fundació Foment del Turisme amb l'assessorament de l'Agència Menorca Talaiòtica per a tot el conjunt del bé Patrimoni Mundial de l'illa, i no per a cada jaciment en particular.

Per al Programa d'activitats culturals de Trepucó es proposen, a mode de suggeriment no exhaustiu, les següents possibilitats:

- a) Excursions i visites guiades temàtiques, per explicar moments diversos de l'evolució històrica del poblat.
- b) Activitats específiques per al foment de l'accessibilitat universal i la inclusió social
- c) Activitats del projecte Starlight i de difusió de l'arqueoastronomia
- d) Projectes de recreació històrica
- e) Competicions de Tir de fona, d'àmbit local, regional i internacional
- f) Sessions de pintura amateur en viu a l'exterior
- g) Activitats del concurs Beca Talaiòtica
- h) Encesa de talaiots pels drets humans (gener)
- i) Festa d'aniversari de Margaret Murray (13 de juliol), vinculada també al Dia Internacional de l'Arqueologia (28 de juliol)
- j) Teatre i música a la fresca (primavera-estiu)
- k) Celebració de la inscripció de Menorca Talaiòtica a la Llista de Patrimoni Mundial UNESCO (18 de setembre)
- l) Jornades europees de patrimoni (tardor)
- m) Dia Internacional del Patrimoni Mundial (16 de novembre)

Figura 94. Visita guiada la jaciment

Figura 95. Activitat d'arqueoastronomia a Trepucó

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Ajuntament de Maó - Fundació Foment del Turisme - Entitats i empreses culturals, socials i turístiques
		Perfils tècnics: - Tècnic de gestió cultural
	Antecedents	Al llarg dels darrers anys ja s'han dut a terme moltes d'aquestes activitats, tant a Trepucó com a altre jaciments, que han de servir de referència. És important l'assessorament i participació activa d'altres entitats i empreses que organitzen aquest tipus d'activitats.
	Beneficis	- La continuïtat de les activitats culturals a Trepucó fidelitzarà el públic actualment interessat en el patrimoni. - La diversitat atraurà nous públics, amb un impacte positiu sobre la sensibilització i la conscienciació en conservació del patrimoni, contribuint a enfortir el vincle emocional de la població local de Maó i de tota la zona de llevant de Menorca amb el poblat de Trepucó.
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	30.000 € /any

PA-42: Infraestructures i serveis per a la realització d'activitats diverses

Com s'ha comentat a l'apartat d'anàlisi de la socialització dels béns, la manca d'infraestructures de serveis comporta que qualsevol activitat que s'hi dugui a terme hagi de recórrer a la seva instal·lació ocasional.

Per resoldre aquesta mancança es proposa la instal·lació d'una sèrie d'infraestructures, equipaments i serveis bàsics per a la realització d'activitats amb públic, com per donar suport a les intervencions arqueològiques i a les tasques de conservació i manteniment, amb l'objectiu d'evitar la feina i el cost extres de la contractació ocasional per a cada activitat que s'hi dugui a terme.

Durant l'elaboració d'aquest Pla director s'han valorat diverses ubicacions possibles per a la ubicació del nou centre de recepció de visitants i del magatzem de material. Entre altres, s'ha considerat la possibilitat d'eixamplar el portell per on actualment s'accedeix al poblat talaiòtic des de la zona de Bintlafa, i la deforestació parcial del bosquet d'ullastres d'aquesta parcel·la. Aquestes hipòtesis s'han descartat per raons arqueològiques, ja que el portell esmentat sembla haver-se practicat en una estructura de valor arqueològic, i per la diferència de cota entre el caminet actual d'accés des de Bintlafa i la zona oest d'aquesta parcel·la, que impediria l'accés de vehicles de servei. En definitiva, es considera que la millor opció és aprofitar la parcel·la adjacent al camí d'accés des de Bintlafa per a l'eventual construcció d'un edifici d'obra o la instal·lació de casetes o infraestructures semipermanents.

Necessitats detectades:

- a) Punt de presa de corrent elèctric amb toma de terra i potència suficient per a la realització d'espectacles de format mitjà.
- b) Línia de dades i wifi.
- c) Enllumenat, alimentat amb plaques fotovoltaiques, per a la circulació dels vianants al llarg del circuit de visita (possibilitat de visites nocturnes), a l'esplanada situada entre el talaiot T1 i el recinte de taula, i a les àrees de descans i jocs. Per raons d'impacte visual s'han d'excloure els fanals elevats. Es desaconsella també un enllumenat permanent, que a més de provocar contaminació lumínica en aquest entorn rural podria tenir un efecte crida de comportaments incívics. En tot cas, cal analitzar la possible afectació sobre el jaciment d'una instal·lació de balises baixes empotrades, amb el cablejat subterrani, amb un horari limitat d'encesa. En cas que es descarti aquesta opció optar per un sistema d'enllumenat amovible.
- d) Casetes prefabricades semipermanents o un edifici d'obra, en planta baixa, amb una arquitectura respectuosa amb el paisatge i que s'integri bé en l'entorn, per al desament segur d'equips i materials emprats a les activitats públiques o de les

intervencions arqueològiques. Se suggereix la creació d'aquest espai d'emmagatzematge a la mateixa àrea on s'ubicaria el nou centre de recepció de visitants, tal i com es proposa a la PA-35, a.

- e) Tarima i cadires per als esdeveniments, emmagatzemades als magatzems de CIME i que es traslladen quan hi ha la necessitat.
- f) Projecte d'activitats per obtenir la llicència d'activitat permanent que atorga el Consell Insular de Menorca, i evitar haver de demanar una llicència d'activitat no permanent per a cada ocasió.

Figura 96. En color taronja, triangle de terreny de més de 700 m² per a la instal·lació o construcció del centre de recepció, el magatzem i altres serveis

Figura 97. Estructura d'escenari exterior temporal ecològica Charleston (disseny: Pup Architects).

Context	Agents implicats	Institucionals: - Agència Menorca Talaiòtica - Entitats organitzadores d'activitats
		Perfils tècnics: - Tècnic de gestió cultural - Enginyer - Arquitecte - Dissenyador - Empreses constructores i instal·ladores
	Antecedents	Trepucó ha acollit nombres activitats culturals més enllà de les habituals en jaciments arqueològics: audiovisuals, vídeo mapatge, teatre, música, conferències i col·loquis. Els darrers anys la freqüència d'aquestes activitats s'ha incrementat.
	Beneficis	- Les condicions de Trepucó són òptimes per convertir-lo en un espai atractiu per a la realització de diverses activitats culturals, més o menys vinculades a la difusió i interpretació del patrimoni històric. - L'obtenció de la llicència d'activitat permanent i l'habilitació de serveis i subministraments facilitarà la realització d'aquestes activitats, gràcies a l'estalvi de costos del lloguer temporal d'equips i la provisió ocasional de subministraments, i també facilitarà que, al marge de la programació pròpia de l'Agència Menorca Talaiòtica, altres programadors culturals hi tenguin més fàcil accés.
Calendari i recursos	Prioritat	Mitja
	Planificació	Actuació a mig termini (3-6 anys)
	Recursos econòmics	18.000 € (projecte)

13. Quadre resum dels plans d'acció

Programes	Plans d'acció		
Millora del paisatge	PA-01 Millora paisatgística i ordenació de l'entorn: elaboració d'un projecte de requalificació paisatgística (PRP) de Trepucó	Curt, mig i llarg termini (1-10 anys)	15.000 €
Conservació	PA-02 Tractament de l'element de reforç de formigó de la taula de Trepucó: estudi estàtic i dinàmic de la taula, del seu sistema constructiu i de necessitat i alternatives de reforç estructural.	Curt termini (1-2 anys)	80.000 €
	PA-03 Caracterització i alteracions de la pedra utilitzada en la construcció de la taula i en els pilars del recinte.	Curt i mig termini (1-6 anys)	25.000 €
	PA-04 Replanteig del sistema de suport estructural de la taula.	Curt termini (1-2 anys)	90.000 €
	PA-05 Inspecció periòdica i monitoratge de l'estat de conservació.	Llarg termini (16-10 anys)	10.000 €/ any
	PA-06 Col·laboració ciutadana per la protecció/conservació del jaciment.	Curt termini (1-2 anys)	4.000 €
	PA-07 Sistema de documentació de les inspeccions i tractaments de conservació-restauració	Curt, mig i llarg termini (1-10 anys)	10.000 €/ any
	PA-08 Identificació i cartografia dels blocs de pedra que estan en el seu lloc d'origen, i els retornats al seu lloc (anastilosis).	Curt, mig i llarg termini (1-10 anys)	100.000 €/ any
Adequació de les estructures arqueològiques i històriques	PA-09 Manteniment i prevenció de riscos	Curt, mig i llarg termini (1-10 anys)	20.000 €/ any
	PA-10 Pla per a l'adequació del recinte de taula	Curt termini (1-2 anys)	5.000 €
	PA-11 Pla d'adequació de la zona amb estructures domèstiques al sud de la taula excavades per Murray	Mig termini (3-6 anys)	10.000 €
	PA-12 Pla d'adequació de l'hipogeu H1	Mig termini (3-6 anys)	3.000 €

Programes	Plans d'acció		
	PA-13 Pla d'adequació de l'hipogeu H2	Mig termini (3-6 anys)	3.000 €
	PA-14 Pla pel marcat del traçat original de la fortificació del segle XVIII	Mig termini (3-6 anys)	2.000 €
Millora dels espais i seguretat	PA-15 Pla d'adequació de la zona de mirador	Mig termini (3-6 anys)	10.000 €
	PA-16 Pla d'instal·lació d'una plataforma d'observació dalt el talaiot T1	Llarg termini (6-10 anys)	9.000 € (projecte)
	PA-17 Pla d'eliminació de paret seca i d'acumulacions de pedreny	Curt termini (1-2 anys)	3.500 €
	PA-18 Instal·lació de barreres protectores	Curt termini (1-2 anys)	7.000 €
	PA-19 Instal·lació de càmeres de videovigilància remota	Curt termini (1-2 anys)	20.000 € (projecte)
Recerca	PA-20 Pla per establir una nomenclatura estandarditzada dels monuments	Curt termini (1-2 anys)	2.000 €
	PA-21 Pla de prospecció general per establir els límits reals del poblat	Mig termini (3-6 anys)	15.000 €
	PA-22 Pla d'intervenció al talaiot T2 i les estructures domèstiques del seu voltant	Curt termini (1-2 anys)	749,343,40 €
	PA-23 Pla d'intervenció a la plataforma superior del talaiot T1	Mig termini (3-6 anys)	150.000 €
	PA-24 Pla d'intervenció a la muralla i als possibles bastions del límit oest del poblat	Mig termini (3-6 anys)	40.000 €
	PA-25 Pla d'intervenció a les estructures domèstiques del sector sud-oest	Mig termini (3-6 anys)	100.000€
	PA-26 Pla per unir les zones amb estructures domèstiques iniciades per Margaret Murray (<i>Gallery, South Quarter</i> i cases del Sector sud-oest)	Llarg termini (6-10 anys)	150.000 €
	PA-27 Pla d'intervenció a l'espai entre el talaiot est i el recinte de taula	Llarg termini (6-10 anys)	50.000 €

Programes	Plans d'acció		
	PA-28 Pla d'intervenció a l'espai est del talaiot T2	Llarg termini (6-10 anys)	800.000 €
	PA-29 Pla de documentació de possibles trams de muralla de la banda est i del T3	Llarg termini (6-10 anys)	40.000 €
	PA-30 Pla d'intervenció a l'hipogeu H1	Llarg termini (6-10 anys)	40.000 €
	PA-31 Pla d'intervenció a l'hipogeu H2	Llarg termini (6-10 anys)	30.000
	PA-32 Aixecament fotogramètric del jaciment	Curt termini (1-2 anys)	40.000 €
Serveis	PA-33 Revisió de rutes d'accés al poblat	Curt i mig termini (1-6 anys)	10.000 € (projecte)
	PA-34 Pla d'accessibilitat universal	Curt i mig termini (1-6 anys)	8.000 €
	PA-35 Servei de recepció i atenció als visitants	Mig termini (3-6 anys)	60.000 €
Difusió i dinamització	PA-36 Disseny de les àrees temàtiques	Curt termini (1-2 anys)	8.000 € (projecte)
	PA-37 Nou circuit de visita	Mig termini (3-6 anys)	18.000 € (projecte)
	PA-38 Nova senyalització interpretativa	Mig termini (3-6 anys)	50.000 €
	PA-39 Programa educatiu de Trepucó	Mig termini (3-6 anys)	15.000 €
	PA-40 Habilitació d'una àrea d'esbarjo, activitats didàctiques i jocs	Mig i llarg termini (6-10 anys)	18.000 €
	PA-41 Programa anual d'activitats culturals	Mig termini (3-6 anys)	30.000 €/any
	PA-42 Infraestructures i serveis per a la realització d'activitats diverses	Mig termini (3-6 anys)	18.000 €

14. Bibliografia

ANGLADA, M., FERRER, A., PLANTALAMOR, L., RAMIS, D., VAN STRYDONCK, M. i DE MULDER, G., 2014. Chronological framework for the early talayotic period in Menorca: The settlement of Cornia Nou. *Radiocarbon*, vol. 56, no. 2,

CONSELL INSULAR DE MENORCA, 2021. *Menorca Talaiòtica. Una odissea ciclòpia insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial - 2021*. Menorca: s.n.

HERNÁNDEZ-GASCH, J. i CASTRILLO, M., 2023. Destruccions de poblats i constructes arqueològics: l'impacte de la Segona Guerra Púnica a Menorca. *Revista d'arqueologia de Ponent*, vol. 33, ISSN 1131-883-X. DOI 10.21001/rap.2023.33.2.

MURRAY, M.A., 1932. *Cambridge Excavations in Menorca. Trapucó Part I*. Londres: Imp. Wightman & Co. vol. I.

PAC SL, 2010. Memoria Final de los Trabajos: Investigación arqueológica y restauración de la zona de hábitat adyacente al recinto de taula de Trepucó en Mahón-Isla de Menorca. . S.l.:

PLANTALAMOR, L., 1991. *Arquitectura prehistórica i protohistórica de Menorca i el seu marc cultural*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear. Maó: s.n. Treballs del Museu de Menorca, 12,

RAMIS I RAMIS, J., 1818. *Antigüedades célticas de la isla de Menorca desde los tiempos primitivos más remotos hasta el siglo IV de la era Cristiana*. Edición Facsímil de 1969. Maó: s.n.

RIUDAVETS, I. i BRAVO, C., 2019. La relació epistolar entre la Dra. Margaret Murray i Joan Flaquer entre els anys 1923 i 1960. En: C. DESEL (ed.), *Joan Flaquer i l'enigma dels 400 vasos. 50 anys d'arqueologia menorquina (1910-1960)*. Maó: s.n., pp. 100-109.

RIUDAVETS, I. i FERRER, A., 2022. *La cultura talayòtica de Menorca: Una isla entre la Edad del Bronce y la Edad del Hierro*. Madrid: Dilema. Historia Mayor,

RIUDAVETS, I. i RAMIS, D., 2024. Memòria científica. Proyecto de excavación arqueológica, restauración y consolidación del T2 y C4 de Montefí, en el T.M. Ciutadella 2023-2024. . Menorca: Consell Insular de Menorca.

SERRA, M.L., 1961. De arqueología menorquina: círculos. *Revista de Menorca*, vol. 73, no. 3,

SINTES, E. i ISBERT, F., 2011. El poblado talayótico de Trepucó (Maó, Menorca): pasado y presente de una misma investigación. *Informes y Trabajos*, vol. 6,

SINTES, E. i VILLALONGA, S., 2012. Redescobrint Trepucó: restauració i reinterpretació de la galeria i el barri sud de Margaret Murray. En: M. RIERA (ed.), *Actes de les IV*

Jornades d'arqueologia de les Illes Balears: actes de les jornades realitzades a Eivissa els dies 1 i 2 d'octubre de 2010 [en línea]. Eivissa: Vessants, Arqueologia i Cultura SL, pp. 35-42. ISBN 978-84-937994-3-4. Disponible en:
<http://seccioarqueologia.cdlbalears.es/wp-content/uploads/2012/12/4.pdf>.

TERRÓN PONCE, J.L., 1981. *La reconquista de Menorca por el Duque de Crillon (1781-1782). Aspectos militares y políticos*. Maó: Caja de Baleares Sa Nostra.